د بنسټیزو ستونزو

د حل لارې

Download from:aghalibrary

لیکوال

ملا عبدالسلام ((ضعیف))

بسم الله الرحمن الرحيم

Download from:aghalibrary

د بنسټيزو ستونزو

د حل لاري

ليکوال

ملا عبدالسلام «ضعيف»

د خپرېدو کال: ۱۳۹۰ لمريز

خپروونکی

مستقبل خپرندويه ټولنه ، کابل ،

افغانستان

Download from:aghalibrary

د دې کتاب ټول حقوق د خپروونکي سره خوندي دي.

&

د کتاب پېژندنه

E د کتاب نوم:... د بنسټيزو ستونزو د حل لاري

E ليکوال:... ملا عبدالسلام «ضعيف»

E کمپوز او ډيزاين: .... د ليکوال لخوا

E خپرندوی: .... مستقبل خپرندويه ټولنه

E د چاپ کال: .... د ۱۳۹۰ل.کال پسرلی

E د چاپ ځای: .... لاهور

E د چاپ شمېر: .... زر ټوکه

E د کتاب بيه: .... (   ) افغانۍ

Download from:aghalibrary

ليکلړ

شمېره	سرليک	مخ
١	د ((کمزوري)) زوروري	٦
٢	سريزه	٩
٣	د افغانستان بنسټيزي ستونزي	١٣
٤	مدرسه او ښوونځی	١٥
٥	قوم او قبيلوي جوړښت	٢٣
٦	فرهنګي ارزښتونه	٣٤
٧	جغرافيايي اهميت	٤٤
٨	باندني او کورني سياستونه او پاليسۍ	٦١
٩	کورنی سياست	٧٧
١٠	اداري نيمګړتيا	٨٣
١١	کرغېړنه غربي دموکراسي	٨٩
١٢	د ډيورنډ کرښه	١٠٤
١٣	مخدرمواد	١١٦
١٤	نتيجه	١٢٨

د ((کمزوري)) زوروري

د ګران افغانستان سياسي برخليك له دې تېرو څه کم دريو لسيزو راهيسې دومره تت را روان دی، چې تر دې شېبې دافغان ملت سترګو نه پخپلو سترګيو (عينکو) ولوستای شو او نه دنورو په ککوين، ان دهغو مدعيانو په هغو هم، چې ويل يې له فضا نه دځمکې هر څيز ديو څېك واټن هومره وينو. افغانان خواران هم اريان دريان لاس تر زنې ناست دی او نړيوال ((خواخوږي)) او ((نړيواله ټولنه)) هم ورته څوك دخير پر غوندۍ ناست، ننداره کوي او څوك ترې خوندونه اخلي او هغه دخوشال نيکه خبره:

نوره واړه پښتونخوا په ځای مېشته ده
دا يو زه دې زمانې پکې منصور کړم

موږ نه دچا پر سوکالۍ رخه کوو، نه د چا ازادۍ ته په اوبو کې خولې کيږو اونه مو دچا پر سياسي بريد سترګې ښخې وي او نه پر جغرافيايي هغه دولسونو له علمي او اقتصادی پرمختك سره دسيالۍ رڼا خو مو په وچولي کې دپيداښت او افغانښت له ورځې نه ده ځلېدلې؛ نو څه به د چا سوکالۍ ته پخسيږو؟

هن: دا يوه خبره ده، چې دځان، ټولنې او خپل برخليك په باب اندېښنه او سوچ، مو وګړنی او سړنی (انساني) حق دی.

حق مو دی چې دخپل برخليك په اړه او تړاو هر لاسوهاندی وکړو او پرې وتوکو او داستاد الفت خبره:

تور ته سپين نه شم ويلی سپين ته تور زه
دا اميد دئ څوك له ما نه هيڅ نه كاندی

حق مو دی، چې دچا راته پر زړه چړې ګرځي، هغو ته مو پر زړه وينې پرتې وي.

حق مو دی:

چې زما دبڼ اغزي ته كاږه ګوري
ويم چې اور شوی دهغو په ګلستان

دهمدغو حقونو يو خاوند هم، افغان مسلمان او مجاهد پښتون ددې شننيز (تحليلي) اثر ليكوال ـ چې پخپله له انكسار پرته ځان ليكوال نه؛ بلكې دقلم د ډګر يو خرپو څن بولي ـ ښاغلی عبدالسلام ضعيف دی، عبدالسلام ضعيف چې له ځايه ديني طالب علم دی، تر هغه مهاله په اسلام اباد كې دافغانستان د اسلامي امارت سفير و چې امريكايي ځواكونو دنيويارك د سوداګريزې منځی دنسكورېدو دكسات په پلمه د ۱۳۸۰ دتلې په نيمايې كې پر افغانستان پوځي يرغل وكړ، كه څه هم ښاغلی ضعيف له ډيپلوماتيكو حقونو او په پاكستان كې دلس مياشتنۍ قانوني مېشتېدنې دويزې خاوند و؛ خو پاكستانيو چارواكيو د ټولو سفارتي ادابو او ارونو په رڼګولو امريكايي ځواكونو ته په لاس وركړ، چې دباګرام، كندهار او بيا ګوانتانامو دتورو تمبو شاته يې څه كم څلور كاله ښكېل كړ، ښاغلي ضعيف د ګوانتاناموپه جهنمي زندان كې دځان په څېر له سوونو بېګناه بنديانو سره دبشرپالو امريكايانو انساني چلن دسر په سترګو وليد، تر خلاصون وروسته يې دګوانتانامو له بنديانو سره دچلن يوه بوږنوړې او زړه ويلوونكې انځور وايست، په پښتو ژبه كښلې ((دګوانتانامو انځور)) دومره كتونكي، لوستونكي او هر كليوال پيدا كړل، چې په لومړي ځل يې دپښتو كتاب دچاپ شمېر دوه ديرش زره ټوكو ته ورساوه او يوائې په پښتو نه، په پارسي، اردو، عربي، انګليسي او فرانسوي ژبو يې هم دژباړې او خپراوي تكل وشو.

((دګوانتانامو په انځور)) پسې دښاغلي عبدالسلام ضعيف دا په لاس کې تحليلي اثر هم دهېواد او نړۍ سياسي اکر (وضعې) ته پام دافغانستان درواني غميزې دپای په هيله ديو لړ نغوتو (مشورو) او وړانديزونو ټولګه ده، چې که يې له منځپانګې نه ګټنه وشي، زما باور دی، چې زموږ دملي او سياسي ربړې دجندرې (کولپ) په پرانستو کې به مرستندوی جوت شي.

زه په داسې حال کې چې نه يوازې له هېواد، ټولنې او اولس سره د ښاغلي ضعيف تړاو کمزوری نه بولم، بلکې دده په شننو کې ځينې زوروري خبرې او دخپلې رنځورې ټولنې د درملنې لپاره اغېزمنې نسخې هم وينم، خدای دې وکا، چې دښاغلي ضعيف د ((حی علی الفلاح)) دا بلنه د ((خوار ملا اذان)) نشي او زموږ دروان ناورين عاملين پرې پر خپلو کړو دبيا کتنې (کلمه) ووايي.

دښاغلي ضعيف دزړه او قلم دزور دلازياتېدو په هيله.

محمد اصف صميم

۱۳۸۵-۱۱-۳

جلالکوټ

سریزه

د ټولو کائناتو پیدا کوونکي، پالونکي او روزونکي ته ثنا ، د هغه د ګران محبوب، ربښتوني استازي او د هغه ټولو ربښتونو استازو او د هغو د ټولو کورنیو وګړو او پیروانو روحونو ته درودونه او سلامونه، هغه ذات چې موږ ته یې د حق او باطل لاره په خپل لوی فضل سره ښودلې ده، هغه ذات چې موږ ته یې د ښه او بد په منځ کې د عقل په ذریعه د توپیر ځواك را بخښلی دی، هغه ذات چې د انسانانو د هدایت او د خپل منځي ستونزو د حل لپاره یې د انصاف او عدل لوی کتاب د قانون په توګه د خپل ربښتیني استازي په ذریعه را استولی دی، په دې کې شك نشته چې نفاق لوی خدای **جل جلاله** ته ډیرناخوښه عمل دی او هغه ټول بندګان له دې ناوړه کار څخه منع کوي هغه په خپل سپیڅلي کتاب کي خپلو بندګانو ته داسې هدایت ورکوي چې:

áÏ] ((qèŠy? Ÿwr $Ÿ‹Ü_ « $ @ÏŠtž (qß¹ÅÁGãã$r) عمران:۱۰۳]

ژباړه: تاسو ټوله د لوی خدای (**جل جلاله**) په کلکه رسۍ باندې چې قرآن کریم دی منګولې ټینګې کړئ، او په خپلو منځونو کې بې اتفاقي او بېلتون مه کوی .

دلته الله **جل جلاله** دواړي صیغي که داعتصام (منګولو لګولو) ده
که

د افتراق (بېلتون) ده د امر او نهې په توګه یادي کړې دي الله **جل جلاله** دوه نقیض شیان په یوه آیت کې د یوه او بل په عکس کې

ذکر کړي دي
د سپيڅلي قرآن دغه مبارك آيت زه دې ته اړ کړی يم چې د افغانستان په لوی کور کي د اختلاف او بېلتون لاملونه وڅېړم او په دې سره پوه سم چې دا لاملونه څه شي دي چې زموږ د تاريخي ټولنې د بربادی سبب ګرځيدلي يا ګرځي او ولي زموږ ورونه، رهبران، قوماندانان، پوهان، روشن فکران او عام مسلمانان ددې ناورين د پای ته رسيدلو په هکله پاته راغلي او تر اوسه پورې د دي مغلقي معضلي لپاره د حل اصلي لاري ته مراجعه نه ده شوي، زما سره له ډيره وخته راهيسې دا فکر وو چې د اختلاف، بې باوری او فاصلي لاملونه ومومم او ورباندې پوه شم، له ډيرو پوهانو، عالمانو، مشرانو څخه مي پوښتني کړي، مختلف نظرونه مې اوريدلي او موندلي دي چې ډير به يې زما د فکر سره برابر او ډير به يې ناموافق راتلل، خو ښا د ډيرو مصروفيتونو او يا د تجربې د کموالي له کبله ورته په نهايې ډول ځير شوی نه وم، کله چې په ۲۰۰۲ م. کال د امريکايې سرو يرغلګرو د ظلم په تورو او کرغيړنو پنجرو کې ولويدم، هلته مي خپل ځان يواځي له فکرونو سره وموند. ددې فرصت راته پيدا شو چې پردې ستونزو باندې د خپل مغز د توانايي او استعداد آس وځغلوم، هغو مغلقواوپيچلو غوټوته ورشم چې زموږ برخليك پکښي پيچل شوي اوبياټينك تړل شويدی.

يو بل دليل داوو چې ما وپېژنديله چې بهرني دښمنان زموږ په منځ کې د بېلتون زړي څومره ډېر ښندی. امريکايې شريرو او نفاق خوښوونکيو محققينو ته به ما ډير ژور او عميق فکرکاوه چې دوی له موږ نه څه غوښتل او په موږ کې يې څه غوښتل، زموږ په منځ کې يې د نفاق تخم په څه تدبير سره خپراوه. د مثال په توګه پښتون ته به يې په تحقيق کې ويل: چې تاسو خو د هيواد اکثريت تشکيلوئ، خو اقليتونو ستاسو پر ميراث قبضه کړې تاسو بايد کوښښ وکړئ چې خپل ميراث لاس ته راوړئ. خپل ميراث په خپله و ساتئ، ازبك ته به يې ويل: چې تاسي خو اقليت ياست پښتانه غواړي تاسي له حق څخه

بې برخي کړي. تاسي بايد کوښښ وکړئ چې خپل حق وګټئ. موږ ستاسي سره يو ، څو تاسي له خپو حقوقوڅخه برخمن کړو، تاجك ته به يې بل څه ويل. سلفي، صوفي، مذهبې، مکتبې او طالب ته به په نورو شکلونو ږغېدل له هر يوه سره به يې ځان په غم شريك باله، په همدغو موضوعاتوکې دوی ترموږ ښه علم او پاخه معلومات درلودل د دوی هڅو او کړنو ماته ښه الهام راکاوه چې هغو نيمګرتياووته چې موږ يې د ټولني پر ځای ځانځاني غوښتنوته ټيل وهلي يو، زموږ دښمنانو ته طلايې چانس ورکړي چې له هغه څخه بده استفاده وکړي، زموږ د همدغه بېلتون د ټکو څخه چې کله قومي جنبه، کله ژبني بڼه، کله مذهبې بڼه، کله د مينځ لارو او سخت دريځو عناوين ورکول کيږي او د هغو بې مغزو او پوچ مغزو افغانانو په ملاتړ په عملي توګه ليدل کيږي. دا ستونزه به ترڅو وي، حل به يې کله پيدا کيږي، کله به زموږ غريب ملت او مظلوم هيوادوال د بېغمي استوګني او امنيت ساه اخلي والله اعلم.

ما خپل لنډ فکر هغو ستونزو ته متوجه کړ، چې زما په نظر زموږ د ټولنې د پراګندګي عوامل پکښې ليدل شوي او يا د ډير وخت په تېرېدو يا د سستۍ او بې پروايۍ له کبله د بدمرغيو سبب ګرځيدلي، ما هغه علتونه چې ستونزي تري جوړي شوي د څيړني په شکل سپړلي، په تفصيلي شکل مي پکښې تحقيق کړي، څو جوته کړم چې دا ستونزې څنګه د بدمرغۍ لامل شوې،د ستونزي بنيادي علت او دليل مې په ساده ډول واضح او ښکاره شي، که څه هم زما څيړنه به له علمي څيړنو سره توپير ولري، زما فکر، اند او اد راك به له نورو روڼ اندو علماوو او علمي شخصيتونو له افکارو سره توپير ولري، کيدلای شي دا توپير په ځينو مواردو کې علمي توپير وي يا د تجربې توپير، په هر صورت زه هغه څه تاسو محترمو لوستونکو ته وړاندئ کوم چې زما قاصرذهن درک کړي دي، زه يې تجربه لرم، زه د هغو په عواقبو پوهيږم، ټولو هيوادوالو ته په ځانګړې توګه راتلونکي نسل ته ددغه پيغام رسيدل خپل ديني او ملي رسالت او مسؤوليت بولم الله **جل**

جلاله دې وکړي چې د هغو مسلمانانو وروڼو لپاره د ګټې لامل وګرځي چې د ګران هيواد د ستونزو د حل په لاره کې چوپړ د ځان فريضه بولي او د ګرانو هيوادوالو په غمونو سره ځوريږي آمين.

ستاسو د دعاوو هيله من ورور
ملا عبدالسلام « ضعيف »

د افغانستان بنسټيزې ستونزې

د نړۍ هیڅ دولت او ملت له ستونزو خلاص نه دی. په هرهیوادکې له ستونزو سره مبارزه او د حل لپاره اساسي لاره پیدا کول د هر ملت دنده ده چې هم هغه ملت یې تر نورو ملتونو ښه درکولای او عملي کولای شي. په ټوله نړۍ کې دا یو عام رنځ دی چې د نړۍ په هرهیواد کې ساري او جوتي جړې لري، خو د دې جړو څېړنه د دغه رنځ د عاموالي په څیر عامه نه ده. بلکې هره څیړنه د سیمې په توپیر خپلې ځانګړتیا وې لري.

څو لسیزې پر موږ تېرې سوې، څومره قرباني ورکول کیږي، څومره خلك ژوند له لاسه ورکوي، څومري اقتصادي پلانونه شاته پاته کیږي، څومره سیاسي چانسونه له لاسه ورکول کیږي، خو د موفقیت لپاره بیا هم مثبت ګام نه ښکاره شوی او نه اخیستل شوی دی. که اخستل شوی هم وي هغه حرکت دهیواد په ضرر تمام شوي دی او بالاخره د ساري ناروغۍ په څیر نړۍ په برخلیك کې راسره شریکه شوه.

د ډیرو ژمنو، ډیرو همکاریو، ډیرو هلو څلو سره سره ددغه رنځ پوره تشخیص نه دی شوی او یاورته درمل پر وخت نه دي ورکول شوي د دې څه علت دی، موږ څه ته ضرورت لرو، خلك څنګه ډاکټر غواړي، مرض څه شي دی، علاج یې څه دی؟؟؟ دا یوه پېچلې او سخته ناروغي ده چې ښه تشخیص او ښه درملو ته اړتیا لري.

د امریکایانو سره چې زه څه کم څلورکاله یرغمل وم ما د خپل توقیف په موده کې پر دې سختو ستونزو باندې د خپلې ذهني قوې او استعداد له مخې تحقیق کړي او همېشه به مې پر دې فکر کاوه چې دا ستونزې څنګه پیدا کیږي، څنګه خپریږي او بیا څنګه په ناسور باندې بدلیږي او بالاخره د هغه لپاره علاج او درمل څه دی؟ مادلته څو علتونو ته په څیر سره خپل ذهن متوجه کړی چې زما په نظر اساسي علتونه دي او هغو ته مې د علاج او نجات لاره سنجولې ده الله تعالی دې وکړي چې زموږ دهیواد څوریدلي او شریف وګړي تري استفاده

وکړي او زموږ غریب هیواد ته څه ګټه ځني ورسیږي، زما دغه تحقیق پر اووه علتونو باندې ذهن ځغلولی دی چې په لاندې توګه یې ستاسو ګرانو لوستونکو په وړاندې ږدم :

لومړی : مدرسه او ښوونځی

دویم : قومي جوړښت

دریم: کلتوري ارزښت

څلورم : جغرافیایي اندېښنې

پنځم: کورني او بهرني سیاستونه او پالیسۍ

شپږم: لوېدیزه دموکراسي

اوم: نشیي توکي

دا اووه هغه اساسي بنیادونه دي چې هر بنیادیې ځانته جلا باب او هر باب یې د جزئیاتو په تناسب مختلف فصلونه لري.

دا یوه علمي، نظری څېړنه نه ده چې زه یې تاسو ته د یوه پروفیسور په توګه تقدیموم، بلکې عملي او تجربوي څېړنې ته ورته یوه نژدې څېړنه ده، چې د افغانستان دیوه وګړي په توګه د ډېرو ناخوالو د قرباني شویو وګړیو انځورونه وړاندې کوي، مګر د تجربو د پړاوونو سره سره یوه علمي چاپیریال ته هم سرورننباسي. زه هیله لرم چې زما دغه وړه ډالۍ به زموږ ځوریدلو او کړیدلو وګړو ته دیوه ښه فکر په وړاندی عملي پلان ته لږ لاره ورلنډه کړي او د نورو خواخوږو او علمي کدرونو په نور زیار سره به ښه بشپړه شي.

مدرسه او ښوونځی

مدرسه او ښوونځی دواړه د ټولنې د وګړیو د فکري او علمي ودې د لوړتيا لپاره هغه مراجع دي چې د ملت ټول وګړي يې له کوم توپيره دواړو ته اړتيا لري. همدغه علمي ارګانونه دي چې موږ د دنيا او آخرت د نېکمرغۍ لوري ته سوقوي. هروګړی ديوه کامل انسان په توګه علمی نړۍ ته ورپيژني او هر څه چې زموږ له ژوند سره تړاو لري له همدې ورونو څخه لاره ورته پيدا کيږي.

دا يقيني خبره ده چې ټولنه له ښوونې اوروزنې پرته يوه نيمګړې ټولنه بلل کيږي. هر وګړی چې له دغه نعمت څخه برخمن نه شي د خپل دنيايي او اخروي مسؤوليت اداينه نشي کولای او نه هم خپل خيراو شر پيژندلای شي، زما خبره د مدرسي او ښوونځي په هکله د يوي ستونزي د علت په توګه نه، بلکي دهغه تفريط او افراط په هکله ده چي زموږ ګران هيواد يې له ډيره وخته راپه دې خوا په کړاو او کړکيچ کې اچولی دی. دغه مهمه ستونزه هيڅکله په بشپړه توګه حل شوې نه ده او نه ورته د وخت د واکمنو لخوا پوره پاملرنه شوي ده، له بده مرغه هر وخت دغه ستونزه په هيوادکې بابيزه ګڼل شوی او اهميت يې کم ښودل شوی دی.

مدرسه او مسجد يواځي ددينې او مذهبي زده کړو مراکز نه بلل کيږي، بلکي په سياسي او ټولنيزو مفکورو هغه سمبال مراکز دي چې ددغه هيواد بچيان پکښې حقيقي روزنه اوزدکړه ترلاسه کوي، د الله **جل جلاله** په وړاندې د ښه مسؤوليت او د ټولنې او ژوند په وړاندې د انساني مسؤوليت اوکرامت لپاره په عملي توګه ځان جوړونه ده، داسي زده کړه هيڅ ستونزه نه ده او نه دغه روحاني مراکز کومه ستونزه راولاړوي. بالعکس په ټولو روزنيزو اړتياوړ برخو کې انسان ته روزنه ورکوي چې اخلاقاً د ټولنې خدمت ګار اوسي، په ټولنه کې خلکو ته ضرر ونه رسوي، د اړتيا په وخت کې د خلکو سره مرسته وکړي

د خدای له بندګانو سره احسان او لورېينه خپل يو دائمي عادت وګرځوي. د خدای جل جلاله او خلکو په وړاندی خپل مسؤولیت سرته ورسوي، د رسالت پيغام د امانت په توګه خلکو ته ورسوي، صورت او سیرت د خدای او د هغه د رسول پر طريقه برابر کړي؛ خلکو ته
د معاملاتو د حلال، حرام، مشبهاتو، مباح او مکروه توپيرونه وښيي، په اسلام کي ټولنيز او اجتماعي عدالت هره ټولنه يوه سوکاله او سوله ييز چاپيريال ته سيخوي انسان ته ددنيا او آخرت نيکمرغي او برياليتوب ورپه برخه کوی، معروف او منکر سره بېلوي.

ښوونځی هم د ټولنې او انساني روزني لپاره مدرسي ته ورته اهداف لري، د هيواد د ځوانانو او ټولو وګړو ښي روزنې ته پاملرنه کوي يو داسې هدف ته لاره هواره وي چې د ټولنې يو سالم، ګټور او با استعداده وګړی د خپل هيواد د چوپړ لپاره رشتونی خدمت ګار اوسي، د ټولنې له کلتوري او عنعنوي ارزښتونو خبراوسي او د ټولنې د وګړيو د عصري اړتيا وو په پوره کولو کې د هغوۍ لارښوونه او مرسته وکړي. د نړۍ د سیالۍ په ډګر کې د يوه ښه سيال نقش پر ځای کړي. د نړۍ له نويو پرمختګونو څخه هيواد برخمن کړي، د ساينس او نوي ټکنالوژۍ په لويو نعمتونو سره د هيواد ټول وګړي برخمن کړي ترڅو اقتصادي پرمختګ د هيوادوالو په ټولنيز ژوند کې ښه والۍ راولي، د خلکو د سوکالۍ لامل وګرځي. ددفاع او امنيت په لاره کې د خپلو خلکولاس نيوی او مرسته وکړي.

د هېواد هر وګړی په دې ښه پوهيږي چې په هره ټولنه کي ښوونکي، عالم، قاضي، حقوقپوه، انجنير، اقتصادپوه، ساينسپوه، سياستپوه، پيلوټ، ډاکټر او د بل هر هنر څښتن ته اړتيا ستـه، له هنر څخه زموږ هدف علم او پوهه ده، نه د هغه هنرخاوندچې په بله ژبه ډم ورته وايي. موږ وينوچې زموږ ټولنه تراوسه په سيد جمال

الدین (افغاني)، احمد شاه (ابدالي) خوشحال خان،میرویس خان، محمود (غزنوی) او نورو علمي او تاریخي شخصیتونو په علم او پوهه ویاړي. خو له بده مرغه ددغي اړتیاد پیژندلو سره سره له ډیره وخته د ښوونځي او مدرسي تر منځ یو ډول توپیر لیدل کیږي، د دغو دواړو مراکزو په منځ کي رقابت تر سترګو کیږي. همدغه رقابت د وخت په تیریدو سره د یو ډول فاصلې او په بل عبارت د یو ډول نفرت لامل ګرځي چې ټول هیواد دیوي لویي بدمرغۍ کندي ته ورغورځوي. ځکه چې زموږ د هیواد ټول وګړي د متعلمینو او مقلدینو حیثیت لري او مقلد په هر وخت کې د یوه رهنما په لارښوونه پسي روان وي، همدا دوه مراکز مدرسه او ښوونځی دي چې د هیواد لارښود او خلکو ته لارښونه کوی، که خدای مه کړه د مشرتابه د مراجعو تر منځ د تضاد او رقابت نخښي پیدا کیږي، نو په اوتوماتیک ډول ټول هیواد د مخکښانو پر پله پرغبرګ مشرتابه وېشل کیږي او دا بېلتون د وخت په تیریدلو سره د انفجار پولي ته رسیږي. دا چې دا انفجار به په خپله کیږي یابه د دویم ګړي لاس په لمسون سره کیږي دا بیا بیل علتونه لري چې په هغو کي لوی علت د نظرونو بیلوالی دی. دویم د دغوارګانونو د اهمیت نه پیژندل دی. له بده مرغه د ښوونځی ښوونکي ته دا مفکوره ورکول شوې یا هغه همداسي مفکوره پیدا کړې چې د مدرسي یا مسجد ښوونکي د زاړه کلتور یا عنعناتو پالونکي دي. په نظر کې افراطي او ساده ژوند کوونکي دي، له عصري تمدنه ناخبره دي او یا پام نه ورته کوي، په فقیرانه ژوند کې عزت لټوي، د سیاسي او اقتصادې رقابتونو مخالف دي او یایې په اهمیت نه پوهیږي. نو له همدې کبله باید ده ته په خواره سترګه وکتل شي. په ټولنه کي باید ظاهري عزت ونه لري او د منصب اومقام څخه بیل وساتل شي، یوازي د مړي د غسل، تکفین او تدفین، د ماشوم په غوږ کې د اذان، د اسقاط او خیرات، په مسجد کې د ماشومانو د لومړنیو زده کړو او د خلکو د امامت لپاره د زکات او ورځني ټوك په عوض مصروف وساتل شي او بس، بالعکس د مسجد او مدرسي

د ښوونکي په فکر کې د ښوونځیو ښوونکي او زده کونکي د یو بدعتي، فاسق، فاجر نااهل، ددین او مذهب پرېښوونکي، د اسلامي او کلتوري دودونو پایمالوونکي د لوېدیزو او غیر اسلامي هیوادونو د کلتورونو پلویان او د پردیو کلتور ته وده ورکونکي ګڼل کیږي چې د دغو دوارو سیالیو لپاره په پوره دلائلو په هرډول حالاتو کې بیلابیل تبلیغات شوي چې د هغو پوره بیلګې هر وخت لیدل شوي دي. موږ وینوچې دوخت په تیریدو او د مختلفو انقلابونو په راوستلو سره ښه روښانه شوي دي، دلته عمده او بنیادي انفصالونه راغلي هغوی په شربلوسره ښه وده کړي ده. هر غلیم په خپل وخت کې تري ښه ګټه اخستي ده. په همدغو نظرونو باندې دهیواد هرڅه ته زیانونه رسیدلي دي، د وخت حکومتونو تردې مهاله د دغو دوو تربیتي مرکزونو توازن نه دی ساتلی، یاهغو ورته پاملرنه نه ده کړې یاله دغه حقیقت څخه دهغو سترګې پټې شوې دي. د وخت واکمنانو ښونځیو ته زیاته دولتي بودجه وقف کړې، هغو ته یې عصري تجهیزات او نور لوازم پر خپل وخت برابر کړي، د ښوونکو لپاره یې عزت، کور، موټر او تنخوا، تخصیص کړي، ددغه ارګان دودې لپاره یې د تبلیغاتو له هري وسیلې څخه ښه کار اخستي دی. خو له بده مرغه ددیني او مذهبي زده کړو لپاره یې یوازې فقر کافي بللي د ی، سره له دې چې دواړه زده کوونکي

د ملت بچیان دي او ددغه ملت په حقوقو کې بې له کوم توپیره مساوي حق لري. یو د هیواد په ګډه بودجه هډوکي کلکه وي، خپله اوکورنۍ د اصراف سره سره په دغه بودجه باندې ساتي. مګر بل وګړي باید فقروکړي او د هیوادوالو په سړه اووچه ډوډۍ په نیم نس ژوندوکړي.

د دغو دوو سکتورونو په مینځ کې نه انډول یاد یوه سکتور له پامه غورځول د یو ډول بېلتون لامل ګرځي. چې په تدریجي توګه د دې

بېلتون او انفصال او د دغو سکتورونو په اهميت نه پوهېدل نورهم په دغه بېلتون کې زيات والى راولي، د مثال په توګه: ملا د انجينر په اهميت نه پوهيږي، او انجينر د ملا په ارزښت نه پوهيږي، يا يوځه پوهيږي، يا پوهيږي خو د بېلتون په ډېروالى سره د تعصب غوټه پيداسوې ده. همدغه تعصب ددغه حقيقت د اهميت په باب د هغو پر سترګو پرده غوړولي وي، دا هغه ستر علت دى چې دوخت په تيريدو سره يې د خلکو کړاوونه ٔزيات کړي دي، د دې لپاره چې د خلکو لپاره ښه روښانه شي د مثال په توګه څو بيلګي د لوستونکو په وړاندي ږدم.

کله چې امان الله خان په **۱۹۱۹** ميلادي کال د فبروري پر **۲۳** مه په لغمان کي د ناڅرګندوکسانو لخوا د خپل پلار تر وژني وروسته قدرت ته ورسيد او له انګريزانو څخه يې د هيواد خپلواکي ببرته واخيستله.

او د ده په وختو کي په هيواد کي عصري ښوونځي را ووتل له همدغه وخته د ښوونځي او مدرسي تر منځ درز نورهم مخ په ډيريدو سو، د ښوونځي او مدرسي زده کوونکي د مقابلې په بهير کي د عقدي حد ته ورسيدل، دا مقابله د محمدظاهرشاه او محمد داود خان په وخت کي نوره هم ګرمه شوه، د حکومتي چارواکو توجه يوازي ښوونځيو ته ځانګړې وه، مسجدونه او مدرسئ چې د مذهب او اسلام ښه زده کړه پکښي کيدل اوکيږي يوازي د فقر په کچکول پوري وتړل شول، همدا لوى علت وو چې د افغانستان طالبان يادديني پوهي زدکونکي د زدکړي لپاره له افغانستانه بهر وتل. د هيوادنه د باندي به يې ديني زدکړه کول، هغوى په بشپړه توګه له مکتب څخه بيل او ليري روزل کيدل.

دويم مثال د ثور په اوومه دکمونستي رژيم کودتاياخونړى انقلاب دى. د افغانستان د هلاکت دغه تخم د ظاهرشاه او داودخان د واکمنيو په وختونو کې پيدا شو، وکرل شو او وده يېٔ وکړه، ددغو ګوندونو يا عقيدو خلك د ښوونځيو او پوهنتونو له غيږو راوتوکيدل، په ټولنه کې دغه مکروب په ډيره بېړه دهېواد تر هره ګوټه ورسيدى د هيواد د شاهي نظام د کورنۍ په غيږ کې يېٔ نفوذ و کړ د هغو ملاتړ يې خپل کړ، هغو به په ډاګه او بربنډ ډول سره د مسلمانانو او

اسلام پر مقدسو هدفونو ګوزارونه کول. دغو عناصرو په هيواد کې په مختلفو نومونو تبارز وکړ، کله چې هغو د خپل زاړه ملګري داود خان پر سر ماله تيره کړه ، نويې د هغو په عقيده برياليی انقلاب وکړ،

دغو کمونستانو سمدلاسه په هيوادکې د علماء کرامو او دهغو د پلويانو په نيولو پيل وکړ. محبسونه يې ځني ډك کړل آن تردې چې په ژوندونې يې پرهغو هديري جوړې کړي. دغه وخت وو چې ښوونځي د اسلام پر ضد د مبارزې ستر مرکزونه وګرځيدل، د اسلام او مسلمانانو پر ضد به پکښې پلانونه جوړيدل د کمونيستي ايډيالوژۍ کفري شعارونه به د ښوونځي د ښوونکي يازدکونکي لخوا خلکو ته رسيدل، د علماء کرامو، مسجدونو، مدرسو او اسلامي مقدساتو پر ضد تبليغاتو د لومړي ځل لپاره په دغه هيوادکې عادي بڼه غوره کړه. دکمونستانوداسي ناوړوکړونو په هيواد کې د ټولو مسلمانانو د صبر کاسه وچړپول. مسلمانان له خپل خواږه هيواده هجرت ته اړ ايستل سول، په هيوادکي عامو مسلمانانو ته هم دا احساس پيدا شو چې د د غو کرغيړنو څيرو په وړاندي د ملي قيام هڅه وکړي او د اسلام د دفاع په لار کې د خپلو زړونو نفرت دکمونستي پرمختګ په وړاندې ښکاره کړي.

دلته بيا هم مدرسه او ښوونځی په يوه مخامخ ټکر کې سره ښکيل شول. بيا هم ملا ساده وګڼل شو. د ديني زده کړو د ښوونکي حيثيت کم وپيژندل شو، د هغوی د نابودی ياورکاوي هڅي وشوي، که څه هم په پوهنتونونو کې دشرعياتو پوهنځي شته او محصلين د فراغت سند تر لاسه کوي ، خو د ديني زده کړو لپاره کافي نه دی ګڼل شوي. او يا دا چې د نورو عصري مضامينو لټان چې په شرعياتو او دين بيخي خبر نه وي په اوتوماتيک ډول د شرعياتو پوهنځي ته کاميابيږي. بيا دا خلک اثره قاضيان او څارنوالان جوړيږي چې د لېوانو دي هم پلاور باندي وګرځي.

که څه هم د کمونستي رژيم بيخ او بنياد د خلکو په نظر له منځه ولاړی مګر بدبختانه د کمونستي نظام تر نسکوريدلو وروسته بيا هم

هغه کمونستی ډلي د ژبې یا سیمې له مخې د مجاهدینو په ځینو جهادي ډلوکې تنظیم شولي. هغو په ډیرمهارت سره د خپلو ناوړو او نا اسلامي کړنو، د اسلام او وطن سره د خیانت جبرانۍ د مجاهدینو په بدنامولو کې ولټاوه، هغو خپله مجاهیدینو ته د ځینو مجاهدینو په پلوي یاد مجاهدینو په نوم اولباس کې یوځل بیا ملت ته ګوزار ورکړ، زموږ د هیوادوالو د وینو تویولو ته یې ادامه ورکړه، په هیواد کي یې دبې اتفاقۍ او بې اعتمادۍ فضاۍ نوره هم په ټینګه سره خپره کړه، د تعصب او نفرت زړي یې په ټولنه کې وشیندل، همداراز د طالبانو په نظام کې هم ځیني ناپيژندل شوي کسان ننوتلي وه. هغو به بې ځایه د خلکو ځورونه کوله، د طالب په نامه به یې طالبان بدنامول، که څه هم طالبانو په پوره غور سره کوشش کاوه چې کمونستي څېري بربنډې کړي او له خپلو لیکو یې لیري کړي خوطبعی خبره ده چی سل په سله کې دا مخلوط کړل شوی تخم نه سوای بدلیدلای، لاتراوسه دالړۍ روانه ده. دا چې ترڅوبه وي خدای تعالی ښه پوهیږي.

خبره د مدرسي او ښوونځي وه، د طالبانو اسلامي نظام بیاتر ډېره مدرسو اومسجدونو ته پاملرنه وکړله. د ښوونځیو سره یې دومره لیوالتیانه ښودله څومره چې مناسب وه یاخلکو له هغوڅخه غوښتنه درلوده. له بده مرغه اوسني نظام بیا په پیل کي مدرسو ته په یواړخیزه توګه شاوګرځوله مګر ښوونځیو ته یې نسبتاً ډیره پاملرنه وکړه دا افراط او تفریط دواړه د پیدا شوي واټن سره ښه مرسته کوي، د ببلتون ډیروالی راولي او نورو بدبختیو ته لاره هواروي.

موږ وینو چې دا اوس هم دمدرسو او ښوونځیو ترمنځ ښکاره مقابله روانه ده، د ښوونځیو قوت د مدارسو کدرونه بیواکه او بې صلاحیته کول غواړي، لوړې زده کړې چې د هیواد د اوسنۍ اداري اساسي قانون د ځینو مقاماتو لپاره مناسب ګڼي د مولوی فضل الهادی (شینواري) غوندې شیخ الحدیث له مخې لیري کوي که څه هم هغه د خپل مسؤولیت په دوره کې د شریعت ټول حدود د اوسني نظام

د رضامندۍ او خوشحالولو لپاره ناعملي پرېښودل. په دغه هيوادکي د شريعت د يوه حد اقامهٔ هم عملي نه کړای سوه،دلته ښه معلومېږي چې پټ رقابت وجود لري. د هيواد په هرګوټ کي د مدرسي طالب او استاذ د کفارو د سازشونو له امله په مختلفو نومونو وژل کيږي، توهينيږي، بندي کيږي او..... ترڅو په دغه نوم سره ټوله اسلامپالي ښه وټکول شي، آن په غربي مطبوعاتو کي خو لاخبره تر رسول اکرم صلی الله عليه وسلم پوري ورسيده، د رسول اکرم په نوم کاريکاتورونه خپاره کړل سوه او د پاپ په لمسونکو خبرو يې د اسلام توهين ته لمن ووهله، نور نو زموږ لپاره اصلي عامل ته لاره پيدا کول او پيژندل او د حل لاري لټول پکار دي. موږ بايد يوازي د خلکو له احساساتو، صداقت، فقر او مجبوريت څخه استفاده ونکړو که چيري په رښتوني ډول هڅه او کوشش وشي چې په ښوونه اوروزنه کي بنيادي او بنسټيز مشکلات حل کړای شي نو څو ټکي بايد په نظر کې ونيول شي.

۱- په ښونيز نصاب کي بايد له لومړي څخه تر دوولسم ټولګي پوري نغښتي تعليمات په اوډلي ډول ځای کړل شي.

۲ - اسلامي ښووني د هر ټولګي د زده کونکي د ازمويني او بري مهمه برخه وګرځول شي.

۳ - اسلامي ښوونه د هېواد د ښوونيز نصاب داسي مهم رکن وبلل شي چې د ښوونو او لوړو زده کړو د ملا د تيرحيثيت ولری.

۴- ښوونکي بايد په ديني او عصري تعليماتو باندې ښه سمبال کړاي شي.

۵ - د زده کوونکو يونيفورم د نظام په شکل خاص خو ملي شکل ولري داسې نه چې د پتلون او نکټايې پر دی کلتور په زور تحميل کړای شي.

۶- په ښوونځيو، ليسو او پوهنتونونو کې پر اسلامي صورت او سيرت ټينګار وشي.

۷- د اسلامي تعليماتو سند او بريليك د نورو تعليماتو د سند سره معادل وپيژندل شي، څو د هيواد ټول وګړي له يوه منظم اسلامي نصاب سره ليوالتيا پيدا کړي او اعتماد پر وشي او ورتيا ته لومړيتوب او ارزښت ورکول شي.

۸ - د شخصي ښوونيزو مراکزو او مدارسو په زده کوونکيو کې دي د سيالۍ د احساس د پياوړتيا لپاره رغنده پاملرنه وشي.

۹- په پوهنتون کي بايد د هري رشتې انتخاب د هغې رشتې د زده کوونکو خخه وسينه داچي د نورو مضامينو ډمبلان د نورو زده کوونکو ځای ونيسي. وړاندي مو وويل چي مدرسې د مکاتبو موازي ارګانونه ديخو په مسلکي توګه په پوهنتون کي يوازي د حقوقو او شرعياتو رشتې لري که دا رشتې نور زده کوونکي له دوی څخه اشغال کړي نو بيا د ديني مدارسو زده کوونکو ته کومه لاره سته چي خپله رشته انتخاب کړي؟

۱۰- د نارينه او ښځينه تعليماتو د نامخلوط تعليم لاري چاري بايد بيلي وساتل شي.

قوم او قبيلوي جوړښت

افغانستان د مختلفو قومونو له ترکيب څخه جوړ شوی، د بېلابېلو ژبو او کلتورونو درلودونکی هېواد دی. د دي توپيرونو سره سره تر ټولو ښه خبره داده چي ټول قومونه يې کاملاً د يوه دين پيروان دی. ټوله د يوه ملي پيژند او هويت افغان په نامه وياړي. که څه هم د مذهب له پلوه په خپلوکي څه توپير لري، لکه سني شيعه او...مګر د هر قوم ګټې او ژبانونه ديوه بدن د غړيو په توګه سره تړلي دي. له بلي خوا که يو قوم په يوه ستونزه اخته کيږي ټول قومونه ورسره زيانمنيږي، همدارنګه د يوه قوم نيکمرغي د ټولو قومونو نيکمرغي ده که خدای مه کړه يو قوم په مشکلاتو کې ښکيل وي نور قومونه يي په غم ځان خبر نه کړي د ستونزو په حل کې ورسره مرسته ونه کړي نو دا ستونزي به د وخت په تيريدو سره ټولو قومونو او حتی ټول هېواد ته سرايت کوي او که بالفرض خدای مه کړه د يوه قوم په بدبختي کې

د يوه بل قوم وګړي یاقوم خپله ګټه او ښيګڼي لټوي دا ډيره ناپوهي او یا په بل عبارت د تعصب مانا لري.

په هر صورت د هيواد د خپلواکۍ او ملي ګټو پر بنسټ تل يو موټي کيدل يو له بل سره پخلا کيدل، مخالفتونو ته د پای ټکي ايښودل د ټولو هيوادوالو او وطن په ګټه دي.

په افغانستان کې هر قوم په خپل دننه کې يو ترکيبي جوړښت لري د هغه جوړښت په چوکاټ کې ځانګړی ملي اعتبار لري. هرکله چې دستونزو سره لاس او ګريوان کيږي هغه وخت خپلو ستونزو ته د حل لاره پيدا کولای سي. بهرني قوتونه، اشخاص یا پردي عنعنات ددغه قوم ستونزه نه سي هوارولای دا عادي خبره ده چې په هرقوم اوهره سيمه کې ډير کړاوونه اوستونزي پيدا کيږي یا واردیږي یاواردي سوي دي مګر ملي يووالی يې په هواري او سوله ييز ډول له منځه وړلو کې ښه رول ادا کولای شي، خو دامهمه خبره ده چې ملي وحدت ته د کړاونو وړاندييته وشي اويا ورته پوره احترام وشي که څه هم څو لسيزي ددغه جوړښت د ختمولو لپاره کار شوی دی. تراوسه پوري هم په يوه او بل نامه د دغه بنسټ د ختمولولپاره کار کيږي او تر ډيره حده تاوان هم ورته رسيدلی دی.

لکه څنګه چې وړاندي يادونه وشوه داچې هر افغاني قوم مختلفي ځانګړتياوي لري او عنعنات يې نسبتاً تر سيمي پوري توپير لري مګر د دې سره سره هم پرته له يو څو اشخاصو چې پردي ډول ته نڅا کوي د يوه افغان نوم او واحد هدف لري. دلته به خپل هدف ته را شو او خپل پښتون قوم به وڅيړو، پښتون قوم د افغانستان د خاوري او نفوسو اکثريت تشکيلوي چې د افغانستان په ثبات، امنيت، اقتصاد اوسياست کې عمده رول لري. دا يقيني خبره ده چې د دغه افغاني هډ او جز درد د هيواد د ټولو وګړو درد دی،د دغه قوم نيکمرغي او بدمرغي د ټولو قومونو شريکه ده، ثبات يې د ټولو قومونو لپاره ثبات او بې ثباتي يې د ټولو لپاره بې ثباتي ده، که خدای مه کړه د دغه قوم

په منځ کې هره ستونزه لاينحله پاته کيږي نو د دغې ستونزې ضرر به په تدريجي ډول عاموالی خپلوي او ټولوقومونو ته به دهغه توښ رسيږي. که چيرته د دغه قوم په غم کې خوشحالي وښودل شي، نو دا به د ملي وحدت پر وجود د کلک ګوزار مانا ولري، که خدای مه کړه يو وګړی يا شخص په دې عقيده وي چې د دوی له کړاوه ګټه واخستلای سي يا يې د ځان په ګټه تعبير کړي، نو دا به د ملي نيکمرغۍ پر لوري مخته تګ نه، بلکې شاته تګ وي، که خدای مکړه يو شخص په دې عقيده وي چې د دغه کړاو په اور به ځانونه تاوده کړي نو بايد انتظار وباسي چې دغه اور به يو وخت د هغه کور هم سوزي.
پښتون قوم اسلام پاله، پاکزړي، صادق او خوشباوره قوم دی. دغه قوم پر خپل فرهنګ او دود ، خپلواکۍ، ميلمه پالنی او غيرت مين دی او په وياړي، د ښه ګومان او احسان تابع وي، هميشه پر نورو د نيکو ګومان ساتي، پر صداقت او باور قرباني ورکونکي دي، د پښتنو قومي جوړښت ترډيره پر جرګو باندې ولاړدی، د خپلو پريکړو پالونکي دي د لويې سينې او زغم درلودونکي دي، په خپل کورکي د کمزوريو او نانواتو ښه دود لري، له ملا، سيد او پير سره پوره مينه او اخلاص او د هغو بې ساری احترام کوي. د اسلامي معتقداتو، شرائعو او شعائرو پالونکي او ساتونکي دي. هر وخت جرأت، وفا او قربانۍ ته ژمن دي، مګر د دې ټولو نيکو صفاتو سره سره يوه ډيره لويه نيمګړتيا هم لري. دغه ستونزه د دغه قوم ساده ګي او خوشباوري ده، داسې خوش باوري چې ترحد او اندازي اوچته ده. له بده مرغه چې له همدې صفت څخه يې تل ځينو اشخاصو ناوړه استفاده کړي او لاتر اوسه دغه لړۍ توده روانه ده.

ترډيره د پښتنو د قومي جوړښت اهميت په دې کې دی چې په هر مهال کې د غليم په وړاندې منظم پوځ لري داسې فوځ چې نه اعاشه او نه تنخوا غواړي. د دين او وطن دفاع د خپلو زلميانو په وينو کوي، د شخړو په وړاندې ښه ساده او عادلانه قضاوت کولای شي. د قضاوت د پريکړو تر شا دريدلای شي، په ميړانه او پوره شهامت يې

پاللای شي، خو دا ټوله په هغه مهال کیدلای سي چې په خوله اوزړه له هغو سره صداقت او وفاداري وشي، کله چې د قومونو او قبیلو ترمنځ یوه ناوړه او ناکاره پیښه رامنځ ته کیږي قومي جرګي يئ په قومي دود سره هوارولای شي. د حکومتونو په چاروکې لاسوهنه ډیره کمه او لږه کوي، پرخبره يئ باورکوي،د هغوی د اوامرو اطاعت کوي، د اړتیا پروخت ورسره مرسته کوي، خو له خپلو روایاتو او دودونو سره له لیونۍ مینې سره سره پر اسلامي ارشاداتو او ارزښتونو باوري او سربښندوی قوم دی.

پښتانه د دې نیمګړتیا سره سره چې د سیاسي ارادې او اداري واکمنۍ سره ډیر تړاو او مینه نه لري خو د سیاسي نظامونو برى او پایښت هم د دوی له ملاتړ پرته اسانه کارنه دی، دلته باید په خواشینی سره هغه څه په ګوته او روښانه شي چې د څو لسیزو را په دې خوا د دغه قوم د قومي جوړښت د پراګندګی کوشش شوي او کیږي

د خود خواهانو پر هغو غوښتنو چې له اسلامي، ملي منافعو سره سمون نه خوري سترکې پټې شوي دي. دا خورا مهمه ده چی ولي له دغه جوړښت څخه د ملي فرهنګ، دود او عنعني پر خلاف ګټه اخستل شوې ده. د دغه قوم پر حقوقو،چې په اولسي او قومي نظام کې ستر نقش لري له ډیره وخته سترګې پټې شوي دې.

ځوان کهول مذهبې علمای کرامو، ساداتو او قومي سپین ږیرو ته تر ډیره د عزت او مشرۍ په سترګه ګوري، د هغو خبرې مني، د هغو احترام کوي. ملا او عالم د دوی په هره جرګه کې اړين غړی وي، خپلې جرګې د شرعي اصولو له مخې وړاندي بیایې، د هرکار ثواب او عذاب خلکو ته ښیې. د ښو موفقیتونو، د دنیا او اخرت ګټې او تاوانونه خلکو ته بیانوي، په ټولنه کې کاملاً بې طرفي ساتي. یوازي د مصلحت راوستل، د شر او فتني رفع او دفعې په پام کې نیسی،

همدارنګه سادات او پوهان هم په دغسي مواردو کي خپل نقش لوبوي او د ښه موقف او درانه مقام څښتنان او با عزته څېري بلل کيږي.

جرګه د دغه قوم هغه مهم ارګان دی چې د ټولو ناروغيو لپاره دوا او درمل کيدلای شي، د هرې ستونزې علاج کولای شي، هغې ته د حل لاره موندلای شي، خو دغه اهميت هغه وخت خپلولای شې چې کاملاً د بې طرفی اصل په پام کی نيول شوی وي، په بشپړه توګه د اعتدال رعايت شوی وې، د سولي، ثبات او ملي ګټو اهميت په نظرکې ونيول شې، جرګه په خپلواکي سره د پرېکړې توان ولري د خپل تصميم د پوره پلی کولو واك ورسره وي او دواړو ښکيلو لوروته د باور اومنلو وړوې يا غالب ګومان ورباندې د ښو اونيکو وې. ځکه نو په ډير غور سره بايد هڅه وشي چې د دغو مهمو ارکانو حيثيت او اعتبار وساتل شي.

که خدای مه کړه د دې هڅه وشي چې دغه ارګان د سياسي يا شخصي ګټو لپاره د فشار، اعتبار يا پيسو په زور د ملت له ارادې پرته استعمال شي او يا په سياسي دام کې ښکيل شي دا به نه يوازي د ټول ملت له ارادي سره خيانت وي، بلکي په راتلونکي کې به هم د خلکو په وړاندی له بدګومانۍ او بې باورۍ يا بې اعتمادۍ سره مخامخ شي، بل دا چې دغه ارګان هغه وخت په ناپېيلتوب سره موثر تماميږي چې د خلکو د باور له امله د خلکو په منځ کې ټوکيدلي ستونزي په عادلانه توګه حل کړي. که چيري د جرګې غړي يو طرف ته منسوب کيږي په هغه صورت کې به دوی خپله د اختلاف له امله د نورو ستونزو سره مخامخ کيږي چې له همدې کبله به بيا هم د خلکو په منځ کي د نورو مشکلاتو سبب کيږي دا ډيره اړينه ده چې دغه ارګان په ټولوتحولاتوکې حق پالنه حق وينه او بې پرې توب او ناپېيلتوب وساتي اوخپله بې طرفي حفظ کړي.

د مثال په ډول که يو عالم د پيسو له ورکړې يا له کوم فشار څخه پرته دې ته وهڅول شي چې د ښځو د تعليم او تربيې په اړه شرعي دلايل وړاندې کړي او په خلکو دا ومني چې هغوی خپلې خويندې او

لوڼي ښوونځيو ته واستوي، په دې هکله نبوي حديث د دليل په توګه ووايې چې دا د هرچاحق دی چې زده کړه وکړي، نو دا ښه خبره ده. که د دغه عالم (ملا) خبره يوازې د همدې هدف لپاره وي او ښځې د شرعي حجاب او د ښځو د تعليم د شرعي حدودو په پام کې نيولو سره ، شرعي زده کړې وکړي او د نارينه وو سره يې د ډکو وهلو احتمالات نه وي او د هغو سره يو ځای د کښيناستلو خبره چې د کبيره اولويو ګناهونو سبب ګرځي نه وي، هم د ښځو لپاره او هم د ټولني لپاره ګټور تماميږي، مګر که د ښځو په زده کړه او ښوونه کې د مذهب او اسلام سپکاوی وي يا پر هغه باندې تجاوزونه وي،او د اخلاقي او کلتوري فساد سبب وګرځي، لکه اوس چې دلته ځيني کورسونه، ښوونځي او پوهنتونونه نارينه او ښځې پر يوه ميز کيښنوي ، اخلاقي فساد ته يې تشويقوي، د بې حيايي او بې ستری لور ته يې وربولي، نو دلته معلوميږي چې عالم بې ځايه استعمال شوي دی، د الله **جل جلاله** له طرفه ورکړه سوی مسؤوليت يې نه دی پر ځای کړي او يوازې يې ماديات په نظر کې نيولي دي.

دويم مثال : که بالفرض يو عالم يا علما د بهرنيانو يا حکومت د خوشحالولو لپاره خبرې کوي چې ترياك او بنګي او د هغو کښت اوکاروباږ په شريعت کې حرام کار دی، خلك دې دا کار نه کوي او د امريکايانو يا انګرېزانو سره دې په دغه کارکې مرسته وشي او له بلې خوا په هيواد کې د زنا په وجه د ايډز پراخيېدل او ډېرېدل او دا رنګه په ډاګه د شرابو څښل، خرڅيدل، رواجېدل په نظر کې نه نيسي سره له دې چې په اسلام کې د شرابو او زنا لپاره حد او سزا شته او د ترياکو لپاره په ظاهره نص او دليل نسته، خو قياس ته به تګ کيږي يا دا چې د ترياکو لپاره به اختصاصي محکمه جوړيږي، خلکو ته به قيد او د اعدام سزا ورکول کيږي، خو د زنا ، شرابو او نورو غير شرعي فاحشو چارو لپاره لکه بربنډ عسکونه، نيمه بربنډ فلمونه او دا چې د فحاشۍ عادې او بربنډو زنا کارو ټلويزيوني فلمونه او عکسونه چې

کاملاً ټوله ټولنه په ځانګړې توګه نوي نسل په حتمي اخلاقي فساد اخته کوي. شراب، زنا ، د ښځو او نرو ښکاره بداخلاقي په ټولنه کي عادي ګرځي، کیدای شي په راتلونکي کې دغه اعمال خلکو ته دعاموالي په خاطر د ګناه حیثیت ونه لري که څه هم د نشیي توکو بندیدل ښه کار دی، د افغانستان په ګټه دی، مګر پر داسې شیانو خاموشي دا ثابتوي چې عالم استعمال شوي دی، کنه نو د زنا او شرابو لپاره چې د قرآن په صریحو آیتونو ثابت دي ولي نه اختصاصي محکمه شته او نه ورته علیحده تبلیغات. له عالم څخه د سیاسي ګټو په خاطر داسې استفاده به د هغه پر تندي باندي یو تور داغ باله سي. ځکه په ټولنه کي د عالم حیثیت کمول او د هغه وقار او بې طرفۍ ته صدمه رسول ډېره بده خبره ده چې د هغه مستقبل ته ډېر لوی تاوان رسوي او د خلکو د نیکو ګومان ورباندې خرابیږي. د یوه عالم لپاره لازمه ده چې په ټولنه کې د ناپېیلتوب دریز ولري، په مطلقه توګه د حق پلوی او د باطل پر ضد واوسي، نه د حکومت او قوت د ناسمو پالیسیو تطبیقوونکی.

که رشتیا حکومت او خارجي یرغلګر د علماوو خبره مني باید د هغو د قول درناوی په هرځه کې وکړای شي. خو موږ وینو چې کله یو عالم د شریعت سره سم څه مطالب بیان کړي، هغو ته د طالبي قوانینو رنګ ورکوي د قول یې تقبیحوي. اما که د دوی په ګټه خبره کوي هغه دومره تقدیروي چې د نړۍ هرګوټ ته د هغه رږغ ورسوي.

باید ملا طبقه د دښمن د داسي سازشونو څخه ځان وژغوري ، څو د هغو د لومو ښکار نه سي .

همدارنګه عالم، سید او د قوم مشر باید د مشر په توګه وساتل شي، نه دیوه لورې په توګه د مثال په توګه : که یو عالم دولت یا مقاومت ته د عامو دولتي خلکو د وژلو لپاره فتوی ورکوي او د منفي اړخونو څخه یې صرف نظر کوي، لکه د عامو خلکو په منځ کی پټاو کول، په هغو کي د ماشومانو وژل، بې محاکمي د خلکو

وژل، د کلو بمبارول، د انسانانو د جسدونو سوزل او پرلارويانو باندې د ړانده انتقام ډزي او.... نو بيا هم عالم يو ناحقه طرف واقع شو. د هغه په دې طرف سره هم د ده ناپېيلتوب ته تاوان رسيږي او هم د خلکو اعتماد ورباندې کميږي. يا دا چې نيك ګمان يا حسن ظن ورباندې خرابيږي چې په دې کار سره بيا هم په خلکو کې د اختلاف جرړې قوي کيږي.

همدارنګه که په سيمه کې يو قومي سپين ږيری او مشر دې ته تشويق شي چې د حکومت او پرغلګرو ضد خلك د حکومت يا امريکايانو سره همکارۍ ته دعوت کړي، خو له بلې خوا پر خلکو د بمباريو،د بيګناه خلکو د نيولو او وژلو، د بهرنيو يرغلګرو له ناسمو کړنو څخه، لکه د وګړو توهينولو، په کورونو ورننوتلو، د ښځو تلاشي کولو او داسي نورو څخه ځان ناخبره ښيي اويا ورڅخه دفاع کوي نو دلته هم د قومي مشر له حيثيت او اعتماد څخه ښه ګټه نده اخستل شوي، ځکه د هغه اعتماد ته صدمه رسول د هغه پر تندي باندي د تور داغ ايښوولو حيثيت لري..

اوس به اصلي ستونزي ته راشو لکه چې وړاندي وويل شوه چې عالم، سيد، حضرت او قومي سپين ږيري په افغاني ټولنه کې هغه مخکښان دي چې دهيواد ټول وګړي ورباندې اعتماد کوي،د هغو خبروته غوږ نيسي او د هغو احترام کوي. د هر داخلي او بهرني ځور ياستونزي په وخت کې ورته مراجعه کيږي. له همدې کبله ډيره اړينه ده چې د هغو د حيثيت ساتنه وشي، غوږ ورته ونيول شي، احترام يې وشي،د هغو په نيکو مشورو عمل وشي. که د دوی له نيکو نظرونو استفاده وشي زه په دې يقين يم چې زموږ بې حسابه ستونزو ته چې ټول هيواد يې له غم، تشويش او نهيلۍ سره مخامخ کړی دی، د پای ټکی کښيښودل شي او د حل لاره به ورته پيداشي. مګر بدبختانه چې د دغو مخکښانو د افکارو او عقيدو پوره درناوی د ځو لسيزو

راپدیخوا نه دی شوی. د هغو له پخو اسلامي کلتوري تجربو څخه پوره ګټه نده اخستل شوي، بلکي د یوسمبولیک رکنیت په توګه هغو ته دوکه ورکړه شوې ده. په ډیرو مهمو فیصلوکي نادیده نیول شوي دي، نو همدا علت دی چې د افغانستان بد بختي نه یوازي پیچلې شوې ده، بلکي په یوه ناسور بدله شوي، یوه ساري او خپریدونکي ناروغي ځینې جوړه شوي ده. زما په نظر تر ټولو څرګند حقیقت دادی چې اوس له هر دخیل پلوه او ټولو سیاسې کوپړیو څخه د نجات لاره ورکه ده. که څه هم دوی همیشه په دې فکر دې چې څنګه به ورته د حل لاره پیدا شي چې خلك سوکاله ژوند وکړي.

زما په نظر جنګ ګټل اسانه کار او اسانه لار نده. همدا رنګه جنګ کول یوه داسې لوبه نده چې د کابل نجونې او هندې تیري نام پکښي رقابت وکړي. خلك خوشحاله په فسق او نورو د چا خبره په هنرونو کي جائزې وګټي. جنګ یو خطرناکه لوبه ده چې د هري ورځي په تیریدو سره د وینو سیلاب ته نوي ویني ورګډوي، په هیوادکې کونډې او یتیمان زیاتوي، خلك دغربت او فقر په لوري بیایې،د ملتونو او مذهبونو ترمنځ تاریخي دښمني راخوټوي. که په ډیر مهارت سره دغي ستونزي ته دحل لاره پیدا نشي نو یو وخت به د ناټکل سوي بدبختۍ زیږنده شي، چې بیا به یېځ جبیره او علاج دهر چا او هر افغان له وسې وتلي خبره وي، که خدای مه کړه څوك په دې عقیده وي چې په نیولو، وژلو او دکور کلي په ورانولو به داستونزه حل پیدا کړي نو دابه یو ښکاره حماقت وې. په بل عبارت دابه جهل مرکب وې. که څوك په دې عقیده وي چې کفري نړۍ یابهرنیان به ورته په زور او جنګ د حل لاره ومومي زما په نظر دا هم ناپوهي اوبې ځایه تیروتنه ده، زه په دې عقیده یم چې زور او وژل، د کورونو ړنګول یوازې په دښمنۍ کې ډیروالی او سخت والی راولي انتقام ته خلك هڅوي او بس. که څوك په دې عقیده وي چې بهرنیان به په سیاسي لحاظ ورته د حل لاره پیدا کړي نو دا د تصوراتو یو خوب دی. دهغه خوب لرونکی په عمر به رښتیا نشي،

ځکه چې بهرني ستا له دين او کلتوره جلا اوسيدلی، هميشه ستا د ځپلو او دښمنۍ پلانونه جوړوي، په اسلامي ټولنه کې د توپيرونو تخمونو شيندي، هغوی تل د خپلو اهدافو لپاره فکرکوي، که ته په زړه کې مسلمان يې، نو هغه ځوک ستا واقعي دوست نشي کيدلای، که خدای مکړه ته په دې باور يې چې هغه به دې دوست وي، ستا دين او دنيا ته به وده ورکړي، نو پوه شه چې د الله د ارشاد څخه پرته دې بله لاره نيولې ده.

نو دا خبره بايد ومنو چې بهرنيان ورته د حل لاره نشي موندلای او جنګ هم د وينو په څپو بدليږي. البته که دا د ستونزې د حل لاره هم وې، نو د ډيرې قربانۍ او ډير ځنډ وروسته به نتيجه ورکوي.

نو څه په کار دي؟ څه بايد وشي؟ څه به راسره مرسته وکړي؟ زما په نظر بيرته خپل فرهنګ او خپلې عنعنې ته مراجعه کول پکاردي. چې هغه عالم، سيد، او د قوم سپين ږيري دي. کيدای شي هغوی ورته
د حل لنډه اواسانه لاره پيدا کړي، هغو ته بايد واک ورکول شي چې د افغانستان منافع، ملي استقلال، د اسلامي قانون په چوکاټ کې پوره په نظر کې ونيسي، د عالم، سيد او قومي سپين ږيري څخه زما هدف هغه کسان نه دي چې له ورايه خوځ سوي دي او دغه عنعنوي فرصتونه يې د ځان ميراث بللي دي. کوم چې د افغانستان په تولو ورانيو کي د پرديو د لاسونو د آلې په توګه استعمال سوي دي. هدف مي د کلو او بانډو هغه سپيره صادقه او سپيځلي کسان دي چې هر وخت د خپل ملت سره پاته سوي دي. موجوده اداره او سياسي واکمنان بايد بهرنيو يرغلګرو ځواکونو ته قناعت ورکړي چې د افغانستان مسئله يوازې په اسلامي او افغاني دود اواسلامې رواياتو او په کامل استقلال هواريدلای شي او بس، نه د کاپي سوي غربي ډيموکراسي په زور سره. نور دغو بې رحمو دښمنانو ته د دې وخت او فرصت ورکول چې خپلو وحشي کړنو ته دوام ورکړي په هيڅ ډول د زغملو نه دی. هغه کسان د

ځان بقا د پرغلګرو په وجود کې ويني ، هغوی باید له دغه فکره ځان شاته کړي او د خپلو خلکو سره په غم او ښادي کې ځان شریک کړي.

موږ د دې تاريخ ژوندي شاهدان یو چې د دغو معصوموګړو د وژلو، توقیفولو، د کلو او کورونو د ورانولو نه شلېدونکي لړۍ لس کاله ترشا پرې ایښې دي. دا لړۍ او د یرغلګرو د مرګونو بیرۍ په یوولسم کال کې هم د غریبو او بې وزلو افغانانو په وینوکې روانه ده خولا تر اوسه زموږ د وینو ځپې د نړۍ ولسونه ننداره کوي. نور باید دغه مسئله خپله افغانانو ته پرېږدي چې پر خپلو مشکلاتو غور وکړي. افغاني جرګه باید له سیاسي اغېز نه بېخي مستقله وي، افغانانو ته هيڅ ناسمې بهرنۍ مشورې او جنګي تجهیزات د منلو وړ نه دي. زه په دې تاسف کوم چې اوس هم بهرنيان په دې فکر کې دي چې نورې وژونکې وسلې او پوځي چورلکې او الوتکې زموږ د خلکو د وژلو لپاره راغواړي او د ترهګرۍ بې مفهومه تور يې د ځان لپاره پلمه ګرځولې. د دوی نظر دادی چې دا چارې به له دوی سره مرسته وکړي؟! او خلك به هغو ته د غلامۍ سرونه ټيټ کړي؟! خو هیڅکله نه سي کېدای. دا فکر د دنیا د اوسني پرمختګ سره مطلق ټکر لري، زه په دې عقیده یم چې وطن دوست او خواخوږي افغانان به د برتانیې، ناټو او نورو شرخووښونکو حکومتونو د داسې اوږدې دښمنۍ سره هیڅ موافق نه وي.

دا چې طالب څوك دی؟ افغانی عسکر څوك دی؟ ملکي وګړي څوك دي؟ هر یو مسلمان افغان دی. هر افغان باید د خپل افغان ورور په وژنه، په بندي کولو او ځورونه خفه شي. زه بیا هم پر دې ټینګار کوم چې دغه بهرنیان هیڅ وخت زموږ دوستان نه سې کیدلای، هغوی د خپلو ګټو لپاره کار کوي، د دوی شتون او پوره واک به کله هم زموږ درد دوا نکړي، که موږ خپل هیواد پخپله دیووالي پر لور روان نه کړو نوموږ باید د نورو بدبختيو انتظار وکړو.

فرهنګي ارزښتونه

افغانستان له فرهنګي پلوه د ډير ساهو او سپيڅليو ارزښتونو درلودونکی هېواد دی، ګڼلای شو چې دودونه مو اسلامي شريعت او نبوي فرهنګ او سنت ته نژدې دودونه دې. د مثال په ډول لنګوټه تړل چې تقريبا په عربې هيوادونو کې چې ترډېره د رسول الله صلی الله عليه وسلم په نسب پورې اړه لري اوږد تاريخ لرې، مګر متاسفانه چې په دې وروستيوکې په دغو هيوادونوکې آن په مکه مکرمه اومدينه منوره کې هم د لنګوټې رسم او رواج بيخي په ختميدو دی. هلته سړی هيڅ فکر نه کوي چې دلته يووخت دغه سنت موجود وو. تر دې چې په علماووکې دغه سنت ډير لږ ليدل کيږي، لنګوټه تړل بې له کوم شکه د رسول الله صلی الله عليه وسلم سنت دی چې د ځينو علمای کرامو په نظر د لنګوټې د نه تړلو په وجه که سړی معذور نه وي او قدرت ولري د لمونځ کوونکي لمونځ مکروه کيږي. غوره داده چې د لمانځه دادا کولو پر وخت لمونځ کوونکی پر نبوي سنتو ټينګ واوسي، الله لره دې ډيرحمدونه وې چې د رسول الله مبارك فعل يې زموږ لپاره يوه فرهنګي برخه ګرځولې ده.

همدارنګه ږيره مبارکه لرل چې زموږ د وطن عام خلك د ږيرې نه خريل او وهل د پټمن سړي نخښه بولي آن په ښو او نيکو کورنيو کې د ږيرې خريل يو د شرم او عار خبره ګڼي، زموږ د ملت اکثره وګړي د ږيري(نبوي سنتو) درلودونکي دې او کلتوري بڼه يې نيولې. همدارنګه د نارينه وو او ښځو جامې تر ډيره د شريعت سره مخالفت نلري، که څه هم اوسنيو غربې ډولو افغانانو د غربې نااسلامي کلتور جامې، نکټايې او پتلون راته په تحفه کي راوړي خو بيا هم ډيری وګړي د خپل کلتوري اسلامي لباس په اغوستلو نه شرميږي، بلکې مسلمانان په وياړي، لکه وړاندې چې مو يادونه و کړه چې افغان طبعي اسلام پاله قوم دی. اسلام يې خوښ او د خوښې انتخاب دی او د اسلام په احساس هميشه ژوند کوي. کلتور يې د اسلامي غيرت

سره پوره سمون خوري، په ځان متکي او باور لري په قومي مشکلاتو کې زغم او حوصله کوي، صداقت يې طبعي عادت دی، د بل له کلتور سره کمه مينه لري، له همسايه سره په ځان و مال مرسته کوي، په لږ څه قناعت لري، دالله **جل جلاله** په ورکړه راضي وي، پر ناموس او ځاني عزت باندې تر هر څه تيروي، لکه چې وايې (مال مې تر سر جار او سر تر ناموس) د سپين ږيري، ملا او سيد په بې عزتي سخت خفه کيږي او په ننګه تر هر چا پياوړي او غښتلي دې، د توهين او تکبر د فعل او قوله بد مني، مسکنت، لوږه، تنده، احتياج ، بيکوري، مرګ هرڅه مني، خو د غلامۍ پړي په غاړه کې نه پريږدي او نه غلامۍ ته ورته ژوند کوي.کلتوري ارزښتونه چې اکثره د اسلامي قوانينو سره سمون خوري د افغاني ټولني رنګ جوړه وي.

فرهنګي ارزښتونه اصلاً په قومي جوړښت کې نغښتي دي. ډير هغه څه چې ما په قومي جوړښت کې ياد کړه فرهنګي بڼه لري. ځيني فرهنکې پرمختګونه چې اوسنۍ کلتوري اداره يې مخته بيايې او د افغانستان د مومن او مسلمان ملت د کلتور په نامه ترسره کيږي، او د کلتور برخه بلل کيږي او کلتور ته وده ښودل کيږي، اصلاً د کلتور او فرهنګ سره ټکر دی.

د مثال په توګه د هند، پاکستان، امريکا، لويديځ او نورو هيوادونو فاحشو او ناروا کړنو ته وده ورکول، لکه ناروا او فاحش فلمونه او پرله پسې سريالونه چې په نتيجه کې يې تقريباًد مشرکينو يانورو نااسلامی مذهبونو او ايډيالوژۍ ته وده ورکول کيږي او هغو ته د احترام په سترګه کتل کيږي.

که موږ د کابل په لارو کوڅوکي د نوي نسل او ماشومانو ورځنيو افعالو، اعمالو او ويناوو ته ځير شو ليدلای سو چې د هغو په ډيرو حرکاتو کې هندي فلمونو څومره اثر کړي، دا معلوملای سو چې زموږ نوی نسل څومره دافغانستان د اصلي کلتور متابعت کوي او څومره د هندي اوغربي کلتور عادات اورواجونه خپلوي، په نوي نسل کې

د دې پر ځای چې کوشش وکړای شي د هدايت او اسلامي عنعناتو په چوکات کې راوستل شي. ادبې، اسلامي او انساني اخلاق په ځان کې راولي سيرتاً او صورتاً په اسلامي ډول جوړ شي داسې کاراو فعاليت خو د کلتوري ودو د ادارو لخوا ډير کم شوی. بالعکس په لارو او کوڅو کې نوي نسل سيرتاً او صورتاً د پرديو کلتورونو په وده بوخت دي او په يو ډول کلتوري يرغمل کې راغلي دي. حرکاتو يې د فلمونو د حرکاتو څخه رنګ اخستی، اخلاق يې د فساد او نااسلامي رسوماتو پر لوري درومي.

تردې دمه زما په ياد کې راځي چې يو وخت به د مسلمانانو ماشومان طالب علمان په لارو او کوڅو کې په داسې حرکاتو کې ليدل کيده چې يا به يې د قرآن مبارك تلاوت کاوه او يا به يې د اسلام او رسول اکرم صلی الله عليه وسلم په صفت کې نعتونه ويل، د رسول الله صلی الله عليه وسلم پر عاداتو به يې چلند کاوه، د افغانستان دوديز اسلامي لباس به يې په تن ليدل کيده چې د سړي به يې په ليدلو سره سترګي خونکېدلې او خوند به يې ورکاوه، سړي به ورسره د راحت او خوشحالی احساس کاوه، خو اوس هماغه ماشومان يا ځوانان دي چې د غربی دموکراسۍ له برکته په اسلامي لباس اغوستلو باندې شرميږي، د لاري په اړدو کې د هندي او انګريزي فلمونو په ليدلو نڅاوي کوي، دکوڅي له يوه اړخه بل اړخ ته په ډيره بې ادبې او ډيره بې حيايې سره تګ او حرکات کوي، نه يې له ملا، سيد، سپين ږيري پروا اوحيا کيږی او نه د ښځو مراعات کوي، آن تردې چې ځيني ځوانان د کوڅو او واټونو په اړدوکي په نشه او مستی سره ليدل کيږي، شراب يې څښلي وي او سترګي يې سري راختلي وي. نو ايا افغاني کلتور همدا کلتور وو؟ افغاني رسم او رواج همدغه دی که څنګه؟

دويم: دا چې د اطلاعاتو او كلتور اداره د افغانانو د هويت نمايندګي كوي، نړۍ ته د افغانستان د كلتور حقيقي انځور وړاندې كوي، په دې لاره كې د تبليغاتو او نشراتو وسايل په واك كې وركول شوي دي. داچې څومره توانيدلي دي چې د دې هيواد حقيقي انځور نړۍ ته وړاندې كړي؟ زه يو ځل په ۱۳۸۴ل.كال د اطلاعاتو او كلتور وزارت د غونډو تالار ته دعوت شوي وم. په دغه تالار كې د حضرت مجدد الف ثاني صاحب رحمه الله لمانځ غونډه جوړه شوي وه. په دغه غونډه ياسيمينار كې حضرت صبغت الله مجددي اونورو ملايانو هم برخه درلوده. دا ښه خبره وه چې د داسې اشخاصو د علم، روحانيت، شخصيت او هڅو ستاينه او يادونه وشي، مګر هغه سالون يا د سيمينارځاى داسي جوړسوي وو چې شاوخوا په ځوړندو شويو عكسونو تياره بت خانه ښكاريده، د لمانځه په وخت كې دومره ځاى نه پيدا كيدى چې موږ پكښې لمونځ كړي واى، هر لورې ته عكسونه او رسمونه جوړ شوي وه، پردې سربيره د ډوډۍ خوړلو په وخت كې
د حضرت صاحب د استقبال لپاره د ډوډۍ د ميزونو سره ځوانې افغانې ښكلي نجوني يا ښځې درول شوي وې چې ځانونه يې هم د واده د شپې د ناوې غوندې جوړ كړي وه او د خوش آمديد او سلام په اچولو سره يې مراسم پر ځاى كړل. زه هيځكله په دې عقيده نه يم چې د افغانستان د خلكو فرهنګ دې داسي وي چې نامحرمې ځوانې ښځې دې د پرديو نامحرمو خلكو استقبال وكړي، دا نه غيرت دى، نه اسلاميت دى او نه د خلكو كلتور دى، كوم چې د كلتور وزارت يې نړۍ ته د افغانستان د كلتور په نامه ښيې. خو تر دې عجيبه لا داوه چې ناستو ملايانو د دې منكر په خلاف هيڅ ونه ويل او چوپه خوله وه.

ديته ورته ښه مثال پر ټلويزيون، وي سي آر، يا ډيش، كيبل، او انټرنيټ باندې د نړۍ د نورو كلتورونو فلمونه خپربدل دى چې تر ډيره افغانان او افغاني ټولنه د فحاشۍ او اخلاقي فساد لوري ته

سوقوي. په هغو کې د ښځو سره یاري یااشنایي کول، د ښځو سره ګډه نڅا کول، د یو بل خولي سره رودل، یو بل په غیږوکې سره نیول، په افغاني تلویزیونو کې همداسې شیانو ته وده ورکول، نیمه عادی او بربنډ تصویرونه ښکاره کول، د اخلاقي فساد لپاره جلبول، په ډیش او انټرنیټ کې خو هغه څه ته هم اجازه ورکول شوي ده چې له اسلام سره لاڅه بلکي له انسانیت سره هم ټکر لري، لکه بربنډ تصویرونه، زنا، د یوي ښځي په څو تنو استعمالول، له حیواناتو سره بد فعلي کول، همجنسبازۍ او داسي نور ناوړه اعمال تر سره کول، ټول هغه څه دي چې مستقیماً د خلکو په تېره د ځوان قشر پر اخلاقو باندې منفي تاثیر غورځوي، د ناروااوو سره یې مینه ډیروي، د بدو شیانو او کارونو سره عادي کیږي آن چې حرام او ناوړه کارونه بیا هغو ته د حرامو او ناجایزو په څیر نه معلومیږي، که څه هم ځیني چینلونه دا اعمال د ځینو عربې دولتونو او عربې الفاظو او عربې نرو او ښځو په څېره کي ښکاره کوي، څو داسي ناوړو دودونو ته یو اندازه اسلامي صبغه او بڼه ورکړي، چي موږ ټول په دې پوهیږو چي په ځینو عربي هیوادونو کي لکه مصر، لبنان، اردن او سوریه کي اخلاقي فساد او فحشا نهایت ته رسېدلي ده. هغه څه چې هلته کیږي یاتمثیلیږي کیدای شي په ځینو نااسلامي هیوادونو کې هم نه کیږي.

دا ټول هغه څه دي چې کلتوري اداره یې دودي او پرمختګ په لټه کي ده خو حقیقت دادی چي دا ټول زموږ کلتوري ارزښتونو ته زیان رسوي. داسي او دې ته ورته اعمال چې د لویدیزوالو په مصرف او زیار د ځینو افغانی کړیو په مرسته د تمدن په نامه کیږي دین او کلتور ته یو سخت ګوزار ورکول دي. یقین لرم چې افغانان دغسي اسلام ضد شیان کله هم نه شي زغملای، که څه هم فقر، مسکنت او بې وزلي په دغه هیواد کې اوج ته رسیدلي، خو بیا هم اسلام مسلمان ته ترهرڅه محترم دی، دا یقیني خبره ده چې اسلام او اوسنۍ غربي دموکراسۍ یو له بل سره ټکر کړی دی. که موږ اسلام ته په پوره غور سره ځیر شو کولای شو په دې باندي ښه پوه سو چې اسلام یو چوکاټ او محور

لري، حدود لري چې دا هرڅه د هغه چوکاټ په واسطه رامحدود شوي دي. دغه بې حده او بې سرحده دموکراسي د اسلام دغه حدود له منځه وړي. که څوك په دې عقيده وي چې بې حده او بې سرحده غربي دموکراسي به زموږ هيواد او خلکو ته ښيګڼي راوړي داسي خلک بايد تر ټولو وړاندي خپل ځانونه په اسلام پوه کړي چې د الله **جل جلاله** په دغه اسلامي قانون کې څومره نيمګړتيا وجود لري چې هغه دي په غربي دموکراسي پوره کړای شي او دغه نظام په ټولنه کې له ټولنيز او اخلاقي پلوه څومره بدلون او پياوړتيا راوستلي ده؟ که څوک د دې کار توانايي ولري بايد موږ او نورو اسلام پالو ته هم قناعت ورکړي. مګر دا يقيني خبره ده چې دغه سوال ته هغوی داسي ځواب نشي موندلای چي خلکو ته قناعت ورکړي.

همدارنګه په بهر کي هغو نړيوالو لوبو ته چې د نړۍ نامسلمان وګړي پکښي ګډون کوي او سيل او تماشا يې کوي، د افغانستان د ښځو ليږل او هلته د ښځو ګډون کول، لوبه کول، بې ستري کول، يا د نړۍ د ښکلا په سيالۍ کې چې د نړۍ نجوني د ځان ښکاروني او لوڅوني لپاره پکښي ګډون کوي، د هغو د بدن هره برخه د ښکلا د متخصصينو لخوا کتل کيږي ، ځو د ښکلا ټول صفات پکې ولټوي دا هغه څه دي چې په مطلقه توګه د اسلام او شريعت چوکاټ ماتوي او اسلام ته سپکاوی بلل کيږي. د دغسي ښځو بيرته هيواد ته د راستنيدو پر مهال په مطبوعاتو کې ښه استقبالول، رشد ورکول، ډول ډول امتيازات ورکول په ټولنه کي د يوه منکر او ناروا کار خپرول او عامول دي. داسې اعمال له افغاني فرهنګ او غيرت سره هيڅ سمون نه خوري، بلکي يوه متضاده برخه تشکيلوي.

څه مهال مخکي د ښځو يو پلاوي اروپا ته تللي وو چې هلته يې د فرانسي د ولسمشر او پارلمان د غړو سره ليده کاته کول. بي له دې چې د يوي ښځي سره دې خپل محرم ورسره وي اويا د هغو د ضرورت په هکله خبري وشي مطبوعاتو دا د افغانستان لپاره يو يو ښه

پرمختګ وباله او ښه يې استقبال کړ. هر منکر ته رشد ورکول که د مصلحت په نامه وي او که د چا پر ضد وي، د ماديا‌تو لپاره وي او که خدای مه کړه د نړۍ نامسلمانو ته دا ښکاره کول وي چې دادی موږ هم د ښه استعداد او وړتيا له مخې د غربي دموکراسۍ پر لور د اسلام له چوکاټ څخه څو ګامه در ووتلو او دا د دې سبب ګڼي چې هغوی خوشحاله او راضې وساتي فکر نه کوم چې دغه هيوادته دې کومه ګټه ولري. د دې پر ځای چې ملي کلتور ته ګټه ورسوي تاوان کوي، د دې پر ځای چې سوله اوثبات راولي، نور هم حالت خرابوي.

په تېر **۱۳۸۶** کال د جوزا پر **۱۷** مه د کندهار ښار د ناحيو په ډېرو مسجدونو او د علمای کرامو پر کورونو باندې چاپې ووهل شوې، علمای کرام په نيمو شپوکي په بې عزتي سره له کورونو څخه وايستل شول، په مسجدونو کې ميشت طالب العلمان ونيول شول. که څه هم حکومت د سلو تنو د نيولو مسؤوليت ومانه، خو محلي وګړو د سلګونو علماوو د نيولو خبري کولې، داسې عمل يو منفور او ناوړه عمل دی چې دافغانستان پر کلتور باندې مستقيم يرغل بلل کيږي. که څه هم افغانستان د بلوسه ګرو تړواک لاندې دی لږ وړاندې مو يادونه وکړه چې عالم په ټولنه کې هغه ستر شخصيت دی چې د هيواد هر وګړی د زيږيدلو له نېټې څخه بيا تر ګوره ورسره تماس لري. په دنياکي ورته احتياج لري، حتی دعقيدې په لحاظ په آخرت کې هم د يوه شفيع په صفت ورته اړ دی، په جومات يا مسجد کې طالب العلم اوسيدل يا ساتل د ټولو آسيايي ملکونو د مسلمانانو کلتور، رسم او عنعنه ده. خلك په خپلو مسجدونو کې طالبان د الله د رضا ، د خپلو بچيانو د ديني روزني او د محل د خير او برکت لپاره په ډېره مينه او محبت سره ساتي. د خپلو اولادونو په رزق کې هغو ته برخه ورکوي او د خپلو کورونو په ډوډۍ يې ساتنه کوي، عزت يې د ځان عزت بولي او بې عزتي يې د ځان بې عزتي ګڼي. په داسې اعمالو کې جرأت کول او د دغسې خلکو پر عزت تيری کول د ټولو

خلکو پر عزت تېرى او سپکاوي دى. زه فکر کوم چې له کلتوري پلوه داسې خطرناکو کړنو ته اقدام کول د ګټې پر ځاى څو چنده تاواني دى.

هر کله چې د مسؤولو اشخاصو تقاضاوي او شهوات د اسلام د جايزو او روا څيزونو تر حده محدود نشي او د اسلامي حدودو دننه پر حرامو او حلالو صبر ونه کړي، هغوى بيا ډېرو خطرناکو کارونو ته زړه ښه کوي او ور ته ليواله وي. له بده مرغه دغه اشخاص يوازي او يوازي پر ځان حساب کوي، د ټولني د ټولو وګړو فکر ناقص بولي. داسې فکر کوي چې زما روا او ناروا مفکوره د خلکو لپاره ګټمنه ده. دى داسي ګڼي چې لکه څنګه چي له دې فکره سره دى اشنا دى، نو نور خلك هم اشنا دي. د داسي اشخاصو ځانځاني د دې سبب شي چې له ټولنې سره يې نه جبرانېدونکې ټکر راشي. د مثال په توګه يوه سړي له خپل هيواد څخه بهر ژوند کړي وي. هغه د بهرني کلتور تراغېز لاندې راغلي وي، آن چې په هغه کلتوري چاپېرياá کي کوچنى لوى شوي وي، کله چې هغه خپل هيواد ته راستون شي، په خپل هيوادکي خپلوسپيرو اوزيږو خلکو ته ګوري فکر کوي چې دا ټول خلك جاهلان دي، ناپوهان دي او د دنيا له تمدن څخه ناخبره دي. که څه هم دغه قوم ء له دې امله د ده درناوى کوي چې په بهر کې يې د تخصص او مهارت لپاره کوښښ کړى دى او هلته يې زده کړه کړې ده او په دې هيله وي چي خلك د ده له پوهي څخه استفاده وکړي، مګر له بده مرغه د هغه سره دا فکر ډېر لږ وي چې خپلو خلکو ته خدمت وکړي، بلکي د توقع خلاف غواړي په ټولنه کې غربي کلتور ته خدمت وکړي او خلک هغه ته سوق کړي او نور داسې بد رنګه څه ټولني ته راوړي چې بيايې جبران نه کيږي. دلته مي د يوه افغان ورور کيسه را ياده شوه چې د ښاغلى کرزي د حکومت د يوه مهم وزير په کور کې د هغه د دوو سپيو مزدور وو. هغه راته داسې کيسه وکړه چې ښاغلي وزير صاحب دوه بهرني سپي په خپل کور کې ساتلي وه. د هغو د ساتلو لپاره يې يوه مزدور ته يوولس زره (١١٠٠٠) افغانۍ معاش ورکاوه، يوه کيلو

يې سري کړي يا پخي غوښي ورکولي او يو کيلو يې هم پاکټي شيدې ورباندې خوړلي. د هغو د معاينې لپاره يې له يوه ډاکټر سره د هغو د بيمې قرارداد هم کړی وو، خو دغه وزير صاحب له دې کلتور سره سره، په داسي حاá کي چې افغانان له لوږي کوچه سوه بيا هم افغاني علمي بهير ته جاهلان ويل او ځان يې يو موډرن او متمدن انسان ګاڼه.

زما د فکر او نظر خلاصه داده چې د کلتور په ساتنه کې د ټولني ساتنه راځي او د کلتور د رنګولو سره د ټولني وراني تړلې ده، د کلتور ساتنه او درناوی په هغه چاسره کيږي چې د کلتوري ارزښتونو په غيږ کې ستر شوی او روزل شوی وي او له خپلو دودونو سره بلد او ورسره عادت وي. د دي سره سره ورسره د زړه خواخوږي او درد ولري، په هغه چا باندې نه کيږي چې خپل اولس او خلک جاهلان بولي، که څه هم ظاهراً د خلکو د نفرت د نه پيدا کولو په خاطر کلتوري ارزښتونه تريوه وخته په پام کې نيسي. خو دا يوه موقته استفاده ده د زړه دکومي او دردمندانه خواخوږي نده، په داسې رمزونو کې چې څومره کوشش هم وشي بيا هم د زړه پټ راز يو وخت راڅرګنديږي. هغه مهال په اتفاقي ډول له کلتور سره ټکر پيدا کوي، داسې يو غربې کلتور پلوه شخص چې له منکراتو، زنا، شرابو، سود او نورو منهياتو سره بيخي بې احساسه شوی وي که څه هم د لوړو زده کړو درلودونکی وي کله چې وطن ته راځي د دې پر ځای چې د خپل ملت وګړي چې د ګڼ ژوند، عفت او عزت د زرګونو کلونو تاريخ لري جاهلان وبولي، علمای کرام چې له څوارلسو سوو کلونو راپه دې خوا يې د اسلام سپيڅلی دين ساتلی دی، وده يې ورکړې او مشري يې کړې جاهلان وبولي ښه به داوای چې لومړی يې خپل ځان مطالعه کړی وای، خپله کورنۍ يې مطالعه کړې وای چې ده خپله او د ده کورنۍ له اسلام او اسلامي کلتور سره څومره واټن او فاصله نيولې ده، او څومره له خپل ملي کلتور نه پردی شوی دی؟ چې د هغه په نتيجه کې يې عزت او کلتور ته څومره صدمه رسيدلې ده. ترکومه

ځايه چې سرې د دغو غريبانو او خوارانو له حالت نه خبرېږي هغه مهال ويلای سو چې ځينو داسې کسانو خو هر څه له لاسه ورکړي، اسلامی کلتور څه چې د خپل کور واك، مېرمن، لور او زوی يې يو هم په اختيار کې نه وي، د خپل وطن راوستلو ته يې نه شي چمتو کولای. له منکراتو څخه يې نه شي منع کولای. په معروف سره يې نه شي امر کولای. کله چې يو سړی د خپل ځان او اولاد اداره نه شي کولای، د الله له بغاوت څخه ځان او کورنۍ نه سي ژغورلای زما په نظر هغه زموږ د هېواد په سنتي او اسلامي اداره کې خامخا پاته راځي، که څه هم د لوړو زده کړو او ځينو ښو تجربو درلودونکي وي.

جغرافيايي اهميت

افغانستان د تاريخونو په شهادت ترډېره خپلواك هيواد پاته شوي دی ځکه چې د دغه هيواد خلکو د زرګونو کلونو په تاريخ کې د خپلې خپلواکۍ لپاره ځانونه د تيرو تورو څوکو ته ورکړي، د خپلواکۍ، پت او عزت جنډه يې هسکه ساتلي ده. د هر مستقيم نرۍ خور استعمار داړي يېځ ورماتې کړې. هغو ته يې اجازه نده ورکړي چې د هغو شوم اهداف د هغو د داخلي پوچ مغزو لاس پوڅو ګوډاګيانو په مرسته پردۍ سپيڅلي خاوره پلي شي، په دې اړه تير تاريخونه په بشپړه توګه روښانه دي، آن په ۱۸۹۳ ميلادي کال خو د افغانستان همدې اوسنيو خواخوږو، يعني شيطان صفتو انګريزی واکمنو د برچې په څوکه د افغان د يو موټې قوم پر زړه د ډيورنډ په نامه ناولې اوکرغيړنه کرښه تيره کړه او په خپلو بې رحمو تيرو چړو يېځ د افغان يو زړه دوه ټوټې کړ، چې تر اوسه پورې يېځ لا د تاوتريخوالي له زوبلن پرهره وينې څاڅي. خو بيا هم افغانستان د سر ټيټول د ځان د عزت زيان وباله.

د سره نرۍ خور ښامار مستقيم او مخامخ يرغل مو د سر په سترګو وليد. زموږ له مجاهد ملت څخه يې هم ډېرې محترمې څيرې ترخاورو لاندی کړې، سرو سړې خورو او نرۍ خورو ځناورو تر دې وړاندې په خپل

استکباري قوت سره د نړۍ د خوړلو اراده وکړه. پر دې بنسټ يې د منځنۍ آسيا ډېر اسلامي هيوادونه په بري او کاميابي سره تر ستوني تير کړه، ټيغ يې پروکيښ او هضم يې کړه، مګر افغانانو په غښتلو موټو او د خپلو مبارکو وينو په بيه بيا هم خپل استقلال وګاټه، يوازې دانه چې افغانانو خپل استقلال وګاټه، بلکي د دوی د سر ښندنو په پايله کي د منځنۍ آسيا ټول هيوادونه له دغه استعمار څخه آزاد سول. ختيزې اروپا ته يې آزادي وروبخښل. د برلين تاريخي د ېوال ونړېد او د هند د سمندر څخه يې د سره سيلاب مخه ونيول، ټوله نړۍ يې د دوی له شره وژغورله، کمونستي ګوډاګيو ته يې عفو وکړه. دا چې اوس د نړۍ خورو استعماري قوتونو په پاليسيو کې بدلون راغلي دی او د مستقيم استعمار پر ځای يې شاپرشا استعمار ته ترجيح ورکړېده، سياسي تګلاره يې د بلی موخی په رنګ هماغه دوديز هدف ته متوجه کړي ده، دا يوه بدغوني ستونزه ده چې تودوښه يې زموږ تر هيواد پوري راورسيدله.

دافغانستان لرغوني خاوره تردې لانور زيات د سياسي جغرافيايي سترتوب او لومړيتوب اوږد تاريخ لري. دا سيمه د ختيځ او لويديځ ترمنځ او په جنوب لويديځ کې د هند د نيمي وچې خواته چې اوسنی پاکستان يې احاطه کړی د سوداګريو او کوچيدنو څلور لارې يا پل ګڼل شوی. ډېر يرغلګر تردې څلور لارې تير شوي او خپل زور ازموينه يې کړي ده. فارسيان (دوه ځله)، يونانيان، عربی مسلمانان، ترکان، مغول، انګريزان او روسان دلته د بېلو بېلو مقاصدو د تر سره کولو لپاره راغلي دي. او بالاخره وروستی ځل بيا متحدو انګريزانو په يوه بل چوکاټ کې د يهودو د پلانونو سره سم خپل ناوړه مخ او د تعصبونو ډک ناولی سر راښکاره کړ، ډېر ځله افغانستان د يوي واکمنۍ د واکمنو لخوا د داسې ګوښه مورچل او سنګر حيثيت غوره کړی چې له هغه څخه د بلې واکمنۍ پر حدودو يرغل شوی يا کيږي، ډېر ځله دا د دوو امپراتوريو يا قوتونو تر منځ يوه بې ښتنه ځمکه ګڼل شوي چې

پراختيا غوښتونکو ګاونډيانو له سياسي خلا څخه استفاده کړي چې د چا څومره اوځه لاس ته ورغلي پر هغه يې خپټه ايښې ده.

افغانستان اوس په هغه جغرافيايي موقعيت کې ندی پروت،چې پرون يې موقعيت درلود. د روس د ګډې پولي پر ځای په شمال کې دري هيوادونه چې پخوانی اعتبار يې بايللي بيا رامنځته شول، چې عبارت دي له ترکمنستان، ازبکستان، او تاجکستان څخه. دغه هيوادونه د دغه هيواد د شرقي اوشمالي پولو سره نښتي دي. په بل طرف کی يې چين، نوی پاکستان او ايران پراته دي چی د دې هيواد د شرقي، غربي او جنوبي پولو سره نښتي دي. نن د افغانستان پخواني سياسي ارزښت اقتصادي مسايل او ارزښتونه راسپړلي دي چې په کې د منځنۍ آسيا نړيوال تجارت او د تيلو او ګازو له سرچينو څخه ګټه اخيستل دي. بډايې او ځواکمني واکمنۍ د سونګ موادو د ترلاسه کولو په هيله له هري وسيلي کار اخلي او ځانونه تر نورو وړاندې کوي. مظلوم او بي غاوره افغانان بيا د سر په ژغورنه پوري حيران دې چې چاته وژاړي، چاته فرياد وکړي، چيري ولاړشي او د چا لمن ونيسي. پخوا د ليري امپراتوريو ترمنځ چې لمني يې تر افغانستان پوري را اوږدې شوي وې، د رقابت خبري کيدلي، خو اوس د هغو د موجوديت سره سره د ګاونډيو تربګنۍ ګرمي شوي، سختي شوي او بالاخره يې وده موندلي ده. داسي فرض سوې او پټېيل سوې وه چې پخوانی افغانستان به چې تر ۱۸۹۳ م.کال وړاندې افغانستان وو تر کال ۱۹۹۳م. کال وروسته بيرته هم هغه پخوانی افغانستان وي. د دغه هيوادبيل شوي قومونه به بيرته لکه بيل شوی المان يوله بل سره نښتی وای. خو له بده مرغه چې د دغې مفکوري پايښت پاته قوم هم په ناتارکي ښکيل کړ. آن د دغه اورتوبښ تر هغي بلي خواهم ورسيد. د هند، پاکستان تاريخي تاوتريخوالي په ستراتيژيکه توګه نور هم پر وچو بوټو تيل شيندلي، څو څوك پکښي لوګی شي او څوك ځانونه پري ګرم کړي او خوند تري واخلي. دلته دري موضوعات

د خیرني ورې دي، چې د سیاسي او جغرافیایي پلوه موږ له ننګونو سره مخامخ کوي او د ډېر وخت راپدې خوامو ځمکنۍ بشپړتیا ګواښې.

لومړی: ځمکنۍ بشپړتیا.

دویم: تجارتي لیوالتیا.

دریم: د تیلو، غازو او د نورو توکو زېرمو ته د زبرځواکونو رسېدل.

زموږ ځمکنۍ بشپړتیا ته هغه وخت خطر پیدا شو چې کله د انګریزانو او روسانو ترمنځ د سیمې او واك د پراخولو لپاره رقابت او هڅې ښې ګرمې وې. انګرېزان چې پر ډېرو خپلواکو هیوادونو یې خیټه اچولې وه او د هغه وخت او تاریخ تر ټولو ستر ځواك وو، په نولسمه پیړۍ کې د هند تر تودو اوبو پورې ورسیدل آن د افغانستان ځیني سیمې یې تر ستوني کښته کړې. په ملیونونو انسانان یې ورک او تر خاورو لاندې کړل، روسانو چې د هند تودو اوبو ته یې ستر ګې ختلې وې د افغانستان بل اړخ ته د مستۍ وزرونه تر پول، هغو به د افغانستان واکمنان د انګریز یا پرنګي مقابلې ته هڅول، د مرستې وعدې به یې ورسره کولې، مګر د سختۍ په وخت کې به یې لاسونه لیرې تر شا ونیول او بې وسه افغانان به یې د انګریز د طوفان مخې ته یوازې پرېښودá. خو بیا هم انګریزان په دغه هیواد کې په ارامه پاته نشوه. د هغو سترو یرغلونو ته په زغرده جواب ورکول شو. د هغو هدف ته ښه راغلاست ونه ویل سو. افغانانو د خپلو وینو په بدل هغو ته ماته ورکړه. مګر له بده مرغه چې کله امیر عبدالرحمن خان په ۱۸۸۰ میلادي کال د انګریزانو په توافق او په شرائطو منلو سره د افغانستان ګوډاګی دوله او خاین آمر پاتیرږي، هغه د مرییتوب ځینو توافقاتو ته زړه ښه کوي، د هیواد د زرګونو شهیدانو پرسرونو پښه ږدي او نورهم افغانستان د دښمنانو په دامونو کې ښکېلوي.

عبدالرحمن خان په لاندې موادو قرارداد لاسلیک کړی وو

لومړی: دا چې د هېواد دننه ماتې خوړلي انګريزان به دافغانستان له خاورې سالم هندوستان ته ستنيږي. افغاني مجاهدين به په هغو باندې حملې نه کوي.

دويم: افغانستان به پرته له برتانوي استعمار څخه له بل هيڅ هېواد سره سياسي اړيکې نشي ټينګولای.

دريم: لوی کندهار او د هغه مربوطات به د بل واکمن تر واک لاندې راځي.

څلورم: د جنوب ځينې هغه سيمې چې د اوسنۍ کرښې په هغه بله خواکې پرتې دي خپله د انګريزانو تر واک لاندې پاتېږي.

پنځم: کوم تړون چې وړاندې له امير محمد يعقوب خان سره د ګندمك په نامه شوی دی د راتلونکي لپاره به د اعتبار وړ وي.

دا هغه بدمرغه موافقه وه چې افغانستان يې پر څو ټوټو باندې وېشلو ته برابرکړی وو، چې په هغه کې د افغانستان زړه کندهار هم شامل وو. خو کله چې انګريزانو د خپل پلان مطابق عملي قدم واخست له نيکه مرغه د لوی کندهار د ميوند په سيمه کې د طالبانو له مذهبي مقاومت سره مخامخ شول او د درنو تلفاتو په ورکولو سره يې ماته وخوړه. که نه اوس به لوی کندهار هم د عبدالرحمن د موافقې پر اساس د افغانستان برخه نه وای. مګر د انګريزانو د ماتې سره سره بياهم ځينې سيمې د انګريزانو تر واک لاندې پاتې شوې.

له وخت څخه په ګټه اخستلو سره په ۱۸۸۴ ميلادي کال کې روسانو د افغانستان په شمال ختيزو سيمو کې بريدونه پيل کړل، چې د هغو په نتيجه کې يې مرو او د پل خاتون سيمې لاندې کړې. د دويم ځل لپاره يې په ۱۸۸۵ کال يې ايماق، پنجده، اق تيپه، چمن بيد او چشمه سلم په زور ونيول چې تر اوسه پورې دغه سيمې د افغانستان له واکه وتلې پاتې دي. همدارنګه انګريزانو په ۱۸۸۵ کې هژده ناو او د ايوبې پراخې سيمې او کاريزونه، په ۱۸۸۸ کې نمکسار او د سيستان زياتې سيمې، په ۱۹۰۵ کې د هلمند د اوبو د سيستان دريمه برخه له افغانستان څخه بېله او ايران ته يې ورکړه، همدارنګه يې خپله د ډيورنډ د ناولې او ناروا تړون له مخې په ۱۸۹۳ کې پاته

افغانستان پر منځ دوه ټوټي کړ، د ډیورنډ د کرښي جنوب او جنوب شرقي ټولې سیمي یې په خپل قلمرو ورګډې کړي او اوسنی نیم افغانستان همداسې د جنجالونو پیټی پاتي شو.

تر څه لږ ارام وروسته بیاهم د افغانستان او نوي پاکستان ترمنځ لانجي رواني وي. د پښتونستان خبره د ډیورنډ د کرښي پر سر نانذرۍ، مصارف او مشاجري تر حده تیري شوي. دا موضوع لاسره سوې نه وه چې د برتانیې یاانګریزانو د وحشت زخمونه جوړسي په **۱۳۵۷** لمریز کال سره پوځ او سره ښامار افغانستان ته غاړه اوږده کړه، داخلي مزدورانو ورسره مرسته وکړه. د لږ وخت لپاره یې د افغانستان پر ټوله خاوره منګولي ټینګي کړي، د کریملین د پلان له مخي افغانستان د انحلال په صورت کې د شوروي اتحاد شپاړسم جمهوریت بلل شوي وو، افغاني ملحدو ګوډاګیانو چې په دې هکله د دوی په راوستلو کې مرسته کړي وه دیته ډیرلیواله وه، خوشحاله وه، انتظار یې کاوه چې د شوروي ملحدي اداري په عقیده کې ورګډ شي او افغانستان د شوروي اتحاد یوه برخه وګرځوي داچې په نتیجه کې یې څه بدرنګي دوی ته پیښه شوه او څه غمیزه یې افغانستان ته راوړه، ډیر مجاهدین او هیوادوال لا اوس هم ددغه حالت شاهدان دې.

له بده مرغه د روس ترماتي وروسته افغانستان یو ځل بیا د یوي لویې لوبې ډګر وګرځید، پاکستان، ایران، ازبکستان، تاجکستان، هند، ترکیه اوروسان د لوبو په ګټلو او بایللو کې ښکیل شوه. د لیري او نژدې پټو او ښکاره لاسونو ښکیلتیا یو ځل بیا د هیواد ځمکنۍ بشپړتیا او ملی وحدت ته ګواښ شو، د دغه هیواد د اولسونو په منځ کي د ژبې، سیمي او قدرت لپاره ببلتون ته لمنه ته ووهله شوه، د لږکیو او ډیرکیو خبره جوړه شوه، ایتلافونه او اتحادونه تقویه کړل شول. په مستقیم ډول د ویش او تجزیې خبري د میز سر ته راغلي، د راتلونکې افغانستان د تجزیې او ټوټه کیدو نقشي په بهرکې جوړي شوي، د مځکي پر ویش لا خبره سرته نه وه رسیدلي، چې یو ځل بیا

د امير عبدالرحمن خان غوندي د قدرت د ساتلو لپاره د افغانستان پر ځمکنۍ بشپړتيا د سودا او پير او پلور خبره توده شوه. له نيکه مرغه په کال۱۹۹۴م.کي د طالبانو په ناڅاپي راټوکيدلو سره خبره پر بل مخ واوښته اود افغانستان له سياسي خلا څخه ناروا او ناوړه استفاده په ټپه ودرول شوه.

له بده مرغه چي په دغه پاڅون سره هم افغانستان ته کامله سوبه په برخه نشوه، د کفري نړۍ لخوا د ملګرو ملتونو په مرسته افغانستان کاملاً په انزواکې واچول سو. اقتصادي او سياسي پرمختګونه په ټپه ودرول سوه، ځو د پاکستان په مخلصانه مرسته افغانستان د ۲۰۰۱ کال په دسمبر کي يو ځل بيا د يهودو د پلان مطابق د متحدو انګريزانو منګولو ته ولويد. سياسي او اقتصادی پرمختګونه د بهرنيو هيوادونو په منافعو پوري وتړل شول، د افغانانو د وژلو، توهينولو او بندي کولو هنګامه په يوه او بل نامه سره توده او ګرمه روانه شوه او لاتراوسه دا هنګامه هماغسي ګرمه روانه ده. افغانستان او افغانان دغشو تر تيرو څوکو تيرشول او تيريږي. د کلستر او کروزو بمونه مولا اوس هم کلي اوکورونه له بيخه باسي، هم مړه اوهم پړه بلل کيږو. هيڅوک مو فرياد او ژړاته غوږ نه نيسي. خپل د رمو سپي مو د پرديو ليوانو په خدمت کي راغلي دي، وژل کيږو موږ، خوند بل څوک تري اخلي. دا چي دا بي رحمه ميچنه به ترکومه زموږ سرونه ميده کوي الله ته معلومه ده .

دويم تجارتي ليوالتيا:

لکه څنګه چي مو وړاندي يادونه وکړه داچي افغانستان د ختيځ، لويديځ، جنوب او شمال ترمنځ د اړيکو د ځمکني پيوستون څلور لاري يا په بله اصطلاح د پله حيثيت لري له همدي کبله د دغي سيمي اهميت د څلورو خواوو پر اقتصادي ارزښتونو باندي مثبت اثر غوځوي. همدارنګه د دغه هيواد بي ثباتي د څلور خواوو پر اقتصادي ارزښت ياتړاو منفي اثر غوځوي، لکه څنګه چي د دغه هيواد منفي او مثبت اثرات د ټولې سيمي لپاره ارزښت لري همدارنګه دا ارزښت څو

برابره دافغانستان لپاره ارزښتمن جوتېدلای سي چې د اقتصادي او سياسي پلوه تري په پراخه پيمانه ګټه اخستلای شي. په نړيواله توګه د تجارت پياوړي کيدل افغانستان د يوه ښه کريډټ څښتن کولای شي او د دې پر ځای چې د تل لپاره د ګاونډيو محتاج اوسي او هميشه يې تر ژوبلي ګوتي ونيسي برعکس اوښتلای شي چې دا به د افغانستان لپاره په ملي استقلال او ځمکنۍ بشپړتيا، متقابل احترام او د کورنيو چارو په نه لاسوهنه کې مثبت رول ولري، له بلي خوا به نړيوالي تجارتي څانګي او دفترونه د افغانستان دننه فعاليت پيل کړي. له دې سره به افغاني تجاران په بين المللي معيار د اعتبار وړ وګرځي. د دې سره سره کيدلای شي چې په تدريجي ډول افغانستان په نړۍ کې د بين المللي تجارتي مرکز په توګه وپيژندل شي. همدارنګه کيدلای شي ګاونډي هيوادونه ورسره د پياوړي اقتصاد څښتنان شي او دا سيمه به يوه ارامه امينتي سيمه وګرځي.

سره د دې چې ګاونډيان او نړۍ د دې خبري په دې اهميت ښه پوهيږي او په ارزښت يې ترمورږ هم ښه خبر دي مګر ځيني انديښني، انساني حرص او تمايلات پکښي شته چې د دې پرمختګ په وړاندي ستونزي راولاړوي ترڅو دغه کريډټ د افغانانو په برخه نشي. همدارنګه د افغانستان د استقلال پر سرلوبه روانه وساتل شي.

افغانستان چې دامهال د وچي ځمکي کور دی اوبو ته د رسد او تجارت خپله مستقله لاره نلري. له همدې کبله له نړيوالو تجارتي اسانتياووڅخه بې برخي پاته دی. دغه هيواد خپله اړتيا په لنډ بازار کې له پاکستان او ايران څخه پوره کوي، په لوی بازار کې هم په ترانزيتي توګه د دغو هيوادونو له بحري حريمه استفاده کوي. که څه هم په دې تجارت، راکړه ورکړه، ټيکس او ټرانسپورټ کې به ټولي سيمي ته ښيګڼي په لاس ورځي، خو د ګاونډيو ځيني ترينګلتياوي هر وخت افغانستان په انحصار کې ساتل غواړي چې کله کله سياسي بوختيا هم د دغه پرمختګ سبب ګرځي.

افغانستان لکه څنګه چې له ډيره وخته د کوم قوي سياسي قوت خاوند نه وو او نه اوس د يوه سياسي قوت وړتيا لري، نو له دې امله د ښه مارکيټ د اوږده احتياج تر تاثير لاندې راوړل کيدونکي هيواد پاته کيږي. له بلې خوا د بهرنی مارکيټ په اصالت کې هميشه ستونزي لري. زما په ياد دي چې د پاکستان حکومت زما د سفارت په وخت کې چې ۲۰۰۰او۲۰۰۱ ميلادي کال په بر کې نيسي د وه ځلي پاکستان د افغانستان د سوداګرو پر ترانيزيټي مالونو بنديز ولګاوه، يو ځلي پر اوولس قلمه او بل ځل پر شل قلمه باندې داعمل پلی شو چې په هغه کې تيلفون، ايرکنډيشن اونور برقي الات او اجناس شامل وه، ايران هم څو ځلي خپل بندرونه د تجارانو پر مخ وتړل د پاکستان او ايران د دې ناقانونه اعمالو په نتيجه کې د کراچي او بندرعباس په بندرنوکې افغاني سوداګروته د ۱۸۰۰ ميليونو امريکايې ډالرو په ارزښت تاوان ورسيد. ځکه د هغو مالونه ياخراب او ډيمرج سوه يا د وخت په تيريدو سره ايکسپاير شوه. سره د دې چې د بين المللي اصولو او قوانينو له مخي بايد د داسې پيښو تاوان ورکول سوی وای بايد کله هم د ګاونډی هيواد له جغرافيايې نيمګرتياوو څخه استفاده ونه شي او تر ژوبلي ګوتې ونه نيول سي. د دې هيواد سره د ظلم نور ډېر موضوعات پيښ شوي دی. بيا ورته هيڅ التفات نه دی شوی. ايران هم د افغاني تجارانو پر مالونو خو خو ځله بنديز ولګاوه ، څو څو ځله يې د افغانستان د روابذو په ترينګلتيا سره خپل سرحدونه په ټپه وتړل چي په دې سره د خلکو مالونه يا خراب او يا ببخي ډېر تاواني سول.افغانستان په داسې کمزوری او ضعيف دريځ کې خپل اعتبار ته وده ورکوي چي له پيړيو راپه دې خوا د افغانستان په فرهنګي او کلتوري برخو کې د دغو ګاونډيو له سرچينو الهام اخلي، د سيالۍ اورقابت په ډګر کې بې له زوره له بل هر څه څخه بې برخي پاتيږي. د دغه هيواد تجارتي ارزښت بيا هم له سياسي جغرافيې سره تړلی دی، چي ترډيره يې شنل اړين دي. دا چې اقتصادي کمزوري د ښوونې او روزنې او مسلکي روزنې په کچه کې کمښت راولي، منفي

اثرات يې له ورايه تر سترګو کيږي. دغه منفي اثرات هېواد منفي لور ته ټېل وهي. د تعليم او اقتصاد په نيمګړتيا کې هيواد پر خپلو پښو ولاړنشي پاته کيدلای. تل بايد په يوه ناورين اخته اوسي په داسې حالت کې سيمي ته د جغرافيايي له کبله د خلکو ليوالتيا کمه وي چې تر ډيره يې اټکل کيږي، کوم چې د ګاونډيو د ترينګلتياوو سبب هم تر ډيره دا کېدلای، چې کله کله د پراخ قومي جوړښت په غيږ کې د حقوقو او فرهنګ په څير د تورو لمبو پيلوځي په جغرافيايې ارزښتونو کې استعماليږي.

<u>د تيلو او غازو شخوند اوس نورو خوړوته اړتيا لري</u>

عربې هېوادونو په تېره سعودي عربستان د ختيزي اروپا او امريکا لپاره ځانګړی اهميت درلود. د دغو هيوادونو يا سيمي پر سر له تيرو دوو سو کلونو راپدې خوا سياسي رقابتونه ډيرګرم شويدي، خو امريکا بيا هم د سعودي عربستان د تيلو پر زيرمو خيټه اچولې وه. دوړې ژوی غوندي يې نس په ډك کړ. تر ډيره يې تر ايران او عراقۍ په ټيټه بيه د تيلو اخيستلو ښه استفاده کوله، کله چې په عراق او ايران کې د امريکا د غرور او غلطي پاليسی او د هغو وختونو د حکومتونو د بي وسۍ له امله د دوی پر ضد د استقلال په نامه انقلابونه اړين وبلل شول. همدا کار سرته ورسيد ، د ايران او عراق له تيلو څخه د نا اميدۍ په سبب امريکا له دغو هيوادونو سره طولاني دښمنۍ ته په يوه او بل نامه سره لمنه ووهله، آن تردې چې پر عراق باندې يې د مستقيم يرغل لاره پيدا کړه. د ربدره ييي کړ. هرڅه يې ورتبا کړه. د بي اتفاقی تخم يې د تل لپاره پکښې وشيندی. خو د تيلو زيرمي يې ښه ورته تشي کړلي. مګر ايران لا اوس هم د انتظار په حالت کې اوسي. خو د ډير استعمال او يا د ډير وخت په تيريدو سره اوس داسې ښکاري چې د خليج تيل د لويديځ لپاره د صادراتو د نه پوره کولو اندېښني پيدا کړي اويالوړو نرخونو هغوی دوارخطايی سره لاس اوګريوان کړي

آن چې دساينسپوهانو او د تيلو د ماهرينو په نظر له **۲۰۲۵** څخه تر ۲۰۳۰ زيږديزکال پورې کيداى شي د خليج تيل يوازي د خليجي هېوادونو د اړتيا لپاره وکارول شي، او لويديز ته به د صادراتو لپاره کافي نه وي. له همدې کبله بايد د لويديز د اړتياوو لپاره نوي زيرمې ومونډل شي همدا علت کيدلاى شي د ختيزو او لويديزو هېوادونو د تيلو د کمپنيو چټکتيا او ليوالتيا د قزاقستان، ترکمنستان او افغانستان خواته ګرندۍ کړي وي. د ترکمنستان د صادراتو نل ليکه چې د هند تر سمندره يې د تېريدلو لاره کتلې شوي د افغانستان پر سهيل ډډه لګوي. دغه نل ليکه په ترکمنستان کې(۱۲۰) کيلو متره، په افغانستان کې (۱۶۳۰) کيلو متره او په پاکستان کې (۱۷۰) کيلو متره غځيږي. له هم هغه ځايه بيا د ببړيو د تم ځايونويا ګودرونو څخه د هند پر لور حرکت کوي. افغانستان په دغه پروژه کې له ګازو څخه پر استفاده سربېره د ټيکس وړيا ګټې په لاس راوړي او د ګازو د صادراتو آسانتياوې او وړتياوې هم ترلاسه کوي او د دې باوجود د ترانسپورتي عراده جاتو په کار لوېدل، ساختماني بوختياوې، د کارګرو لپاره د کار فرصتونه هم رامنځ ته کيږي چې د افغانستان په اقتصاد کې مهم رول لوبوي، خو دا پروژه د دغو ګټو سره سره د خنډ او ځند لپاره لاملونه هم لري، چې هغه هم د جغرافيايي سياست سره کړۍ اوځنځيرونه تشکيلوى، هغه کمپنۍ چې په دغو زيرمو کې پانګونه غواړي د ډير لوى نفوذ درلودونکي دي چې عمدتاً په لويو حکومتونو او په څارګرو ادارو کې اعتبار لري.

د تيلو او ګازو تجارت که څه هم په اروپا او امريکا کې د شخصي شرکتونو تر نامه لاندې مخته بيول کيږي، خو په حقيقت کې حکومتونه په مستقيم ډول په دغه کاراوبارکې رول ترسره کوي. هغه څه چې د کمپنيو مطلب دى د استخباراتو او څارګرو ادارو په مرسته ورته د حکومتونو لخوا لاره هواريږي. د تيلو يا ګازو په نامه نه بلکې په يوه او بل نامه. په مستقيم اوغيرمستقيم ډول سره،کيدلاى شي چې مصارف يې مستقيم د کمپنيو لخوا ورکول کيږي. د دغو هيوادونو په

لويو تجارتي کمپنيو کې سياسي قوت او اغيز په کامله توګه مطرح دی چې د قوي سياسي قوت ملاتړي په برياليتوب سره مطلب ته نژدې کېدلای شي. همداسبب دی چې پوځي قوتونه هم د دې کار او ګټې لپاره خوځېدلي دي.

په دغه سياسي لوبه کې داسې معلومېږي چې اوس هم ځينو کمپنيو چې سياسي ملاتړ يې کمزوری وي ماته منلي وي که څه هم تر اوسه د دې کار پايله معلومه نده ، خو اوس هغه څه ډېر زيات مهم دي چې د پردې شاته د سيمې د هېوادونو پټې انديښني دي چې په درو مرموزو جالونوکې پټ غوندې نغښتي دي چې سپړل يې اسانه کارنه دی.

<u>زه غواړم په مختصر او بې تفسيره ډول هغه ته ځغلنده نظرواچوم کيدای شي نور څېړونکي وربانديې ترماښه پوهېږي.</u>

لومړی: د تجارت انحصار چې په سياسي فشار سره منځ ته راځي.

دويم: درغلې کول چې په اصل کې له سياست سره تړاو لري.

درېم: مذهبي او کلتوري پرمختګ ته زيان رسول.

لومړی: په ټولوعربې هېوادونو کې په ځانګړې توګه په سعودي عربستان کې د تجارت د انحصار پر سر ډېرې ناندريزې لوبې ترسره شوې، چې هر وخت د سياسي قوت څخه په استفادی د خلکو او شخصي تجارانو حقوق تر پښو لاندې شوي، د ملت او حکومت ترمنځ بې اعتمادي اوبې باوري پيدا شوې، د پردې شاته هغه څه روان دي چې نه يې حکومت اظهارکولای شي او نه يې خلك زغملای شي، مګر په ډېره چالاکۍ سره داسې کړنو ته د بغاوت يا شرارت ټکي اسانه الفاظ دي چې له قدرت او وخت نه پکې ګټه او بده استفاده کيږي.

دويم : درغلې کول: کېدای سي داسې ډېرې بېلګې تر لاسه شوي وي. هغه کمپنۍ چې د تيلو د قراردادونو ذمه واري لري اوس مهال د کمپنيو پر ټولو عايداتي منابعو کنټرول لري، د صادراتو پر وخت د کنټرول ميټرونه د هغو په اختيار کې وي، د صادراتو کچه نه

حکومت او نه هم خلکو ته معلومېږي. همدا ډول د تيلو د صادراتو پيسي له هغه هېواد څخه د باندي په بهرنيو بانکونو کې تحويلېږي. ويل کيږي چې تر ډېره د دغو پيسو استعمال د حساب د واکمن په اختيار کې هم نه وي چي په عربي نړۍ کي د وروستيو تحولاتو د دې ثبوت لپاره په درځنونو اسناد را وسپړل.

همداسې د ځينو واکمنو په درغلۍ سره د هېواد د عامه عايداتو له پيسو څخه څه اندازه يا فيصدی د بډو(رشوت) په توګه شخصي حسابونو ته انتقالېږي، چې له همدې کبله د ځينو واکمنانو په بانکي حسابونو کې له هېواد څخه د باندې په مليارډونو ډالر يا په لسګونو مليارډونه ډالر جمع شوي وي. دغه زياتي پيسي چې بانکونه استفاده ځني کوي يوازي د دغه واکمن په حساب کې د هغه په نامه باندي وي. که چيري هغه وغواړي خپلي پيسي له دغوبانکونو څخه بل ځای ته انتقال کړي بيا هم بايد د هغه د مصرف او تاديۍ لپاره لومړی پيشنهاد ورکړي. که دغه انتقال د هغو له نظر سره سمون درلود بيا به يو څه ورکوي او که يې سمون نه درلود بيا له حساب درلودونکي څخه د تحقيق امکان هم لري چې د خپلو پيسو د لګښت پوره توضيحات ورکړي.

دريم: له ډېرو وختونو را په دې خوا په نړيواله کچه د غربې دموکراسۍ د پلي کولو هڅي رواني دي. غربی دموکراسي هغه نظام دی چې په حقيقت کې د مسلمانانو لپاره وژونکې زهرجنه دوا غوندي ده چې که يې د استعمال سره ډير احتياط ونه شي پخپله وژونکی يادرمل کاروونکي هم ورسره وژلای شي. دغه تقليد شوې دموکراسي هغه يوازنی نظام دی چې د مسلمانانو په لاسونو باندي د اسلام جرړي باسي او د خدای پر ځمکه باندې د خدای نظام ناکافي او د اجتماعي ژوند د اړتيا وو سره ټکر تعبير وي.

دغه بې جلوه دموکراسي داسي يو نظام دی چې د فحش او منکراتو په تدريجي تعميم سره د اسلام سره مقابله کوي. هم دارنګه د داسې دموکراسۍ عاموالی او اعتياد د ځينو مسلمانانو لپاره د ارتداد او د اسلام سره د نه ميني او فاصلي سبب ګرځي. له ډيره وخته راپديخوا،

د رسول الله صلی الله علیه وسلم له زماني څخه تر اوس مهاله اسلام او مسلمانانو ته په یو او بل نامه سره د اسلام د مخ نیولو، بدنامولو، کمزوري کولو هڅې په زور، پیسو، تبلیغ، شهوانیت او نورو وسیلو سره رواني وي او یا رواني دي. په هغو کې تر ټولو لوی سازش چې مثبته نتیجه یې ورکړې ده دغه ناولې نامقیده دموکراسي ده، چې د قومونو ملتونو او حکومتونو تر منځ د مذهبې درنو اختلافاتو سبب کیږي. په اوسني افغانستان او عراق کې د اشغال سبب هم په مسلمانانو کې د غربې دموکراسۍ د پلي کولو امتحاني دوره او کړکیچنه بېلګه ده چې
د همدې هدف لپاره د ملتونو حکومتونه له منځه وړل کیږي، نظام او شتمنی له منځه ځي، پر کلتور، خاوره، نوامیسو باندي تیری کیږي، په لکونو انسانان په بمونو او باروتو وژل کیږي، زندانونو ته لیږل، توهینول خولاعادي خبره ده، خو د دې دموکراسۍ نتیجه هغه ناتار او غم شو چې جبیره یې ناشونې برېښي او نه کیږي.

څلورم: (د دغي صادرېدونکي دموکراسۍ غوښتونکي) غواړي چې دغه ډول ناولي دموکراسي په سعودی کې هم پلي کړي. دغه عناصر په ډیره بې صبری سره غواړي دغه هیواد ته چې د نړۍ د مسلمانانو مرکز دی د فحش او فساد لاره خلاصه کړي.

په ۱۹۹۰ میلادي کال کې د سعودي عربستان په هکله د غربي دموکراتانو سروي روانه وه، څو معلومه کړي چې څومره نفوس د غربې ناولي دموکراسی پلوي کوي، د سروي له مخي هغو څرګنده کړې وه چې په سل کې اویا فیصده خلك د سعودي د اوسني شاهي نظام سره مخالفت لري او ناراضه دي. نو د خلکو د حقوقو د ورکولو لپاره باید انتخابات وشي، مګر تر ډیره دا کار د سعودي د پخواني پاچا ملک فهد تر مرګه پوري وځنډول شو، ځکه چې هغه له امریکایي واکمنانو سره ډیري نژدې اړیکي درلودي. د امریکایې واکمنانو ګټه

پدې کې وه چې بايد د هغه له دغه ضعيفه حالت څخه چې کوما ته ورته حالت وو استفاده شوې واى.

په ۲۰۰۴ ميلادي کال کې د دويم ځل لپاره بياسروى وشوه. دويمه سروې ښيي چې د سعودى اوسيدونکي په سلو کې شپيته برخه د اسامه او د هغه د ورته نظر پلوي کوي. له همدى کبله دا سروې او په افغانستان او عراق کې د جنګونو او تربګنيو له کبله وځنډيده خو بيا هم د دى پروژې د پر مخ بيولو لپاره پانګونه روانه ده. دا چې کله به هغوى خپل هدف ته رسيبږي والله تعالى اعلم.

پنځم: غربې دموکراسۍ اخلاقي فساد ته دومره وده ورکوې لکه د پسرلي باران چې ښيرازې مځکې او کرلي کښت ته وده ورکوي، د اسلام د بشپړ چوکاټ د ماتولو لپاره دا ترهرڅه موثر انتخاب دى چې د بشر او بيان د آزادۍ په نامه منکرات او شهواني فواحش په قانوني توګه مروج کيدلاى شي. له بلي خوا د الهي احکامو حدود چې د زنا، شرابو، لواطت، تبرج او داسې نورو د مخنيوې لپاره وضع شوي په بشپړه توګه له منځه وړلاى شي.د دې ترڅنګ د نورو غير اسلامي اديانو لپاره د فعاليت لاره هوارولاى شي، څو مسلمانان د عزت، مال او نورو امتيازونو په ورکولو سره ارتداد ته وبلل شي، چې د يهوديت او نصرانيت او نورو اديانو شعائر په اسلامي هېوادونو کې په تدريجي ډول خپاره شي. د بشري او انساني حدودو څخه پر هغه لورې پرمختګ وکړې چې د هغو داوږدې مبارزى ستر هدف دى.

څو ورځې وړاندې مې په يوه اخبار کې د يوه ځوان هلك کيسه ولوستله کوم چې د ايډز په ناولې ناروغي اخته سوى وو. هغه د خپل رنځ د ورپيښيدو علت روښانه کوي او وايي چې ده په هغو دوو نجونو باندې باور کړى وو چې ده ته يې اطمينان ورکړى وو چې ګواکې هغوى له ده نه پرته د بل چا سره جنسي علاقه نه لري. هغه وايې ما هغو ته زړه ورنژدې کړ او بې دريغه مې له هغو سره زنا کول، خو کله چې زه په دغه مهلکه ناروغي اخته شوم هغه وخت راته معلومه شوه

چې دغه دوي نجوني بدلمني او فاحشي نجوني وي. همدغه د دوی کاربار وو. نو ځکه ده پر دې ناوړه کار ارمان کاوه او پيښمانه وو. خو د ده دغي پښيمانۍ هغه ته هيڅ ګټه نسوای رسولای.

په يوه بل اخبار کې مي څو مرکي د شرابو له معتادينو سره ولوستي چې هغوی څنګه په شرابو روږد شول، چيري شراب پيدا او وموندل شول او بالاخره اوس څه کيفيت ورته پيښ شوی وو. يو تن د عبدالهادي په نامه د خپل ځان کيسه روښانه کوئ: د هغه په قول د ده پلار به هر وخت له ځانه سره يو بوتل راوړی.د هغه شربت به يې څيښله، خو زه به يې د دغه بوتل څخه منع کولم. کله چې مي يوه ورځ په کور کې پلار او مور دواړه نه وه، ماله دغه غيابت څخه استفاده وکړه، هغه بوتل مې پيدا کړ او له هغه څخه مي څه شربت وڅښل، خو هغو شربتو زه دومره بې هوښه کړم چې په ځان باندې نه پوهېدم. کله چې پر هوښ راغلم په يوه کلينيك کې بستروم. زه تر روغتيا وروسته بيا د هغه بوتل په لټه کې شوم چې يو ځل بيا د هغو مزه وڅکم. هغه زياته وي چې ما به تردي وروسته هميشه خپل پلار څاره چې له کومه ځايه شراب اخلي او په څه ډول يې تر لاسه کوي او د چا سره کښيني؟ په هر صورت د وخت په تيريدو سره مي د شرابو د پلورلو ځای پيدا کړ او اوس دادی دغسي معتاديم. له دې څخه څرګنده سوه چي دده د روږديدو علت د ده د پلاراعتياد وو.

يوه بل کابلي ځوان د يوي مرکې په جواب کې ويلي وه، چې د ده په قول طالبان ډير بد خلك وه. له موږ څخه يې آزادي سلب کړي وه، خو له کله څخه چي طالبان تللي دي د هغو د نظام په بدل کې دموکراسي راغلي او موږ ته خپل حق راکول شويدی. موږ اوس بشپړ آزاد يو د هيڅچا پروا نه لرو، زه اوس د خپلي انډيوالي ياګرل فرينډ سره پارك ته ځم. کله ناکله د هغي سره يو ځای پغمان، قرغي او د سالنګ لوري ته ځم، يو له بله مينه سره کوو، په ميلو کې خوند سره اخلو،

میلې او تماشې کوو. په دې توګه هغه په خپل دغه فاحش او منکر عمل خوښ وو.

داسې او دې ته ورته ډېر شیان د اوسنۍ دموکراسی له امله په افتخار سره په مطبوعاتو کې لیدل کیږي چې هم خلکو ته پر فساد، فحشا او منکراتو جرأت ورکوي او هم ناخبره خلک ورسره روږدي کیږي چې د داسې هر عمل سره مذهبي او دیني حیثیت ته تاوان رسیدلای شي. دلته چې اوس په خورا لوړه کچه د داسې قصدي اعمالو بیلګې ښکاره کیږي وړاندې وهم اوشك یقین ته رسوي چې په نتیجه کې له داسې عمل څخه یوه مغلقه او لا ینحله ستونزه جوړیږي.

دویم: دا چې په غربي نظامونو کې دموکراسۍ له هغه څه سره مطلق توپیر موندلی دی چې په اوسنیو اسلامي هېوادونو کې نوې اوتازه راټوکیدلې ده. د بشر ازادي په منجمد انحصار کې راغلې، په انتخاباتو کې درغلي کیږي خلك په پیسو رانیول کیږي، هغه څوك چې د غرب د نظریاتو تایید کوي د پیسو په زور او یا په کمو رایو سره بریالی کېدلای شي او هغه څوك چې د غربي نظرونو سره مخالفت لري یا په انتخاباتو کې حق نه ورکول کیږي یا که چاته حق هم ورکول شي، نو د هغه د بریالیتوب چانس به ډېر کم وي، دموکراسي چې د خپلو پالونکو لخوا د بشپړې ازادۍ په شعار سره بدرګه کیږي تر ډېره د غربي نظریاتو تابع ده. که ضرورت پیدا کیږي نو د معصومو انسانانو وژل او تروول هم دهغو د تعریف له مخې د آزادۍ مانا لري او د هغو په اند یوه مباحه لاره بلل کیږي. اوس چې ناوړه او ناروا دموکراسي د غربي نظریې د پلي کولو لپاره د افغانانو د وینو په بهیدلو عملي کیږي، هره ورځ د دغه نظام د راوستلو لپاره په سلګونو مسلمانان وژل کیږي، په جوپو جوپو نور مسلمانان د وطن پرېښودلو ته مجبوره کیږي. د داسې امریکایي دموکراسۍ به څه مانا او څه به یې ګټه وي؟؟

باندنۍ او کورنۍ سیاستونه او پالیسۍ

له بده مرغه ويلای سو چې د افغانستان کورني او بهرني سياستونه ډېر وخت متضاد سياستونه وي. په ډېرو مواردو کې د تفريط او افراط سياستونه روښانه کوي. تر ډېره بهرنی سياست د افغانستان په اوږده تاريخ کې د مختلفو اشخاصو لخوا منحصر تاريخ لري، ځکه چې د بهرنيو مستکبرو امپراتوريو له مزاج سره په سترتوب کې د ليوالتيا او بشپړتيا په سبب د حريت چانس ډيرکم لري، يو معتدل سياست چې د افغانستان د ټولو حقوقو رعايت په نظر کې ونيسي ډېر کم تر سترګو کيدلای شي. که څه هم په لومړي او دويم نړيوال جنګ کې د افغانستان بهرني سياست پر عدل او انصاف ولاړ او مستقله پاليسي يې درلودله، مګر تر ډېره دغه دريځ په اعتدال پاتي نشو.

د دې کار يو عمده او لوی دليل د افغانانو بې حده او بې اندازې خوشباوري ګڼلای شو چې هر وخت د افراط خوا تعقيبوي. کله چې يو افغان که څه هم د لوړو زده کړو او تجربو درلودونکی وي يا له لوی مسلك سره اشنا يا د افغانستان د يوه لوی پوسټ مسؤوليت لري. بدبختانه کله چې د بهرنيو هيوادونو په سياست کې ورښکيل شي له دومري خوشباورۍ څخه کار اخلي چې نژدې د يوه هيواد له رسمي پاليسی سره په ټکر کې را شي او که چيري د يوه بهرني هيواد په ښو روابطو کې ورداخليږي نو د روابطو په وړاندی چې متقابل احترام دی د دوستی په وړاندې ډېر ښوييږي ان تردې چې ديوه هيواد په ښو اړيکو کې خپل توازن له لاسه ورکړي. داسې بې اندازې خوشباوري او خوږتيا چې بالاخره يې د خوړلو سبب ګرځي او ګرځيدلي، داسې خوشباوري او خواخوږې چې د خپلو هيوادوالو د ارادو او هيلو پرخلاف د پرديو رضا لټوي ، داسې خوشباوري او خوږتيا چې هغه دوست يې په دې لټه کې شي چې پر هيواد او خلکو يې د يرغل لاره هواره کړي.

که د افغانستان پر اوږده تاريخ ځغلنده نظر واچوو بياهم په نژدې تاريخونو کې د ليري تاريخونو بېلګې او تيروتني موندلای شو چې لا تر

اوسه پوري زموږ هيواد او هيوادوال يوازي نه چې د تيروتنو جبران نشي کولای، بلکي تر اوسه پوري يې د قربانۍ هدف ګرځيدلي دي د مثال په توګه انګريزان د افغانستان تر پولو پوري په ګړندي برياليتوب سره راورسيدل د خلکو په وينو کې يې د خپل غرور بيړۍ د هدف تر ساحله په چټکتيا سره روانه وساتله، دلته د ملتونو اراده، د جهاد او استقامت په لوري ښه ننګونه وه چې دري ځلي يې د خپلي مبارکي ارادې په اظهارولو سره خپلواکې ونه بايلله، حکومت په بشپړه وفادارۍ د افغانستان د ځمکني بشپړتيا او استقلال په هيله په نه ستړي کيدونکي توګه قرباني ورکړه. له خپل هيواده يې دفاع وکړه، په خپلو وعدو او وظائفو کې رشتيني پاته شول، انګريزان يئ د درنو تلفاتو په ورکولو سره مات او وشړل. شرميدلې يې له خپله هيواده وايستل. مګر بدبختانه د حکومت د بهرني سياست واکمنو دشهيدانو مبارکي ويني هدر او په اوبو لاهو کړي، په لږ رشوت او بډويئ چې د هغه ١٢ لکو تر ١۴ لکو کلدارو پوري ورکول سوي دافغانانو په وينو ګټلي افغانستان يي يوځل بيا د انګريزانو په واك کې ورکړ، د انګريزانو د ناوړو ارادو او قوي ښکار په دام کې ولوېدل، هر څه يې پر ځانونو ومنل هرڅه يې له لاسه ورکړل. ترڅو د محدود وخت لپاره د قدرت او فحاشۍ په هوس او نوش کي مست اوسي، شراب او کباب تر کومي تير کړي، له ډيرو او ښايستو ښځو خوند واخلي، په عياشۍ ژوند وکړي، د شهيدانو قرباني، د خلکو کلکه اراده، د کونډو او يتيمانو کړاوونه هير کړي.

دويم مثال د ببلګي په توګه د کمونستي ښامار په منګولو کې ښکيلتياده، کله چې امان الله د خپل پلار تر مرګ وروسته د افغانستان د استقلال د استرداد دعوه وکړه د هغه په دغه ميړانه سره افغانانو ګڼله چې هغه د استقلال او خپلواکۍ په ګټلو سره د دغه هيواد د خلکو او شهيدانو ارزو پوره کړه او نور يې ګواکي افغانستان خپلواك هيواد کړ، له بده مرغه لږ وخت وروسته بياهم د مذهبې او کلتوري پلوه بې پروايۍ، غربې کلتور ته ګړندی رجحان د خلکو

د ارادو سپکاوي د هغه د قدرت تغر هم ورټول کړ. بهرنی سیاست د خلکو له احساساتو سره په ټکر کې راغی، چې په تدریجي ډول يې لويو غميزو ته لاره پرانستل.

د بهرنی سیاست مانا او مفهوم څه دی؟ دلته د دغه سیاست په کولو سره پنځه عمده څيزونه د بنسټونو په توګه په نظر کې نيول کيږي.

لومړی: د ګاونډيو هيوادونو سره ښې اړيکي او متقابل احترام ،

دويم د بهرنيو ستونزو له معيارونو څخه پوهاوی او خبرتيا ده ترڅو ټول ملت ويښ او باخبره وساتل شي.

دريم: د نړۍ د نوو او زړو انکشافاتو څخه په بشپړه توګه استفاده کول.

څلورم. په بهرنی سویه باندي د خپل هيواد د استقلال له ساتلو سره سره د کلتور او مذهب سالميت ته پوره پاملرنه.

پنځم: په بهرنيو هيوادونو کې د خپلو اتباعو د حقوقو دفاع او د هغو د سر او مال ضمانت کول،

داسي نور جزئيات چي په تجارت، قرارداد ، تعليم او تربيه،کدري روزنه، قرضه او کمك، پوځي عسکري روزنه او لاس ته راوړنه ټول تر يوه قانوني چتر لاندي په هغو پنځه څيزونو کې همږغي ده، دا او دې ته ورته سياست او پاليسي د هر هيواد لپاره اړينه ده چي پري ملامتيا نشي ويل کيدلای، دلته دا خبره ډيره ضروري ده چي د هر بهرني تماس په ترڅ کی ټول کورني ملحوظات او ارزښتونه په پام کی ونيول شي تر ټولو ضروري داخلي همفکري اوننګونه ده چي ټوله هيواد له هغه سره په بدمرغي اوښتلای شي، په ټولو بهرنيو پاليسيو کې دومره احتياط پکار دی چې له هري کړني سره د اولس اراده په نظر کې ونيول شي ترڅو ښه پاکه لاره په وړاندي صفا وبريښي هم هغه تګلاره عملي کړای شي مګر زموږ په بهرني سياست کې څو عمده مشکلات دی چې موږ يې هميشه قرباني ګرځيدلي يو:

لومړی: ښوونه او روزنه

دويم : د بهرنيو سازمانونو رنګ او ډول
دريم: د هيواد دننه د بهرني کلتور وده
څلورم: د مسؤولو اشخاصو خوشباوري
پنځم: د بنو اړيکو په خاطر له يوه بل هيواد سره په کلتوري شکل نارښتيني چلند.

لومړی: تعليم او تربيه تر ټولو مهم عنصر دی چې په هر وخت کې د هيواد او نوي نسل مستقبل ورباندې ولاړ وي او د ښه او سوکاله ژوند لپاره غوره پرمختګ ورباندې کيدلای شي، د تير څه په تعقيب د راتلونکي لاره ښه ښارلای شي او دا تر ټولو ضروري ده چې د يوه ښه بنسټ سره نوي انکشاف بې خطره رامنځته شي، د تعليم او تربيې ننني ستونزې مو په لومړي څپرکي کې ذکر کړې. د يادوني وړده چې بهرني هيوادونوته د زده کونکو د ليږلو ستونزه يوه عمده ستونزه ده دا ستونزه کيدای شي لائقو استاذانو يا د عصري او نوو تجهيزاتو د نشتوالي له کبله وي. د نويو تجهيزاتو په بشپړتيا سره د لوړوزدکړو دپوهنتونو نيمګړتيابشپړه کولای شي دغه نيمګړتيازده کونکوداړتيا لاره پيدا کوي چې شاګردان يا زده کوونکي دلوړوزده کړو لپاره خپل هېواد ته د خدمت په موخه نورو هېوادونو ته په رسمي يا غير رسمي ډول استول کيږي چې د افغانستان اساسي ستونزي له همدې ځايه راولاړيږي. د وخت په تيريدو سره پاړسوب پيداکوي.

دغه ستونزي څو برخي لري. زه دلته غواړم د هغو دري برخي راوسپړم: لومړی هغه ځوان زده کونکی چې په اسلامي روزنه سره پوره نه وي روزل شوي هغه خالي ذهن وي په لږ وخت کې د خپل ځان لپاره د بل هېواد مفکوره او د ښوونکي عکس خپلوي زده کونکی په دغه تقليد سره له اسلامي مفکوري سره نور په واټن کې راځي.

دويم: زده کونکی تر ډيره د هغو مفکورو سره اشنايي پيدا کوي چې اسلام ورسره ټکر لري. هغه به د بهرنيو سازمانونو له مېلمستياوو څخه خوند اخلي بالاخره هيواد ته د راستنيدو سره سم يونا اشنا فکر ته کارپيل کوي. البته موږ د داسي ډيرو بيلګو شاهدان يو.

دریم: هغه زده کونکي چې د بهرني تعلیم وس او توان نلري په خپل ځان کي د مایوسۍ اوکمی احساس کوي که څه هم د هغه لیاقت ترهغه بل ډیرښه وي.

د تعلیم او تربیې جرړي (ریښي) خو لا تر هغه څه پوري ډیره ځانګړتیا لري چې د هغه هیواد د مفاداتو او کلتور وده په نظرکې ونیسي. په بهرنیو هیوادونو کې په لویه پیمانه د شتمنو کورنیو زده کوونکي روزل کیږي یا د لویو منصبونو د درلودونکو اولادونه وي، طبعاً د داسې اشخاصو اولادونه په سیاسي زده کړو کې ډیره برخه اخلي یا د هغو پلرونه او میندي هغو ته دغه انتخاب کوي یا د میراث په ډول د هغوی لیوالتیا د سیاست سره وي. په هرصورت کله چې په بهرنیو هیوادونو کې د بریالي سیاست په لټه کې شي، نو د ټولو سازمانونو سیاستونه مطالعه کوي. د هغو ایډیالوژي یې په دماغ کې ځاي نیسي، یا د کوربه هیواد له روان سیاست نه رنګ اخلي چې په همدي توګه د خپل مستقبل لپاره د خپلي خوښي انتخاب کوي، د مثال په توګه که یو زده کوونکی په روسیه کې زده کړه کړي وي هغه د ځان او هیواد لپاره کمونستي ایډیالوژي انتخابوي، که چا په چین کې زده کړه کړي وي هغه د ځان او هیواد لپاره د کمونستۍ نظام بل ډول انتخابوي،که چا په اروپا یا په نورو لویدیزو هیوادونوکې زده کړه کړي وي هغه د ځان او هیواد لپاره پانګوالي، نړیوالي او کپیټالستي یا غربې دموکراسۍ انتخاب کړي وي او که چا په یوه اسلامي هیواد کي او په یوه اسلامي چاپیریال کي زده کړه کړي وي هغه بیا د ځان اوهیواد لپاره اسلامي نظام انتخاب کړی وی چې د دغو مختلفو مفکورو بیلوالی یو لیدلای هم نه سي او ترکیب یي بیابیلي ستونزي لري.

دویم: د مسؤولو اشخاصو نژدیوالی یا دوستي ده چې په ټاکلي ډول نتیجه له ځانه سره راوړي، خو د ناکافي تجربې او د کمي پوهني له امله د هیواد د ټولو وګړو، کلتور او عنعناتو اهمیت یې له نظره غورځولی وي چې په همدي توګه د توپیر خوځنده بهیر لا پسي اوږدیږي.

د بهرني کلتور وده او پاينښت، لکه څنګه چې مو وړاندې د هغه ارزښت په نظر کې نيولی دلته بايدووايو چې د نړۍ هر هيواد د خپل کلتور د ودې لپاره په نه ستړي کيدونکې توګه کار کوي په نورو هيوادونو کې خپل کلتور خپروي او هغه ته رشد ورکوي، خو له بده مرغه چې زموږ خپل کلتور د ځينو خپلو خلکو لپاره شرم او عار بلل کيږي. د دې پر ځای چې خپل کلتور رسم او رواج ته وده ورکول شي هغه شاته غورځوي. د دې دوه مثاله زه د يوه شاهد په توګه په ګوتو کولای سم. يو دا چې ما خپل زوی مکتب ته د زده کړې لپاره په خپلو کلتوري او ملي جامو کې استاوه، خو د ښوونکي لخوا په ځو ځله د اخطار په ډول ورته ويل شوي چې پتلون او نيکټايې د زده کونکي لپاره اجباري کار دی. که نه نو له مکتب نه به يې اخراج کړي، دلته د کلتور پر ضد عمل کول په رسمي چوکاټ کې کيږي. د دې سره سره چې نيکټايې او پتلون اصلاً د هيڅ مسلمان او افغانانو اصلي کلتور ندی چې دومره ټينګار ورباندې وشي چې يو زده کونکی يې له کبله د زده کړې له نعمت څخه محروم پاته شي دا خو لا بيل سوال دی چې افغانستان د مسلمانانو کور دی.

دريم : د اوسني جمهوري رياست ادارهٔ امور ته يو چا د دندې غوښتنليك ورکړی وو. هغه نفر ښه لياقت درلود، په اقتصادی زده کړو کې يې ماسټري درلوده. د دې سره سره هغه ته ويل شوي وه چې دلته پتلون او غربي لباس اجباري دی، که نه نو د ده لپاره په افغاني کلتوري لباس کې ځای نشته. ځکه هغه سړي مسنونه ږيره اوسنتي جامې اغوستي وې. دا د چارو په اداره کې د افغانستان د جمهوري رياست لپاره مرکزي حيثيت لري.

داسې ډېر مثالونه شته چې د ږيرې خريل، د بوغرې يا حجاب ليرې کول او نور داسې غير شرعي افعال پکښې حتمي بلل شوي دي. همدې ته ورته اعمال او افعال د بهرني کلتور برخه ده چې زموږ په هېواد کې زموږ کلتور ته صدمه رسوي او له بهرني کلتور نه رنګ اخلي. له بده

مرغه چي زموږ د غربي کلتور پلوي افغانان يې په نه سترې کيدونکي او نابللې چوپړ کي ځانونه په کلتوري نيواک کي اچوي.

د مسؤولو اشخاصو خوشباوري : لکه څنګه چې مو مخکي د دې خوشباورۍ تفصيل د عامو افغانانو لپاره ياد کړ، همدا خوشباوري په افغاني خواصو کې هم سته چې ډير خطرناکه عواقب لري، د عامو خلکو خوشباوري تر چارواکو او مسؤولو اشخاصو پوري محدوده او ليوالتيايي هم دومره مهمه وه. مثلاً ظاهرشاه چې اوسني اساسي قانون ورته د ملت د بابا لقب ورکړی دی. د ده تر شخصيت پوري داوو چې ظاهرشاه پر ځمکه د خدای د رحمت سيوري دی يا دا چې هغه د اووه وليانو مرتبه لري. د هغه اطاعت فرض او مخالفت يې ګناه ده، سره د دې چې هغه ته د ملت د بابا لقب هم ورکول شو مګر هغه د مرګ تر وخته پوري د الله جل جلاله فرض حج ته هم زړه ښه نه کړ. د کابل په ښار کې يې تر مسجدونو سينماوو ته ښه خدمت کړی د هېواد تر نورو ودانيو يې د عياشۍ حوضونه د خپلي عياشۍ لپاره ډير جوړ کړي وه او په مساجدو کې لکه د پل خشتي په مرکزي جامع کي د اوداسه د اوبو انتظام هم نه وو داچې ده غريب خپله د لمانځه سره څومره ليوالتيادرلوده دادده ذاتي مسؤوليت وو. همداسې نور مثالونه ډير سته. مګر د خواصو خوشباوري بيا داسې نده د هغو خوشباورې ډيري خطرناکي پايلي لري لکه د تره کي، کارمل او کرزې غوندې کړني چې هيواد او ټولنه يې له نه جبرانېدونکو ستونزو سره مخامخ کړه، بهرنيانو ته دومره ورنژدي شول چې د هيواد د يوه وګړي وژل ياپه تورو زندانونو کې د هغو اچول د هغو حق بولي. له مغرورو، ظالمو، سرټمبه وو او وژونکو بهرنيانو څخه د توقيف يا څېړنو حق هم د افغانانو په واک کې نسته. د دغو بې وارثو مظلومو افغانانوويني ورته مباح ګڼل شوي. دومره خوشباوري چې په هغه چا باندې باور وکړي چې څو ځله يې افغانستان له ورکاوي اونابودۍ سره مخامخ

کړي او لوی افغانستان يې په کوچني کهول بدل کړی، دومره بياهم پرهغه چا باندې خوشباوره شي چې د افغانستان پر بدن يې د قصاب غونډې د پريکيدلو تيره چاړه په لاس کې نيولې ده دومره خوشباوره شي چې د ديني او تاريخي دښمنانو لانور هم په هيوادکې زياتوالي او دايمي اډې غواړي، دومره خوشباوري چې د الله **جل جلاله** له لارې پرته غواړي پر بله لاره ثواب ته ځان ورسوي، هسې خوشباوري چې ناروا وو ته په اسلامي ټولنه کې قانوني بڼه ورکړي، داسې خوشباوري چې د خپلو خلکو ارادې په نظر کې ونه نيسي د پرديو ارادو ته د لومړيتوب حق ورکوي.

پنځم: د ښو اړيکو په خاطر له يو بل هيواد سره په کلتوري بڼه نا رښتين چلند کول:

د دې اړيکو بيلګې اوس هم ډيرې دي او ډيرې وړاندې تيرې شويدي چې ډير پراخ تفصيل ته اړتيا لري، زه دلته د لږو بيلګو په په راوړلو اکتفا کوم، دلته په ناسمه توګه بهرنيان تشويقول او هغو ته اطمينان ورکول يوه غولونه ده، چې خپل هيواد پکښې راښکيل کړي او يا دا چې د ملت د وګړو له اعتماد څخه ناوړه استفاده او يا معامله کول چې د ملت وګړي ترې ناخبره اوسي، د مثال په توګه له بهرنيانو سره تړون کول، خپلې خاورې ته راوستل، يا رابلل د هغو په جزئياتو هيوادوال نه پوهول، يو ناسم او نارښتين عمل دی. يا دا چې بهرنې يرغلګر تشويقول هغو ته اطمنان ورکول چې د هيواد وګړي د دوی د راتګ خنډ نه ګرځي. يا دا چې د دغه هيواد اوسيدونکې وربانديې خوشحاليږي. يا دا چې ټول هيوادوال د دوی د راتګ غوښتونکي دي، دا هم يوه ناسمه او نا رښتينې کړنه ده چې په نتيجه کې د ملت ارادې ته په ډيره سپکه او بې احترامۍ کتل کيږي، د خلکو عزت او کلتور پکښې پايماليږي يا دا چې خلکو ته په دې سره اطمينان ورکول چې ګواکې بهرنيان د دوي د ارادې، مذهب او کلتور درناوی کوي، دلته د يوه مستامن په صفت اوسيږي، د هيواد په کورنيو او بهرنيو کړنو

او پالیسیو کې لاسوهنه او مداخله نه کوي، یوازې د هېواد د اساسي قانون په چوکاټ کې د حکومت په چارو کې ورسره مرسته کوي، د حکومت پریکړو او د اولس ارادی ته په بشپړه توګه احترام کوي، په اصطلاح د افغانستان د اساسي قانون په چوکاټ کې عمل کوي ، داهم یو ناسم او نا رښتینی عمل دی چې د شبهاتو او شکونو په تولید کې ښه زیات والی راولي، یا دا چې په اقتصادي او پوځي تړونونو کې د انحصار په شکل درغلي کوي یا داچې خپل ولس تري ناخبره ساتي یا دا چې قرضي او پورونه همداراز مرستې اوکومکونه دهېواد د ابادۍ په نوم اخلي بیا هغه پر نورو بې درکه مدارکو لګوي او بار او حساب یې پر اولس اچوي. دا هغه څه دې چې په حقیقت کې ناسمي او نارښتیې کړنې بلل کیږي. د دې یوه بله نژدې بېلګه د کمونستانو ناروا پالیسۍ وي چې پخواني شوروي اتحادته په خورالوړه کچه خوشباوري وه، کمونستان چې شمېر یې تر ۱۵۰۰۰پوري رسیدلي وو په نابېره توګه په ۱۳۵۷کاá د ثور پر اوومه د کودتا په ډول قدرت ته ورسیدل دا چې څومره وخت دغه چرګونې د افغانستان په غیږ کې د بل په ایډیالوژي ستر شویوه هغه به تاریخ ته پریږدو، دلته به ددغي کودتا منفي ټکو ته ورشو.

لومړۍ داچې کمونستانو په داسي وخت کې کودتا وکړه چې هیواد نسبتا د پرمختګ پر لوري ګامونه اوچت کړي وه. په اقتصادي لحاظ د دغه هیواد په تاریخ کې ډیر ښه پلانونه جوړسوي وه هیواد او هیوادوالو په سوله او سوکالی کي ژوندکاوه همداوخت د افغانستان د خپلواکی بیرغ ښه رپانده وو. که څه هم هغه وخت په نظام کې ډیري نیمګړتیاوي موجودوي وې او د هغو اصلاح پکاروه. ځکه په نظام کې هغه ایډیالوژۍ ننوتلي وې چې د ځینو خلکو یاشخصیتونو احساسات یې راپارولي وه. دغه نیمګړتیاوي په اسلامي افکارو باندې پوره کیدلای شوې، خو په یوه کفري او غیراسلامي نظریه او فکر سره

د نظام را پرځول يوه لويه فاجعه او نه جبرانيدونکی جرم وو چې په هيڅ توګه د دغې خونړۍ او ناروا کودتا ضرورت نه وو.

کمونستانو د خپلې واکمنۍ د ساتنې لپاره له پخواني شوروي اتحاد څخه د مداخلې غوښتنه وکړه چې د دوی ريږديدلې او کړپيدلې بنې د هغو په مټو ټينګې کړي، څو د دوی قدرت ته بقا ورکړي او د افغانستان د مسلمان ولس د پاڅون سره خپلې ناروا دښمنۍ ته پياوړتيا ورکړي. دلته کمونستانو دوه څيزونه چې بيخي ډير مهم وه له نظره غورځولي وه: لومړی د مذهبې علمای کرامو او مذهبي چارو اهميت او ارزښت وو دويم د ملت د وګړو اراده: ځکه هر واکمن ته پکار ده چې تر ټولو وړاندې د خپلو خلکو اراده په نظر کې ونيسي او د هغو سره د ډيرو لويو او مهمو اقداماتو په اړه سلا مشوره وکړي او د هيواد د سترو لارښوونکو هم فکري او همکاري را جلب کړي او د هغو نظرونه په غور سره مطالعه کړي. خو کمونستانو د دې پروا ونکړه او په ډيره بې پروايې سره يې د مذهب او د خلکو د ارادې سپکاوی وکړ.

افغاني کمونستانو په دوو ناسمو او نارښتينو ټکو بهرنې يرغلګر وغولول، لومړی د کمونستۍ بدمرغ نظام سره د افغانستان د وګړو مينه اوليوالتيا. دويم: د هغو د راتګ په اړه د افغانستان د خلکو د اکثريت توافق. د مثال په توګه هغو کريملين او برژنيف ته ډاډ ورکړی وو چې د افغانستان خلك له کمونستي نظام سره مخالفت نه لري. خلک ټوله د شاهي کورنۍ له انحصار څخه تنګ شوي دي، په ځانګړې توګه بې وزلې او غريبه طبقه خلک لکه بزګر، کوچيان او داسې نورې کورنۍ. د همدغو څو ګوډاګيو په مرسته د کمونستي نظام د ټينګولو لپاره د پخواني شوروي اتحاد زورځواکو سرو لښکرو په ډيره بې رحمۍ پر افغانستان باندې يرغل وکړ د دغو ناولو اشخاصو مفکوره په دغه يرغل کې مهم او مثبت رول درلود. د دې پوچ مغزو په نظر له يوه نه ماتيدونکي ځواك سره زياته مرسته کول د افغانانو هيله ده او ډير افغانان د شوروي اتحاد د سرو پوځونو له راتګ سره مخالفت نه لري.

په همداسې بلنه کې ناسم او نارښتين ويلو عمل وشو څکه نو د سرو لښکرو راتګ او د هغو يرغل په دغه اسلامي اوسنتي هيواد کي ښه استقبال نه شو او نه خلکو ته د قبول وړ عمل وو چې کمونستانو پري اقدام وکړ چې په نتيجه کې هم دوی او هم سري نړۍ خوري لښکري په غم واوښتي. استکباري قوت يې ټوټه ټوټه سو. په شرمونووشرميدل زموږ ښکلی افغانستان يې هم د ويرونو او غمونو په سيلابونو لاهو کړ.

دويم مثال د افغانستان د اسلامي امارت دوره ده. د افغانستان اسلامي امارت د افغانانو لخوا ښه استقبال شو، پياوړی شو اوسترتوب ته ورسيد، که څه هم واکمن د ناسم او نارښتين بهير مصداق نشي کيدلای، خو په بهرنی سياست کي يې نميګړتيا ډيره وه. په عامه توګه خوشباوري چې په ټولو افغانانو کې ډيره ده، په دغه نظام کې هم د صداقت باوجود ډيره وه، چې هغه د يوه لوی مشکل سبب وګرځيده. دلته دوه لوی عاملونه بايد تر څيړني لاندي ونيسم. لومړی خوشباوري د اسامه بن لادن او د هغه د شبکې(نيټ ورك) په هکله وه. دويم د ګاونډي هيواد پاکستان او نورو مسلمانانو په هکله. اسامه بن لادن که څه هم د رباني صاحب د حکومت په وخت کې افغانستان ته رادعوت سوي او راغلی وو، خو طالبانو ته يې د ورنژدي کيدو پر وخت يو ښه باوري ټاټوبی خپل کړ. ښه کوربه ورته په خپل کورکي د ميلمه پالني ټېر پرانستی، که څه هم اسامه مجاهد مسلمان او د افغانستان د خلکو ميلمه وو؛ خو تر ډيره يې د افغانستان د خلکو، په تيره د اسلامي امارت د محترم زعيم له خوشباورۍ او خوا خوږۍ څخه استفاده وکړه.

پاکستان که څه هم د افغانانو لپاره د هجرت د دويم کور مانا درلوده، په سخت مشکل او ډير بد حالت کې يې د هغو لاس نيوی کړی وو، خو بيا هم پر افغانستان باندي د انحصار په لټه کې وو. پاکستان نه غوښتل چې افغانستان د يوه معتدل سياست په رڼا کې له نړۍ سره سترګي وجنګوي. پاکستان په ډير زيات زيار سره هڅه کوله چې د افغانستان اسلامي امارت اړيکي د نوري نړۍ سره د پاکستان

له لارې ترسره سي. په همدغه چوکاټ کي يې له افغانستان سره دوستي او همکاري دوام ښودل. افغانستان هم د ګاونډي او اسلامي هيواد په توګه تر ډيره وربانديې ښه باور درلود. دويم مذهبې علماى کرامو او نورو تنظيمونو چې په افغاني معتدل نظام کې يې د سر ننه ايستلو هڅي کولې، په افغانستان کې هغه څه غوښتل چې په پاکستان کې يې نه غوښتل او يا ورسره دومره حساسيت نه ښيي. چې د غه ډول پاليسيو هم د افغانستان په وړاندې د ډيري خوشباورې انګيرنه درلودله. له بلي خوا د پاکستان هغه حکومت چې د مشرف خبيث په مشري يې د افغانستان د اسلامي امارت د له منځه وړلو لپاره د مسلمانانو په ورکړه او خرڅولو هم صرفه ونکړه، د پاکستان حکومت خپلې اډې د افغانانو او افغانستان پر ضد د امريکا په واك کې ورکړي. په حسن ابدال، تربيله ډيم، جيکب آباد او ډالبندين کي يې هوايي فضا د هغو په اختيار کي ورکړه ان تر دې ليکلو پوري چي په ۲۰۱۰ کي بشپړه سوه د امريکايانو ټول بمونه، ټانکونه، ګولۍ او د وژلو او ژوبلولو نور څه هم د پاکستان له لاري افغانستان ته د مسلمانانو د وژلو لپاره راځي چي تر اوسه پکښي تر يو سل او د پرش زره کسان په همدغو موادو په شهادت رسيدلي دي. داچي څومره کورونه او کلي وران سوي دي دا لا بېله خبره ده. هر هغه څه يې وکړه چې مسلمان افغانان ووژني، هيواد يې خراب شي، خلك يې بې عزته شي بيا هم وربانديې د يوي ذري اعتماد کول دخوشباورۍ مانا در لوده؟؟.

دريم مثال د غربي دموکراسي روان دوردی.

د اوسنۍ غربي دموکراسۍ په ځواکمني کي هم د ناسم او نارښتين سلوک اعمال ليدل کيږي. د لته هم ډيري ډيري منفوري بېلګي ترسترګو کيږي. غواړم څو بېلګي د مثال په توګه راوسپړم: لومړی د دموکراسۍ سره د خلکو مذهبې او ملي ليوالتيا او مناسب وخت. دويم له بهرنيو يرغلګرو قواوو سره د خلکو توافق. دريم بهرنۍ نړۍ ته د باور اطمينان او د ستونزو له منځه تلل.

لومړی: دابه څومره حقیقیت وې چې د افغانستان هغه ولس چې د اسلامي سپيڅلي شريعت او اسماني نظام په هيله يې په ميليونونو انسانان او ښکلي ځوانان قرباني ورکړيدي، هجرت يې کړي او د خپل ښکلی هېواد ټولي شتمنۍ يې قرباني کړي، موافق وې چې د هغو د ټولو هيلو پر خلاف غربې ډول دموکراسي پلي شي، که څه هم افغانان له مشروع ازادی سره تاريخي ليوالتيا لري، خو د اسلام د سپيڅلي مذهب په وړاندي هيڅ ډول قانون ته ليواله نه دي. اوس به د دموکراسۍ نظام ته راشو. که په ښه غور سره وکتل شي چې د اسلام چوکاټ د احاطي په توګه درزمن اوداغي نشي نو بيا هرڅه مباح دي هيڅ مشکل نشته چې د مباحاتو پر پرانستې لاره ځانته لاسته راوړنه ولري، خو که د دې په خلاف کاروشي نو بيا به بدبختي رابخښي، هر هغه نظام چې امنيت پکښي تامينيږي، د خلکو حقوق پکښي ساتل کيږي، شرعي نيمګړتيا ونلري، په اصولو کې له اسلام سره ټکر ونلري هغه ته شرعي صبغه ورکول کيږي. که د دموکراسۍ مانداوي چې حکومت د ولس په عامه انتخاب سره وټاکل شي هم دا قانون په اسلام کې د ډيره اوږده مهاله پلي شويدی، خلفای راشدين رضوان الله تعالی عليهم اجمعين د صحابهٔ کرامو رضوان الله عليهم اجمعين په انتخاب سره د اسلام د لوی خلافت دندې ترلاسه کړيدي. مګر ښکاره فرق يې دا دی چې د غرا محمدی شريعت سره به د بدعت او يا منهي او منکر ښکارندوی نه وي. اسلام په حقيقت کې د نصرانيت او يهوديت له اديانو سره توپير لري. ځکه په تورات او انجيل کې له احکامو او ابلاغو پرته د يوه حکومتي نظام قانون وجود نلري، نو له همدې کبله په غربې نړۍ کې حکومت او مذهب بېل ساتل شوي، مګر اسلام د انسانانو اجتماعي او شخصي ژوند ټول احاطه کړي او د ژوند د ټولو چارو لپاره که حکومت وي او که تجارت، دعوی وي که د بشر حقوق کافي تګلاره لري. نو په داسې شرائطو او امتيازاتو کې د دې

ضرورت نشته او نه هم مذهبي علمای کرام د دې اجازه ورکوي چې د سیکولر نظام په ډول حکومت او مذهب بیل وساتل شي.

بیا هم راځو امریکایې تقلید ته.

دغه امریکایې میتود یا دموکراسي په هېواد کې په داسې نوم معرفي شوه، چې ګواکې د هرچا حق، د بشر حق، مذهبې حق، کلتوري حق، د ښځي او نر حق پکښې خوندي ساتل شویدي، په نهایې شکل سره به د عدل او انصاف فیصلي کیږي، هیواد ته به امنیت راځي، پر هیچا به ظلم او تیری نه کیږي. بهرني یرغلګر قوتونه به له خلکو سره د افغانستان په ابادۍ کې مرسته کوي، مذهبې او کلتوري عنعناتو ته به پوره درناوی کوي، خو دغه ژمني د عمل په ډګر کې هیڅ پلي نه شوي. دلته بیا هم د ناسم او نارښتیا ویلو عمل شوی دی. البته دا د دې لپاره چې بهرنیان دېته لیواله شي چې افغانستان د اسلام ضدغربې دموکراسۍ لپاره په لیوالتیاسره اماده ګي لري او یا دا چې خلکو ته په بې مفهومه تبلیغ ذهنیت ورکول شوي چې دغه دودیزه غربي دموکراسي له اسلامي او ملي کلتور سره هیڅ تضاد نه لري. یو بل علت داهم کېدلای سي چې له بهرنیو یرغلګرو قوتونو سره له ډیره وخته د افغانانو حساسیت موجود دی او موجود به وي همدارنګه زاړه زخمونه لاهم تراوسه د وینو بوی ورکوي. په داسي شرائطو کې بهرنی یرغلګر تشویقول چې ګواکي د هیواد اکثریت وګړي دوی ته خوشبین او لیواله دي او هیچا ته به اجازه ور نه کړي چې د بهرنیو یرغلګرو په وړاندې لاس، پښه او خوله وخوځوي، داهم د نه رښتیا او ناسمو ویلو ناکامه پالیسي وه چې د ملت د ارادې په مخالفت کې لټول شوي وه.اړینه ده چې دلته دا متل هم وویل شې (زورغونډۍ هواره وي).

یو بل کار چې اوس تازه کمپاین ورته پیل سوی دی هغه د امریکا د وینو خوړونکو یرغلګرو دایمي اډې دي ، څنګه چې دا اوسنی قدرت

د بهرنيو کمپنيو او انجوګانو د پخوانيو کارمندانو او شمالي ټلوالي سره دي چي اکثريت بهرني تابعيتونه لري غواړي د دغه قدرت د ساتلو او بقا لپاره د امريکا د يرغلګرو د دايمي پاته کېدو لپاره کمپاين وکړي . مطبوعات چي تر ډېره د غربيانو په پنډ او پيسو چلېږي هم دې خبري ته داسي کسان د تبصرو لپاره را غواړي چي همدغه نظريات تاييد کړي داسي هم امکان لري چي د لويي جرګې په نامه يو څو معلوم کسان د بډو او پيسو په زور راولي او د ملت د نمايندګانو نوم ورکړي او دغه ناروا پروژه ورباندي پاس کړي او بيا د امريکايانو دايمي اډوته چي د دايمي ستونزي په معنا دي قانوني بڼه ورکړي. دا هم د ناسمو کړنو او ويلو ناکامه پروسې دي چي د خلکو په اوسنيو شرايطو کي مورږ د خلکو هيڅ واقعي نمايندګان نه لرو ، نه په پارلمان کي ، نه په جرګه کي ، نه په کابينه کي او نه هم جمهور رئيس د خلکو واقعي نماينده دی. ځکه چي هيواد عملاً اشغال دی . هر څه د يرغلګرو په خوښه اوړي او را اوړي. جمهور رئيس غريب د ناوسیې له امله په عام محضر کي ژاړي . په هيواد کي سراسري جنګ روان دی د خلکو او حکومت تر منځ فاصله د مځکي او آسمان غوندي ده. نو څنګه ممکنه ده چي د هيواد په نمايندګي د چا سره قرارداد وکړي . ښه به داوي چي همدا اوس يوازي په ورځنيو کارونو او اړتياوو باندي اکتفا وکړي او د داسي طولاني او اوږدو قراردادونو څخه ځان وساتي کوم چي د افغانستان د مستقبل سره تړلي دي تر څو په افغانستان کي پوره امن او رشتيانی او حقيقي نماينده حکومت راځي.

کورنی سياست

د افغانستان کورنی سياست له ډېرو اوږدو زمانو څخه ترينګلتيا او پېچلتيا لري او په تحمل باندي نه ولاړه پاليسي د دغه ترينګلتيا کلکه جرړه ده. د انحصار او ميراث يا په قومي توپيرونو کي ځان ځاني لټول شوي، د ډېرو رکنونو په مجاز کي پايښت په ناسم او نارشتين

شکل سره شوي دی دلته هم ډیر څيزونه علتونه او بیلګي لیدل کیږي چې د دغو پیچلتیاوو اسباب جوړوي، مګر زه هغه نکتي څیړل غواړم چې زما فکریې زما د لنډ عمر په لړ کې ادراك کړیدی. هغه اته علتونه دي چې مایې تر ډیره په څیړنه کې لاس ته راوړنه او بریا موندلې ده.

لومړی د قدرت انحصار، دویم د تحمل کمښت، دریم د ضوابطو پر ځاي روابطو ته ترجیح ورکول، څلورم تعصب ته وده ورکول، پنځم اداري نیمګړتیا، شپږم د اشخاصو په رجحان سره بهرنی سیاست، اووم د قدرت د ټینګښت لپاره د اشخاصو ضایع کول،اتم د قضایې قوي نه ناپیلتوب.

په قدرت کې انحصار یا د قدرت انحصار په افغانستان کې یو عمده علت دی چې تل یې د خلکو احساسات راپاروليي یازخمي کړي دي. کله د یوې کورنۍ لخوا او کله د یوه تنظیم لخوا او کله د یوه سمت لخوا کله په یوه ایډیالوژي اوکله په بله ایډیالوژي سره، خو دا ټول انحصارونه که په انحصار کې انحصار وي او که په یوځه پراخوالي کې انحصار وي،د دغه هیواد لپاره ښه پایلي نلري، د انحصار مرض تر ډیره وخته پوري او له ډیره وخت نه په افغانانو کې یو ساري او مهلك مرض دی چې په هیواد کې یې د قابلیت او حقیقت رکن شنډ کړي او خنثی کوي یې چې په دې سره دخلکو مشروع حقوق له منځه وړي د عدل او انصاف تله کښته کیږي او یا له منځه ځي، که موږ د دې مثالونه وګورو او بیا پرې بې پرې قضاوت وکړو، نو له ۱۸۰۰ زیږدیز کال څخه راپدیخوا بیا تر اوسه پوري په هر نظام کې دا مرض موجود وو اوس هم موجود دی بیاهم کیدای سي وده وکړي او کیدای شي بیا هم جرړې وکړي.

کله چې یو شخص په دې مانا چې کافي تجربه او پوهه لري، د علم په نعمت سره منور دی له اسلامي او ملي کلتور سره یې پوره روږدوالی ثابت شي، نو له همدي کبله خلك ورته د اعتماد سپارنه کوي او په هغه سره بسنه کوي، خو کله چې هغه د مسؤولیت پیټی پر څټ واچوي بیا یې خپل حق وګڼي، د ګټلو لپاره یې خلك وژني،

بنديانوي او بې عزته کوي يې. مشروع او نامشروع واړه ځانته مشروع ګڼي، منګولې په درانه پيټي او قدرت پسې لا مضبوطي او ښه ښخې کړي، آن تردې چې ورپورې ښريښ غوندې شي، روا نا روا ښه او بد ټوله شاته وغورځوي يادا چې د حکومتونو سمتونو انډول په هغه چا باندې سمبالوي او ساتي چې په قومي شکل ريښې سره ولري او په دې ډول په غولوونکي شکل سره انحصار وساتي يا دا چې يو واکمن ټولې چارې او يا ډيرې مهمې چارې خپله سرته رسوي بل چاته په کې د مداخلې حق هم نه ورکوي، يا دا چې ورسپارل سوي شخص ته په خپله دنده کې صلاحيت نه ورکوي، يا دا چې د اداري په چوکاټ کې د مسؤوá انتخاب د صلاحيت په نه درلودلو انحصار کيږي، د مثال په توګه يو شخص په وزيرسره نومول کيږي خو د وزارت په چارو کې دومره واك نه لري چې څومره دهغه مقام صلاحيت وي او په نامه وزير صاحب بلل کيږي. همدارنګه معين، رئيس او امثال يې دي چې په لاندې او کښته توګه نومول کيږي، تري بده استفاده کيږي په همدې ناوړو کارونوسره د خلکو صبر او زغم تر کنترول وزي چي کله نا کله د انقلابونو زيږنده فکرونه توليدوي.

د تحمل کمښت، تحمل، حلم زغم او صبر دا تر ټولو غوره صفتونه دي چې په چاکې دغه غوره صفت موجود وي بې له شکه چې بې ساري نعمت دی، دنيا د تحمل او زغم يو ښه ځانګړي درس تر شا پرې ايښي دی. زغم او صبر د الله له صفاتو څخه يو عظيم صفت دی چې په مبارکو اسماء الحسنی کې هغه د ځان لپاره يو اسم انتخاب کړیدی، په قرآنکريم کې دغه د حليم مبارک نوم په ډيرو مواردو کې ذکر شوی دی، چې پروردګار د خپلو د ښمنانو په موردکې هم زيات استعمال کړيدی. همدارنګه زموږ د ستر لارښود محمدرسول الله صلی الله عليه وسلم په صفاتو کې د حلم او زغم صفات ډير زيات دي، که د حضرت محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم په مناقبو کې فکر وکړو نو ډير ځله به په ډيرو مواردوکې له زغم او صبرنه کار اخستل شويوي، داسې

ډيرې بيلګې شته چې رسول الله صلى الله عليه وسلم زغم او تحمل کړيدی. همدارنګه صحابه کرامو رضي الله عنهم د دې لارې پيروې کړيده.

داسې ډيرې بيلګې سته په ډيرو مواردو کې به د رسول الله په مخ کې صحابه کرام رضي الله عنهم په يو کار کې د زغم ياد نه تحمل په وجه ولاړيدل او د رسول الله نه به يې اجازه غوښتله چې مداخله وکړي لکه د حديبيې په سوله کې چې کوم د تړون او توافق ليك ليکل کيدی په هغه ليک‌کښې د محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم له نامه څخه (د رسول الله) الفاظ لرې کړای شول چې پدې سره حضرت علي ' او نورو صحابه وو رضي الله عنهم زغم نه شواي کولای، خو رسول الله هم خپله زغم کاوه او هم يې صحابه کرامو رضي الله عنهم ته د زغم او صبر توصيه کوله. د عبدالله بن ابې منافق يوه واقعه وه، چې په ډيرو مواردو کې يئ کفارو ته جاسوسي کوله، په مسلمانانو پسې به يې تبليغ کاوه، حتى دغه مبارك ايت د ده له خولې، د ده پر منافقت شاهدي ورکوي، چې:

(AŒŖ$ $k]ÏB “ãŖ$ Æ _Ï÷ ãΘ þÿÉ‰J9$ ’<Î) $Ÿè_§ ûÉ)

[المنافقون:۸]

ژباړه: که چيرته موږ سالم او جوړ له جنګه مديني منورې ته ستانه سولو نووبه ګرځوو عزت مند د دغې مديني منورې ذليله اوخوار.

چې مطلب يې رسول الله صلى الله عليه وسلم وو. د ده په نفاق ټوله صحابه پوهيدل، حضرت عمر رضى الله عنه او ډيرو صحابهٔ کرامو رضي الله عنهم د ده د زوی په شمول له رسول الله نه اجازه غوښتله چې هغه ووژني، خو رسول الله د دې لپاره چې کفار ونه وايې چې رسول الله ګواکې‌اوس خپل ملګري وژني، له زغمه کار اخيست او هغه ته يې څه نه ويل؛ حتى د هغه د ښخيدلو په وخت کې د هغه د زوی په غوښتنه د هغه جنازې ته ورغلې او لمونځ يې وربانديې وکړ.

يوه بله واقعه : کله چې حَاطِبِ بْنِ أَبِي بَلْتَعَةَ د مکي معظمي مشرکينو ته خط واستاوه او هغو ته يې د رسول الله د پلان په اړه معلومات ليکلي وه، وروسته د وحي په ذريعه کشف او ونيول شول، ډيرو صحابهٔ کرامو رضي الله عنهم غوښتل چې سريې ځني ووهي، خو بيا هم رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل زغم وښود او هم يې صحابهٔ کرام دهغه له وژلو کړل.

دلته داسي معلوميږي چې د زغم نه کول هغه څه له لاسه ورکوي چې د انسان او ټولني لپاره پکښي ډيري ګټي نغښتي وي، زموږ په ټولنه کې د تاوتريخوالي ډير اړخونه د نه زغم له کبله راخوټيدلي او ستر شويدي چې ډير نژدي او ساده مثال يې په افغانستان کې د کمونست نظام تر نسکوريدو وروسته د مجاهدينو تر منځ نه تحمل او نه زغم دی. مجاهدينو هغه وياړ په ډيره قرباني او ښه ميړانه وګاټه چې نړۍ ورته له حيرته ګوته په غاښ وه. مجاهدينو هغه وياړ وګاټه چې د نړۍ مسلمانانو يئ له ډيره وخته انتظار کاوه. مجاهدينو هغه وياړ وګاټه، چې دري ميليونو شهيدانو يې په قبرونو کې، زرګونو کونډو او يتيمانو يې په کورونوکې او د وطن په ميليونونو مهاجرينو يې په پرديو ليري او نږدي هيوادونو کې هيله درلوده، خو دا ګټه څه شوه،دا وياړونه ولي په خړو اوبوباندې لاهوسوه، جواب دادی چې دا هر څه د نه تحمل او نه زغم په وجه درهم برهم شول. جهاد بدنام سو، هيواد خراب او خلك نور هم په کړاوونو او ستونزو اخته سول چې تر اوسه هم دويم نسل پکښي زيږي، لوييږي او بيا پنا کيږي. خونه په تدبير، نه په زور او نه په پوهه ورته د حل لاره وموندل شوه، دلته به يوازي د حکمتيار او مسعود، د خود خواهۍ، تکبر، تنګ نظرۍ او په اسلام کې دنه زغم هغه بدي پايلي وګورو چې هيواد ته يې څه ناورينونه راوړل، د هغو په نتيجه کې دوی ته څه پيښ شوه، د جهاد تر برياليتوب وروسته د حکمتيار او مسعود په منځ کې څه موجود

وو، دوارو په ظاهره د جهاد، اسلام او وطن د ګټو او ازادۍ دعوه کوله.
دا مشترکات تر ټولو مهم وه. د دې دعوی ورته ښه زمینه برابره سوه د هر څه امکانات لاس ته ورغله، که هغو زغم او تحمل کړي وای او خبره یې بیرته د لرو او ورو اختلافاتو په خاطر خدای **جل جلاله** او رسول صلی الله **علیه وسلم** ته سپارلي وای، نو بیا به افغانستان په نړۍ کې یو خپلواك، تاریخي او قهرمان هیواد وای. خلکو به یې په سوکالي کي له درناوي ډك ژوند کولای. همدا ډول دویم مثال د طالبانو او شمالي ټلوالي تر منځ د نه تحمل او نه زغم خبره وه. که په هغه وخت کې بیا هم په دې مبارك آیت سره په اخلاص عمل شوي وای چي:

bqãBsê Lêâä bĵ Áqlß9$r «!$ ’<Î) çnrŠãü äóΫ ’Î Lêã“»Z? bÎû)

[النساء: ۵۹] (ÇÎÈ ¸x÷íùr ß|¡ ômr&r ×öz 7Ï9ºŒ ÌÅFy$Öqu‹ø9$r «!$$/

ژباړه: که په څه کي مو شخړه سوه ، نو الله او رسول ته یې ور وګرځوئ ، که (رشتیا) تاسي پر الله او د آخرت پر ورځ ایمان لرئ. دا غوره او په انجام کي ډېره ښه ده.

نو بیا به ولي هغه څه منځ ته راتلای چې راغله او د هغو نتیجه مو ولیده. که اوس هم پردغه لاره فکر وشي ګټه رسولای شي .
تر ضوابطو روابطو ته ترجیح ورکول : دا مسئله یوازي په اهلیت پوري نشي تړل کیدلای په دې مسئله کې د قوم پالني ، سیمي پالني او اندېوالۍ علایم ډېر لیدل کیږي. د دي مشکل ډېر تفصیل ته ضرورت نه لیدل کیږي ځکه چې دا بدیهیات دي. ټول خلك په پوهیدلي او ورباندې پوهیږي. دغه رنځ د پخوا څخه جرړي کړیدي، مګر اوس یې نوره هم وده کړي. که څه هم له ځینو بې عمله خولو څخه اوریدل کیږي چې د ملي جوړښت په نامه کار اهل کارو ته ورسپارل کیږي، مګر

داټولي د حال خبري دي. په حقیقت کې بیا همهغه څه کیږي چې کیدل او یا نور ډیر رمزونه ورسره مله شوي دي .

تعصب ته وده ورکول: تعصب یوه ګرمه او پټه ماده ده چې په هر انسان کې وجود لري او هر سړی له دې مادې څخه څه ناڅه څکه کوي خو په ځینو خلکو کې بیا دعادي شکل په مقایسه ډیر قوت لري، که څه هم دایو مهلك او نه جوړېدونکي مرض دی، خو بیا هم دعلاج لپاره ضرور دوا لري. خو اړینه خبره داده چې څوك په دې سره قناعت وکړي چې دی په دغه ناوړه رنځ مبتلا دی او د هغه درمل کولو ته زړه ښه کړي. په افغانستان کې د تعصب ماده له ډیره وخته پالل شوي، وده ورکول شوي او کار تري اخستل شویدی خو دعلاج لپاره یې کمه او ناکافي هڅه شویده. په افغاني ټولنه کې دا ماده پلني جرړې لري مګر بل تري ګټه اخستي، مذهبي، ژبني، منطقوي، قومي، کلتوري عوامل د تعصب اساسي جرړي دي. موږ د دې شاهدان یو چې دا ټولي مادي د دغه هیواد په لنډ تاریخ کې ازمویل شویدي چې دا هم ډیر تفصیل ته اړتیا نلري. یوازې بوی یې زموږ لپاره‌کفایت کوي. زه نه غواړم چې د دغو بیلګو مثالونه زیات روښانه کړم ځکه چې دا مثالونه ښه روښانه دی فقط دومره ورته ګوته نیسم چې تعصب په ډول ډول بڼو یو له هغو رنځونوڅخه دی چې په موږ کې خپور شوي خو علاج یې پکار دی.

اداري نیمګړتیا

اداري نیمګړتیا تر ډیره د هیواد تر نظامونو پوري اړه لري. په هیواد کې یو نظام تربل نظامه پوري توپیر لري خو څه ناڅه نیمګړتیا په هر نظام او هر چا کې وجود لري، اداره که څه هم ډیرو اړخونو ته په پام سره ډیره اړتیا لري دایو مثبت حقیقت دی خو نیمګړتیا د هري اداري اکثره تر ښه علم ، پوهي او کاری تجربي پوري اړه لري، لکه

څنګه چې وړاندې ووېل شوه د ملت او وګړو چارې تر ډېره تر اداري پورې موقوفې دي. که په اداره کې نیمګړتیا وجود ولري نو مانا يې داده چې دغه نیمګړتیا د هیوادوالو پر ټولو چارو باندې منفي تاثیر غورځوي، مثلاً په اداره کې تعصب کول، رشوت اخستل، ظلم کول اویا د ظالم او ظلم پلوي کول، څلور واړه هغه څه دي چې په خلکو کې ستونزې پیدا کوي، دغه ستونزې د وخت په تیریدو سره نفرت زیږوي په نتیجه کې د دغه نفرت په قوت سره یوه فاصله رامنځته کیږي. دلته ددغو څلورو ټکو او علتونو په پام کې نیول ډیر اړین دي چې په پوره پاملرنه ددغه پرمختګ لاره ډب کړای شي.

د اشخاصو په رجحان سره بهرنی سیاست:

بهرنی سیاست د کورني سیاست عمده جز دی چې په سیاسي، اقتصادي او امنیتي چاروکې مثبت او عمده نقش لري. له همدې کبله چې د هیوادوالو برخلیك په څو برخو کې د بهرني سیاست او پالیسو سره تړلی دی چې هغه د ژوند بوختیا ، لیوالتیا او بشپړتیا تشکیلوي له همدې کبله پکار ده چې په دغه عمده عنصرکې ډیر ژور تحقیق وشي ترڅو د هیواد جغرافیایي او کلتوري ارزښت په نظر کې ونیول شي، مذهبي مقدسات او سپڅلتیا د چوکاټ په توګه اساس وګڼل سي، ملي منافعو ته پوره پاملرنه وشي، امنیتي، اقتصادی مشترکات وڅیړل شي او بیا د هغه په رڼا کې بریالی تګلاره جوړه شي، مګر په خواشینۍ سره ویلای سو چې په افغانستان کې بهرني سیاست د ملي منافعو پر ځای شخصي منافعو په واك کې اخستي او تري بيځایه استفاده سویده، که موږ د دې ډیري بیلګي وګورو ډیر ځله موندلای شوچې منفي پایلي يې څومره ژوري ستونزي راټوکوي. پري پوهیدلي شو چې په راتلونکي کې تري ښه تجربه اخستلای شو خو مهمه داده چې په څیر او حقیقت سره ورته وګورو یا وکتلای شي، د دي ښه اولنۍ مثال دکمونستانو د واکمنۍ په وخت دافغانستان منفي سیاست وو چې له پخواني شوروي اتحاد سره څومره نژدې شوي وو، د هغو ټول شرائط يې منلي وه. د هغوی راتګك ته يې په مینه او محبت

سره ښه راغلاست ويلي وو. د هغو توجه يې ځانونو ته راجلب کړي وه، مګر دا ټوله د اشخاصو د سياست لاره ، تګلاره او کړنلاره وه، نه د ملت صلاح مشوره او نه د حکومت ټولواکي پکښې نغښتيوه.

له بده مرغه تر هغه وروسته رباني صاحب د خپلي واکمنۍ په وخت کې د هغه ترخه پړاو په ليدوسره يوځلي بيا د روسانو په غيږکې ملت وروغورځاوه. د ټوله هيواد د خرابيو ورانيو د خلکو پر پت او عزت د لوبوکولو، د دريو ميلونو شهيدانو وينو، د يو نيم ميليون معيوبينو پري شوي لاسونه او پښې او د هغو وتلي سترګي د اووه ميليونوافغانانو د هجرت ناخوالي روسانو ته بخښل، هغوی بيګناه ګڼل، د دوستۍ لاس ورکول بيا هم دافغانانو ملي سياست نه وو، بلکي د اشخاصو د سياست تګلاره وه.

هم دارنګه د اسلامي امارت په دور کې د اسامه مغلق او سخت مشکل چې تر پايه ورته د حل لاره پيدا نشوه، افغانستان ورسره په حيرانوونکي، دردوونکي، ويرانوونکي برخليك اخته شو د اشخاصو د سياست تګلاره وه، همدارنګه د کرزي په دوران کې غربې دموکراسي راوستل، کفارو ته په افغانستان کې بې حده او بي سرحده واکمني او اختيار ورکول. دقوم معزز علما او معزز خلك توهينول او بندي کول، د هيواد کلي اوکورونو بمبارول په زرګونو معصوم افغانان وژل او بالاخره د دې زمينه برابرول چي په دې سپېڅلي هيواد کي د دوی ناولي قدمونه ثابت پاته سي او دايمي اډې ولري هم د يوڅو اشخاصو د سياست تګلاره ده د افغانانو د سياست تګلاره په تاريخي لحاظ د داسې تګلاري تصورهم نسي کولای، همداسې په روان بحران کې د ګاونډيو هيوادونو په دښمنی کې ګرميدل، سختيدل، او بالاخره دهغو د دفاع نه کولو کمزوري ياناوسي هم د اشخاصو د سياست تګلاره ده، داسې ډيرې نموني ليدل کيږي چې يو واکمن د څو اشخاصو د خوشحاله کولو او د هغوی د ضرر د دفع کولو لپاره په يوه بې طرفه، معقول، او معتدل سياست باندي استقامت نه کوي، هغه لاره چې د

ملي امنيت ملي ګټو د خونديتوب دوامي تقاضا کوي له نظره غورځوي، که څه هم په لنډ مهالې تګلاره کې په تدريجي شکل سره نوري ناخوالي راوړي.

اووم: د اشخاصو تلفول وژل يا د لاسه ورکول:

د نړۍ په هرهيواد کې با تجربه، روښن فکره، مدققين علما ، په هره زمانه کې د هيواد لپاره يوه ښه او ګټوره هسته بلل کيږي. په ټوله نړۍ کې د داسې هستۍ لپاره په ډيره دقيقه توګه هڅې کيږي چې داسې هستي په ډيره ښه او محترمه توګه وساتل شي. پرته له دي چې هغه شخص د حکومت له کړو سره موافق دی او که مخالف دی. دايوه طبعي خبره ده چې د هر هيواد وګړي له خپل هيواد سره مينه او محبت لري. همدارنګه په ځينو هيوادنوکې په ځانګړې ډول په اسلامي هېوادونوکې مذهبې امور هم د پام وړدي خو په مجموع کې له مذهب، وطن او کلتور سره د خلکو مينه او محبت موجود وي، کېداى سي يوازي توپير په دې کې وي چې ځوك دين او مذهب، ځوك ملي منافعو او ځوك کلتوري عنعناتو ته يو پر بل ترجيح ورکوي، خو اصلي مينه تر ډيره پر ځاى پاتې وي.که موږ دقيق وګورو دلته دا اساسونو څيړنه ډير څه را برسيره کوي چې په هغه کي د خلکو احساسات توپير لري، د چاسره يوازي د دين احساس وي او له چا سره يوازي د وطن احساس وي، له چا سره د شخصي ګټو احساس وي، دلته دوه احساسه وجود لري چې يوازي د دين او يوازي د شخصي ګټو،که دغه منفرد احساسات د وطن له احساساتو سره يوځاى نه وي ډيرځله پريوه پيچلي لور پرمختګ کوي چې په نتيجه کې د احساساتوتدخل نه راځي همدغه يوپيرکيداى شي دستونزو بنيادجوړسي.

بيرته به اشخاصو ته راشو، دلته تر ډيره د خلکو توپير په احساساتو پوري اړه لري خو په ژوند کې هر چا د خپل ځان لپاره يوه ګوښه اختيار کړيده په هغه کې يو اجتماعي فکر لري،هرڅوک يا په مخالفت کې ګټه لټوي او يا په موافقت کې دا چې ځوك په ثواب او

څوك په خطا كي دی له دې نه بیا تحلیل كوونكي، تجزیه كوونكي اوعوام خلک ګټه اخلي.

دلته به په یوه لنډ مثال سره اكتفا وكړو، مثلا كه د یوه سړي سره یوازي د وطن احساس وي هغه یوازي د وطن جوړول، ودانول او پرمخ تلل په نظر كي نیولي وي، د دی لپاره هره لاره لټوي چې تري ګټه واخلي، پیسې پیدا كوي او ملاتړ ډیروي، خو د مذهب او كلتور ارزښت یې په نظر كې پوره نه وي نیولي او نه د هغه په اهمیت پوهیږي هغه پر هر چا باندي د ځان فكركوي، ځكه نو د ملي ګټو د پرمختګ لپاره له كفارو سره راشه درشه، معامله او ادغام ورته ښه كار ښكاري، مګر بالعكس یو بل شخص چې یوازې د دین احساس ورسره وي یا د دین او وطن دواړو احساس ورسره وي هغه بیا كفري معامله او ادغام د وطن او دین د ګټو په تاوان بولي، د ځان په وینو یې مقابله كوي او دا د ځان حق بولي ترڅو ټول امكانات په كار واچوي، خو كه دلته یو احساس وڅیړو هغه له وطن سره د مینې او محبت احساس دی چې په دواړو كې وجود لري، كه دلته دواړه احساسه سره یو شي او یا تجزیه كوونكي تري كوچ وباسي، نو مثبته نتیجه تري اخیستلای شي، د دی پر ځای چې د داسي فكر څښتن بندي، تبعید یا ووژل شي. ځكه دغه احساسات په مهارت یوكېدلای سي نه په زوراو وژنه سره، لكه څنګه چې د احساس د توپیر یادونه وشو دلته باید ومنو چې د هیواد او سیمي ټول شخصیتونه په یوه نظر نه شي راتلای او نه په یوه فكر سره موافق كیدلای شي، البته د یوه ښه تفاهم په رڼا كې یوې ملي او ګډي نكتي ته ورنژدي كیدلای شي، د هر چا ګټه او شخصیت تر ډیره په خپل ځان كې ډیراهمیت لري، خو د كاري تجربې ګټه یې په هر وخت كې یوي ملي خزانې ته ورته ده چې څه ناڅه هرڅوک ګټه تري اخیستلای شي، اما وهل، بندي كول، تبعیدول یې یوازي دانه چې هیواد له یوي ستري هستۍ نه محروم كړي، بلكي ډیري نوري ستونزي زیږوي، موږ د خپلي لنډي تیري زمانې په مختلفو اړخونو كې

ولیدل چې د ملي شخصیتونو، روحانیونو، علمای کرامو او سیاسي ځیرو په له لاسه ورکولو سره هیواد د یوه بې سرپرسته یتیم په څیر د جهالت او نه تجربې له کبله په ګړنګونو کې ولوېد، لوټ شو، تالا شو او هري بدرنګۍ ورته رامخه کړه، که څه هم د شخصیتونو ترمنځ د نظر سر سري یا ژور اختلاف وجود ولري مګر د دې ټولو پر کړنو قضاوت خلکو ته پاتېږي.

له بده مرغه په افغانستان کې چې هر نظام په واک منګولي ښخي کړي تر ډیره یې د ملي مطرحو اشخاصو د نابودولو هڅه کړې، په یوه او بل نامه سره یېٔ ورته د بدنامۍ لاره لټولي. د دې باوجود ډېرو واکمنو بیا د دغوځیرو په مرګ صرفه نده کړې. د دې لپاره چې د هغه د نظام په وړاندې خنډ ونه ګرځي او د هغو د کړنو منفي اړخونه ورته په ګوته نه کړي یا وربانديې نور خلك ونه پوهوي، داځکه چې د هر نظام واکمنان داسې فکر کوي چې د هغو نظام به تلپاته نظام وي او دوی به دلته تل تر تله واکمنان وي، نو د دې لپاره د علمي او ملي شخصیتونو شتون د خپلې بقا په وړاندې خنډ په نظر ورځي که څه هم د ده دغه ناسم نظر د نورو خلکو د تایید وړنه وي، خو هغه په دې فکر کې کله هم نه وي چې دغه وګړي او شخصیتونه د خلکو لپاره د پیشوایانو مانا لري، خلك ورته احترام لري، له ښې تجربې او علم څخه یې هیوادوال ګټه اخلي، که څه هم له ده سره د نظر بېلوالی لري.

اتم: د قضایي نظام نیمګړتیااو نه ناپېیلتوب:

په هر هیوادکې قضائیه قوه د مستقل واك لرونکې وي. د دغې قوې ټولي فیصلې یوازې په عدل اوانصاف باندي ولاړې وي. همدغه ناپېیلتوب د دي لامل کیږي چې خلک دغه مرجع د ځان د برخلیک لپاره یوازنۍ مرجع بولي. خوکه دا مرجع خپل استقلال ونه ساتي اویا دسیاسي افکارو تر تاثیرلاندې راشي په دغه صورت کې هغه خپل طبعي اهمیت او ارزښت له لاسه ورکوي کوم چې د خلکو د اعتماد او تقاضا په نتیجه کې راغلی دی.

که موږ په ناپیلتوب سره په افغانستان کې د څولسيزو راپديخوا د قضايي سيستم جريانات وګورو دا نتيجه ترلاسه کولای سو چې زموږ قضايي سيستم دسياسي افکارو ترسيورې لاندې راغلی دی هغه ناپيلتوب چې دغې قوې ته پکاروو څه ناڅه له لاسه ورکړې. د دې زيږنده نتيجه به داسې چې د هغو خلکو لپاره چې د عدل تقاضا او هيله لري خو د قضا د ناپيلتوب څخه مطمئن نه وي پرځای د دې چې دغه مرجع ته مراجعه وکړي خپل حق په خپل زورسره غواړي.

کله چې دغه قوه د سياسي افکارو لپاره قرباني کيږي په نتيجه کې يې دوې مهمې ستونزې راولاړيږي يو د هيوادوالو بې اعتمادي. دويم دبې عدالتی لمن پراخيدل چې بر عکس به د ظلم تږر پر ملت سيورې کوي. دا هغه بد حالت دی چې ناتوانه اوبې وسه خلک به د محروميت احساس کوي هغوی به د خپل برخليک په اړه داسې فکرکوې چې ګواکې د دوی د ږغونو د اوريدلو لپاره هيڅ مرجع نسته. له همدې کبله هغه چاته ښه فرصت پلاس ورځي چې د موقع څخه استفاده وکړي.

دابه کيدای شي هغه حالت وي چې د هيواد ډيری وګړي شايدپه دې عقيده وي چې دغه قوه د يوې متخاصمې اداري بڼه لري نه د يوه قضايي قوې حيثيت. په همداسې پاليسۍ به خامخا خلک د مايوسۍ احساس پيداکوي، که څه هم چې داداري فساد او بډي اخستنې يوه بله لويه ستونزه ده چې هغه بيل اړخ لري.

کرغیړنه غربي دموکراسي

لومړی بايد په دې سره پوه شو چې اساسي دموکراسي څه ته وايي؟ دويم دا د چا نظام دی؟ دريم څومره سابقه لري؟ څلورم دا د چاپديده ده او د څه مطلب لپاره ورته وده ورکول کيږي؟ پنځم د چا په مرسته پالل کيږي او مخ ته ځي؟ په اخير کې زموږ د هيواد لپاره څومره اغيزمنه تمامېدلای شي؟ دلته هغه شپږ مطالب ډېر ضروري دي چې په

ځير سره وځيږل شي نه دا چې د بل چا له ډول او سرنا سره وناځو او وايو چې (شك دى بچى شك دى) د بل نظام په پټو سترګو تقليد اوبدرګه شي. اوس تر هرڅه وړاندي دا مهمه ده چې سړى په دې باندي پوه شي چې افغانستان كوم هيواد دى، د كوم كلتور پالونكي او ملګرى دى، څنګه فكراو نظام په ګړنديتوب سره وده پكښي كولاى شي.

په همدې پوهه سره موږ د ډيرو هغو سوالونو جوابونو ته ځان نژدې كولاى سو، چې د آخرنى اسلامي خلافت په مركز تركيه كښى وجود لرى. كوم چې د اسلامي خلافت وروستى تاټوبى او د هغه د ختمولو مركز دى. كه څه هم په دې موضوع كي د غربې هيوادونو ډير اشتباهات تر سترګو كيږي چې دغه زړه ته يې د مكروب لاره وركړه، يا دا چې د عرب او عجم زهرجن الفاظ يې د تعصب په توګه پكې وشيندل شول بالاخره يې اسلام او مسلمانانو ته د نفاق، شقاق او پراګندګۍ لاره پرانستله چې ديكتاتور اتاتورك يئ نوره هم فاصله زياته كړه، دا يوازنى علت نه دى چې كفايت ورباندې وشي كه څه هم د تمركز سترګي په ډير زور سره دغه لورته كړي شويدي ترڅو هم مړ او هم پړ په يوه چوكاټ كې ځاي شي، خو بې طرفه تواريخ هغه څه په خپله ځولۍ كې رانغاړي چې علتونه يې په ګوته شي وځيږل شي، وشربل شي او كوچ تري راوايستل شي، ګومان كوم چې په راتلونكي يا روان مضمون كې به ورته بربنډتيا وركړو.

دموكراسي څه ته وايي موږ پخپله اصطلاح د دموكراسۍ د لفظ لپاره څنګه لغات كارولى شو؟

دموكراسي د عربې، پښتو او فارسي كلمه نه ده. دا يو انګريزى لفظ دى چې د ډموكراسۍ طلبو اذهانو په زياريې په نړۍ كې عام والى خپل كړى دى. خو زموږ په ژبه كې له خلكو نه جوړشوي حكومت ته وايې كوم چې بشپړه ازادي ولري، د خلكو د اكثريت رايه په كښي مطلقه مطرح ده، مانايې دا چې په لس كې نه تر شپږو پوري كه د يوي يوي پريكړي پلوي وكړي نو هغه پريكړه به د يوه قانون په څير بڼه

خپلوي، په دې کې اصلاً د شريعت او مذهب دخل نشته بلکې دموکراسي د مذهب او حکومت په منځ کې بېلتون ته ښه پام کړي په دې پديده کې ډېرکار سوي چې د هغو د ربط تار هم پکښې له منځه وړل شوی يا شليدلی دی. دموکراسي د انسان د کرامت لپاره يوازې او يوازې ازادۍ ته لاره ورخپله کړې چې په نړۍ کې هر څوك کولای شي له خپلې ازادۍ نه د يوې وسيلې په توګه کار واخلي، يوازې يوازې دوه شيان پکښې مراعات او مطرح شوي چې يو ملي امنيت ته خطر نه وي او بل د ملي احساس پارول پکښې په ځغرده تبليغ نشي.

د دموکراسۍ يو بل تعريف دادی چې حکومت د خلکو د رايو په اکثريت سره انتخاب شي، اساسي قانون چې د ملك چاري په وړاندې بيايي هم د خلکو د ګډ نظر بيا د اکثريت او ډېر والي په صورت کې جوړيدلای شي. د يته مققنه قوه ويل کيږي چې په هغه سره به د تنفيذ په شکل قضائيه او اجرائيه قواوې د ملت او حکومت چاري پر مخ بيايي.

اوس به دې مطلب ته راشو چې دموکراسي څه ته وايې؟ يو تعريف چې مخکې مو ورته اشاره وکړه د خلکو حکومت دی. دويم تعريف دا چې له مذهب نه ببېل د خلکو د نظرونو حکومت دی چې زموږ په ټولنه کې په سيکولر يا لامذهبه نظام پيژندل کيږي چې دين، مذهب او حکومت سره بيل وساتي. د داسې قانون پلوی کول د هغو خلکو لپاره ګټه رسوي چې د مذهب فکر ورسره مطرح نه وي يوازې د مدني ژوند ، ازادۍ، او خپلسری څرنګوالي په نظر کې نيسي. د نړۍ په دموکراتيکو حکومتونو کې پارلمان (اولسي جرګه) دمقننه قوې په نامه واك لري چې د پريکړې عملي کول يې په قضاييه او اجرائيه قواوو پوري اړه لري. پارلمان چې د دولتونو په تناسب توپير لري د خلکو له غوره کړی شويو استازو له ترکيب څخه جوړيږي، د پارلمان پريکړې د خکو د رايو په اکثريت سره منل کيږي چې په ښکاره ډول د شريعت دين او مذهب ورسره هيڅ تړاو نشته، که څه هم په افغانستان کې د اساسي قانون د جوړولو لپاره د لويې جرګې جوړول

یوه ځانګړتیا ده مګر داچې ځیني خلک دموکراسۍ ته د اسلامي دموکراسۍ نوم اورنګ ورکوي هیڅ بیخ او بنیاد نه لري.

دموکراسي د چا نظام دی؟ که څه هم دموکراسي په خپل ذات کې یو اوږد فکري تاریخ لري خو عمده څرنګوالی یې په اروپا کې د فیوډالي او مورثي حکومتونو پر ضد د ازادۍ بڼه واخستله، په تیر تاریخ کې چې له نولسمي پیړۍ څخه وړاندي تیرشوي په اروپا کې داسې حکومتونه موجود وه چې ملك (پاچا) او د هغه ښځه ملکه یې په مځکه کې د خدای نائبان نومول کیدل، ځکه چې د ډیرو یهودي او نصراني راهبانو انحرافاتو دوی ته دا لقب وربخښلی وو، چې ملك پر مځکه باندې د خدای **جل جلاله** نائب دی. هغه چې څه کول وغواړي نو هغه ګواکې د خدای غوښتنه ده. په اطاعت کولوسره یې وګړي هرومرو مکلف دی. د مثال په توګه که بالفرض د ملك رضا او خوښه وي

د انسان وژل، له وطنه تبعیدول، مریی ګرځول او بندي کول ټول بې له کوم دلیله ورته مباح دي. دهغه وخت پاچاهانو هم دغه د تکبر فکر منلی وو او دایې خپل مذهبې او دیني حق باله د وخت راهبانو یې هم دا حق د خدای **جل جلاله** دورکړي په توګه تاییداوه.

یو بل علت داهم موجود وو چې په نصرانیت او یهودیت کې د حکومتي چارو نظام وجود نه درلود ځکه به نو همیشه د مذهب په نامه شخصي چاري پر مخ بیول کیدلي او مذهب به د وسیلي په ډول کارېدی.

یو بل عمده علت داهم وو چې په یهودي او نصراني ادیانو کې د هغه عصر د راهبانو انحرافات ترحد ډېر شوي وه چې پر ډېرو توکمیزو، سیمه ییزو، ژبنیو توپیرونو باندې ولاړ وه دا یوه بله ستونزه وه چې مذهب یې پکښي ورك کړی یاپاشلی وو. له همدې امله د ډېرو اختلافونو جنګونو وینو تویولو هنګامه یې په دغه سیمه کې ګرمه ساتلې وه. نژدی هر راهب ځان د خلکو پلار باله او د پلار لقب ورته

کارول کیده او هغه څه چې به پلار غوښتل هغه به د زامنو لپاره جدي فریضه وه چې ترسره کولای به يې. د بېلګي په توګه په غرناطه کې د زیمینس کړني او ناروا وې چې په نتیجه کې يې د ډیرو مذهبونو د پیروانو او د لامذهبو او مختلفو مذاهبو ترمنځ تاوتریخوالي ته دغه لاره غوره شوه لکه دموکراسي چې هر سړی باید د خپل نفس واك ولري، د ځان لپاره وکیل انتخاب کړي او د هغه وکیل له لاري حکومت وټاکل شي مذهب د دولت د اداري او د ژوند له چارو بېل وساتل شي، د ژوند د چارو لپاره پارلمان تصمیم ونیسي اجرائیه او قضائیه قواوي يې د تطبیق چاري پر مخ بوځي، هم دا لاره کولای شي خلکو ته د محدودیت او مسؤولیت حلقه بي ماناوښيې.

له نولسمي پیړۍ راپدې خوا دموکراسۍ په اروپا او امریکا کې پوره وده وکړه چې په تیره شلمه پیړی کې يې اسلامي هیوادونو ته هم لاره پیداکړه، که څه هم د عثماني خلافت تر ړنګیدو وروسته چې د عبدالحمید خلیفه د بي کفا یتی له امله پای ته ورسید. په ترکیه کې یوې دیکتاتوري سرټمبه ګۍ دغې دموکراسۍ ته د اسلامي نظام پر ضدلاره پرانیسته. دغه راز دموکراسي د یهودیت، نصرانیت او الحاد خلاصه شوي او طرحه شوي ژوند لاره ده چې نن يې په زور او مهارت سره په اسلامي هیوادونو کې جرړي ځغلولې دي.

دموکراسي څومره سابقه لري؟ د ځینو تاریخ پوهانو په نظر د دغه نظام بنسټ ایښودونکی یو یوناني مشهور عالم او فلیسوف افلاطون وو چې په منځنیو پیړیو کې يې نړۍ ته سترګي رڼي کړي او پټي کړي دي. د هغه ترمرګ وروسته د یوې غوره مفکورې په توګه ترڅیړونو لاندی شربل کیدله ترڅویې د یوه نازك تخم په څیر د استالین د شاګردانو له لاري دهګۍ مثال واخست، همدارنګه په اتلسمه پیړۍ کې د اروپایي پوهانو لخوا نوره هم وشربل شوه چې د منځنیو پیړیو په پای کې يې له هګۍ نه سر راوایست. تردي وروسته په نولسمه پیړۍ کې د ځوانۍ مرحلي ته ورسیده. په شلمه او یوویشتمه پیړۍ کې

معلوميږي چې د اوج پر لاره روانه ده چې د ډيرو پوهانو په اند په دوه ويشتمه او درويشتمه پيړۍ کې به خپل پاخه سن ته ځان ورسوي بياکيداى سي ترديږ وروسته له منځه ولاړه شي چې ځاي به يې ان شاء الله د اسلام مضبوط او اسماني قانون ونيسي.

د دموکراسۍ د مفکوري دويم مشهور بنسټپال پريکليس دى چې په يونان کې د يوه ښارچې اتن نوميدى پاچا وو او له ۴۲۲م څخه تر ۴۴۹م پوري د هغه ښار واکمن و. د ده په وخت کې يونان پر مختلفو ښارونو ويشل شوى وو، قومي، نژادي، فرقوي، منطقوي، فرهنګي او مذهبې توپيرونه پکښي ښه زيات وه، جنګونه او وژنو پکښي ډير پاخه تاداونه درلودل. درنو کورنيو او شتمنو خلکو به د نورو خوارانو او بيوزلو خلکو پر حقوقو خيټې اچولې وي. هغوى به يې د غلامانو په توګه استعمالول. په همدې وخت کې پريکليس د دې ابتکار ګټونکى شو چې خلکو ته پوره او مساوي حقوق ورکړي او په حکومت کې بيوزلو او غريبو خلکو ته د شموليت لار هواره کړي. همدارنګه په اقتصادي او صنعتي کارونو کې هغو ته د خپلي خوښي د کار چانس برابر کړي. د دې سره سره د ده ځينو افکارو کمونستي بڼه درلوده لکه خوارو او بيوزلو خلکو ته د فيوډالانو يا شتمنو خلکو مځکې ورکول همدا ډول تر ډيره وخته د خلکو په ټول ژوند کې مساوي ساتل چې دا بيا د شتمنو او زيارکښو خلکو پرسر يو ګوزارغوندي وو. مګر وروسته په پنځمه اوشپږمه پيړۍ کې په همدغه ښار کې د سولون، کلستين، اناليست او نورو واکمنانو لخوا په کې د پام وړ ترميم وشو.

دا چې دموکراسي د څه هدف لپاره پر مخ بيول کيږي؟ د دې اهداف تر ډيره معلوم دى، موږ له وړاندې يادونه وکړه چې په يونان او نورو اروپايې هيوادونو کې ډيرو فکرونو او مذهبونو وجود درلود چې هغه ځيني اسماني او ځيني غير اسماني مذاهب وه، له دې نه علاوه الحاد او لادينۍ پکښي ډير رسوخ درلود، د تور، سپين، غنم رنګه، نژادي مسئله يوه بيله ستونزه وه چې ان تر اوسه هم په امريکا او اروپا کې دغه تبعيضونه وجود لري، د دغو ستونزو له منځه وړلو لپاره

دموکراسي نظام ته ښه پام شوی او وده ورکول شوې وه چې د شلمي پيړۍ په وروستيو او د يويشتمي په پيل کې يې ډيري ښلګې په ګوتو کولای شو چې هغه د اروپايي مختلفو دولتونو، مختلفو ژبو او قومونو يو کول دي. هغوی د يوي ستراتيژۍ په جوړولو کې توافق ته رسيدلي دي چې هغه د حدودو له منځه وړل د مروجو اسعارو يووالی او پوځي اتحاد دی، چې واقعاً د هغو لپاره يو قوي او مثبت ګام دی داچې د دي اړينتوب ترشاڅه باعث سته دابيا بله خبره ده.

که څه هم په پنځمه پيړۍکښي د يونان حکومت دموکراتيك پړاو ته سر ورننه ايستلی وو خو په هيواد کې يې چې داتن ښار يې مرکز وو د دموکراسۍ نوم نه وو خپل کړی دا د هغوی لپاره د يوه غوره فکر پديده وه، د يونان په تاريخ کې د دموکراسۍ ابتکار د هغواختلافاتو له مينځه وړل وو چې د خلکو ورځنی ژوند يېٔ ګواښاوه او د هغو کارونه يې له خنډ سره مخامخ کړي وه.

دويم په يونان کې هغو کسانو ته ازادي وربه برخه کول وو چې دغلامۍ او يا هغه ته ورته ژوند يې دشتمنو او اشرافو د جاه طلبی، خوښی او خوشامندی لپاره تيراوه، مګر دغې دموکراسی بياپه نورو پيړيو کې چې د امپراتوريو د واك پراخيدل يې غوښتل بله بڼه درلوده، په ځانګړي توګه د رومانيانو، اسکندريانو او پارسيانو په خونړيو واکمينو کې. مګر د دې پديدې سره سره په اوومه پيړۍ کې بيا د اسلام د سپيڅلي دين په وړاندی يو بل دريځ خپل شو.

اسلام يو هغه سپيڅلي قانون وو چې د هر چا لپاره يې خپل حق ورکړی وو. اسلام د بشر درناوی، د ظلم او استبداد مخنيوی، د نارينه وو او ښځو د حقوقو درناوی او د هغو لپاره حق ورکول، فرهنګي، اقتصادی او اجتماعي ژوند ته وده ورکول او بيا د اتفاق او اتحاد پر لار د خلکو سمول او برابرول، په نړۍ کې د نژادي، فرقوي، قومي، منطقوي توپيرونو مخه نيول وه چې ټولو ځپلو طبقو يې په ښه ورين توب سره هر کلي وکړ او په لږ وخت کې په افريقا، اسيا او ځينو

اروپايي سيمو كې خلك د اسلام په مبارك دين مشرف شول؛ مګر داچې په اروپا كې د عيسويت او يهوديت لړۍ ډيره‌ګرمه روانه وه د دغو مذهبونو راهبانو او پادريانو د اسلام د خپريدو مخه ونيوله د دې لپاره چې د اسلامي نظام د راتلو مخه ونيسي د دموكراسۍ نظام ته يې يو بل رنګ وركړ.

كڅه هم په نړۍ كې اوس دايو معلومات يا علم دى چې سړى د دموكراسۍ په تاريخ پوه شي، خو مهمه خبره داده چې موږ ټول بايد په دې باندې پوه شو چې د دموكراسۍ نظام زموږ د ټولنې او خلكو لپاره څه حيثيت لري او څومره ستونزې مو كمولاى شي، څومره ورسره زموږ د ملت وګړي ليوالتيا لري او ولي غربي هيوادونه غواړي چې د دغه نظام د تطبيق لپاره دې زموږ هيواد قرباني كړي يادوى خپله قرباني وركوي او ولي دغه نظام چې د خوښي او آزادۍ په نوم بدركه كيږي اسلامي هيوادونو ته د B ۵۲ الوتكو او كروزو توغنديو ياخونړيو انقلابونو په بدرګه راځي، داچې هر څه دي ګټه ده كه تاوان دى، ښه دى كه بد دى دابه شاته پريږدو. دابه وڅيړو چې زموږ برخليك به ورسره څنګه وي؟ زموږ مشكلات به ډير كړي كه به يې كم كړي؟ زموږ خلك ورسره ليوالتيا لري او كه نه؟ زموږ له ټولني سره سمون لري او كه ټكر؟ دا هغه څه دي چې موږ بايد ورباندې حتماً پوه شو.

اول: زما او بيا له ډيرو مسلمانانو سره به دا سوال وي چې په اسلامي نظام كې د بشر، نر او ښځي، لوى او كوچني، مسلم او نا مسلم، ګاونډي او عام، مسافر او مقيم همداسې .... نورو پوره حقوق قوانين او لارښوني پكښي معلومي شوي، د نړيوالو اړيكيو امنيت، اقتصاد، سياست او همكارۍ ټول اړخونه پكي په بشپړه توګه ښودل شوي، د مډرن تكنالوجۍ، ښووني اوزده كړي، او خود كفائي سره خلكو ته امر كوي، لنډه دا چې د انسان د ټولو احتياجاتو لپاره پكښي هيڅ ډول نيمګړتيا نشته، سره له دې چې د هيواد ټول وګړي سل په سل كې مسلمانان دي څه ضرورت سته چې نظام يې د اسلامي نظام پر ځاى يو غربي نظام خپل

کړي او په اسلام کې د مسلمان لپاره کومه نيمګړتيا شته چې د غربې ډموکراسۍ نظام يې ځاي ونيسي او ياپې بشپړه کړي؟

دويم په افغانستان کې څومره وګړي موجود دې چې د اسلامي نظام له شتون سره موافق نه دي او د دغه نظام د بدلون په لټه کې دي اوس مانا دا چې څو فيصده وګړي د دغي مفکوري او عقيدي درلودونکي دي ؟

دريم: په اوسنۍ عصري نړۍ کې چې اقتصادی، سياسي، تکنالوجي او تعليمي بهير ګړندی روان دی په اسلام کې د دغه پرمختګ لپاره څه موانع شته چې د دغه ګړنديتوب په وړاندې لاره ډب کړېده کيدای شي ديته ورته ډېر سوالونه وجود ولري چې زما په عقيده هيڅ مسلمان يې د قناعت وړ ځواب نشي ويلای.

ځيني وګړي به دا استدلال کوي چې دغه غربي دموکراسي له اسلام سره ټکر نلري او يا دا چې د اسلامي دموکراسۍ نوم ورته کاروي. له هم دې کبله ورته مباح وايې او دا د ځان لپاره د خلاصون لاره بولي، ځيني نور دموکراسي پلوه خلك بيا دموکراسي له نړۍ سره د تړاو او ربط ذريعه او وسيله بولي خو پر هغه څه چې د اسلام له منل شوي مذهب سره ټکر لري سترګې پټې شوي دي يا په داسي دلايلوباندې ځان ته لاره پرانستي چې هيڅ مقنع نه وي، په هر صورت بايد هغه څه ته ورشو چې زموږ ټولنه ورسره لاس او ګريوان شوي ده.

دغه غربي دموکراسي پر اسلامي ايډيالوجۍ څومره منفي اثر پري باسي او څومره د اسلام له نظام سره ټکر لري؟

په دی به کيداي شي ډير خلك پوهيدلي وي خو زه غواړم هغه ټکو ته ورشم چې د اختلاف او ټکر ټکي دي او په راتلونکو نسلونوکې او يا هم سمدستي ژوند کې د بدبختۍ سبب کيږي:

لومړی: لکه څنګه چې مو وړاندې يادونه وکړه چې دموکراسي يو لوېديز نظام دی. لوېديز هيوادونه يې د پلي کولو لپاره په ټوله اسلامي نړۍ کې په سياسي، اقتصادي، فرهنګي، فکري اوعملي

جنګ بوخت دي. د دغه نظام يافکر د ټينګولو لپاره په ملياردونو ډالرمصرفوي. په نه سترېدونکي ډول يې په رسنيو (ميډيا) کې د تبليغاتو لپاره پيسې او خلک په کار اچولي دي. په ټوله نړۍ کې يې يو ناپايه جنګ پر لار اچولي،څو په ټوله اسلامي نړۍ کې وده ورکړې او برې ته يې ورسوي چې دا خپله د سوال، شك او انديښنې خبره ده.

دويم چون په دموکراسي نظام کې بشپړې آزادۍ ته لاره ورکول شوې که هغه د مذهب آزادي وي که د بيان آزادي وي او که د اخلاقو او افعالو آزادي وي، خو اسلام بيا د انسان د ټولو آزاديو لپاره حدود او چوکاټ لري. د مثال په ډول زنا ، شراب، سود او ارتداد ټوله په دغو آزاديوکې راځي او همدا د اسلام او دموکراسۍ تر منځ د ټکر خبره ده.

که د اسلامي قوانينو مراعات په نظرکې نيسو ځينو مطلقو آزاديو ته زيان رسيږي. که د دموکراسۍ په موډ او نظر ځان او نظام عيار شي نو اسلام ته زيان رسيږي. که د اسلام حدود په بشپړه توګه په نظر کې نيول کيږي په هغه صورت کې دموکراسي نيمګړې پاته کيږي د لوېديځوالو داعتراض او ناراضۍ سبب ګرځي چې د هغه لپاره ښه دليل د عبدالرحمن مرتد مسئله ده. په اسلام کې د مرتد حکم بيرته اسلام ته ګرځيدل او يا د انکار په صورت کې وژل دي. د عبدالرحمن په مسئله کې د غربي دموکراسۍ او اسلام کلکه مقابله راغله چې بالاخره اسلام شاته وغورځول شو دموکراسۍ د خپلو بادارانو لخوا برياليتوب وموند. که څه هم اسلام پالو پر دې ټينګار کاوه چې دا د مسلمانانو ملك دی د اسلام په قانون سره به محاکمه کيږي او مرتد ته به د اسلام د قانون له مخې سزا ورکول کيږي، خو د لوېديځوالو استدلال داوو چې په افغانستان کې دموکراسي نظام اعلان شوی، موږ له هغه نظام سره مالي او ځاني مرستي کوو. په دموکراسۍ کې انسان د بشپړې آزادۍ واك لري، نو له همدې کبله عبدالرحمن مرتد د دموکراسۍ په چوکاټ کې له آزادۍ څخه استفاده کړې. له همدي کبله ورته سزا نشي ورکول کيدلای ځکه چې داسې سزا ورکول

د دموکراسۍ په وړاندې جنايت دی او جنايت بلل کيږي. همداسې وشوه چې د بوش په يوه ټليفون اسلام، شريعت، کلتور او خپلواکې ټول تر پښو لاندې شول، دموکراسي پلي شوه، اوس به څوك د دی دفاع وکړای شي چې دموکراسي د لوېديزيانو نظام نه دی او يا له اسلام سره ټکر نه لري.

څلورم: د آزادۍ په چوکاټ کې ځيني جنايتونه دي چې له غربې ليده ورته جنايت نه ويل کيږي. د مثال په ډول لکه زنا په داسې حال کې چې دواړه فاعلين راضي وي ، لکه شراب څښل، مذهب بدلول، د يوه نارينه له بل نارينه سره نکاح کول، د ښځو همجنس بازي او داسې نور. کله چې د داسې جنايتونو په وړاندې سزا په دموکراسي نظام کې نا مشروع شي نو معلومه خبره ده چې د دموکراسۍ د ملاتړو قوت تر اسلام پالو په اوسنۍ نړۍ کې څو ځله قوي دی چې په نتيجه کې د اسلام حدود بيرته شاته پاته کيږي.

څلورم: يوه بله لانجمنه مسئله چې د بشري حقوقو موضوع ده چې په اصولو کې بيرته له غربې دموکراسی سره مشترکات لري او افغانستان هم په دغه لومه کې سر ورننه ايستلی دی. د هغو سره يې موافقه لاسليک کړېده، د بشري قوانينو په اوسني منشور کې قصاص، رجم او لاس پرې کول ممنوع اعلان شوي. د بشري حقونو موسسات دا د بشر پر ضد ناروا عمل بولي، خو اسلام دا حدود په ټولنه کې د اصلاح لپاره ټاکلي دی. اوس دا مشکله مسئله ده چې د دواړو قراردادونو مراعات وشي چې يو اسلام دی چې د فطرت څخه افغانانو پر ځان منلي او بل د بشري حقوقو په نامه غربې قانون دی. که چيرته دموکراسۍ ته ورسو نو ښکاره خبره ده چې بايد د هغه څه مراعات په نظر کې ونيسو چې غربيان يې په لټه کې دې او هغه څه به شا ته غورځول کيږي چې الله **جل جلاله** او د هغه رسول صلی الله عليه وسلم يې پر موږ د تطبيق مطلق امر کوي.

هم داسې د بې سترۍ، نا مشروع يعنې غير شرعي طلاق، بې له محرمه د ښځو تګ او سفر، په جهاني المپيک کې د ښځو برخه اخيستل يا په عام محضرکي منډې، تجارت او د نورو خواهشاتو لاره خلاصول دا ټول هغه څه دي چې د اسلام د بيخ ايستلو لپاره په کار اچول شوي او په قانوني شکل اسلام ته ګوزار ورکوي او په تدريجي شکل يې له منځه وړي.

پنځم: تر ټولو مهمه داده چې په يوه هيواد کې دوه قانونه په يوه وخت کې نه سي چلېدلای او نه د ټولو قوانينو په ډول يو په بل کې تداخل کېدلای شي. له همدې کبله بايد يوه قانون ته ترجيح ورکول شي ځکه چې په دين کې هيچاته د تصرف اجازه نسته چې څه پکښې کم او يا زيات کړي.

سوال: که څوك په دې نظروي چې دموکراسي نظام د اوسني عصر ضرورت دی او په هغه سره هيواد او ملك په وړاندې ځي او رقابت کولای شي او خلکو ته روزګار پيدا کېږي، بشپړه آزادي پکښې ساتل کېږي، د نړۍ له توجه څخه برخمن کېږي او نور داسې څيزونه؟

ځواب: دلته خبره داده چې اسلام له دغو څيزونو سره چې مباحات دي هيڅ ټکر نه لري، هغه څه چې د اسلام سره مخالفت ونه لري اسلام ورته اجازه ورکوي چې وشي او خلک تري استفاده وکړي دا چې د دموکراسۍ تر عنوان لاندي وړاندي بيول کېږي، ولي د اسلام او شريعت تر عنوان لاندې تر سره نه سي؟ داسي ليدل کېږي چې ځيني کسان چې په هغو کې ځيني علما هم راځي په دې عقيده دي چې اسلامي دموکراسي يا محلي دموکراسي يا دا چې انسان او خپل عمل، نو له همدي کبله دموکراسي د اسلام په وړاندې ډب کيدلای نه شي، مثلا که څوك لمونځ کوي، که څوك روژه نيسي، که څوك حج ته ځي، که څوك زکات ورکوي، که څوك تعليم او تبليغ کوي، نوهرڅوک داکارونه کولای شي او داسې نور؟

جواب: په اسلامي ټولنه کې اکثره علمای کرام په دې عقيده دي چې دموکراسي په اسلام کې نشته ځکه اسلام کامل دين اوکامل نظام

دی. د دموکراسۍ لفظ په اسلام کې نه شي استعماليدلای، اماکوم مشترکات چې ليدل کيږي هغه بايد په اسلامي نامه سره تعريف کړای شي، نه په بل لفظ (يعني دموکراسي) باندي، د مثال په ډول بشري درناوی او د خلکو يا د بشر احترام د شريعت په چوکاټ کئ آزادي، تعليم او تکنالوجي او داسې نور... دې ته اسلام تر ټولو دروند حق ورکړی، هر انسان ته په دي سره امر کوي چې د ښو اخلاقو، ښه کمال او ښه علم خاوند وي او د خلکو په چوپړ کې هميشه اوسي، دا او دې ته ورته اعمال، افعال او کمالات دا مانا نه لري چې په دموکراسۍ سره تعبير شي، ځکه اسلام دهغه له پاره قانون وضع کړی بايد اسلامي قانون ورته وويل شي.

زه د غربيانو د دموکراسۍ نظام ته بد نه وايم او نه هغه ته ناکامه نظام وايم، خو د خيرني مطلب مي دادی چې څومره زموږ ستونزي په حليدلای شي او څومره زموږ ټولنه ورته چمتو ده چې د دغه ډول دموکراسۍ په چاپيريال کې ژوند کولای شي؟ او بالعکس څومره موږ ته ستونزي پيدا کولای شي؟ مطلب مي هم هغه دی لکه څنګه چې مي مخ کې وړاندېينه وکړه چې دموکراسي د اسلامي حدودو د ماتولو او د اسلام د دين او نظام د کمزوري کولو لپاره د غربيانو تر ټولو ښه او بريالی وسيله ده، له بلي خوا په ټولنه کې د نورو بدبختيو زيږنده هم ده. په ځانګړي توګه زموږ د ټولني لپاره د افغانستان مثال يې پارلمان دی. که په پارلمان کې په سلو کې د يو پنځوس يا د ۴۹ په مقابل کې دوه فيصده په دې فيصله وکړي چې بهرني ځواکونه دې په افغانستان کې پاته شي او يا دې ورته اوږد مهالي يا هميشنۍ اډې ورکول شي په دموکراسي نظام کې داکار مشروع دی. نور شل فيصده ددې حق نه لري چې له فيصلي څخه سر وغړوي، خو په اسلام ياشريعت کې دا شنيع او ناروا عمل بلل کيږي. هيڅ وخت د تطبيق او تنفيذ وړ نه شي بلل کيدلای، نو دلته به ټولنه او هيواد د دوولورو قرباني کيږي چې تر اوسه پوري هم دا قرباني دوام لري، داسې او دې ته ورته ستونزي به

ښايې ډيرې پېکښې راولاړې شي چې په لږ مهالې بهير کې نه د ټولنې او نه د افرادو په ګټه وي، په هر صورت دموکراسي د افغانستان لپاره هغه نظام دی چې ښايي په سلو کې شل، دېرش موافقين ولري خو په يقين سره ويلای شو چې په سلو کي اويا او يا تر دې زيات افغانان يې مخالف دي او اسلام هغه نظام دی چې ښايي په سل کې لس فيصده مخالفين ونه لري. اوس دلته ويلای شو که د خلکو رايه معتبره وي نو هم بايد اسلام او د هغه قانون حاکم اوسي او که چاپيريال او ټولنه معتبره وي نو هم بايد اسلام وي، که د الله **جل جلاله** او د هغه د رسول صلی الله عليه وسلم مکلفيت معتبر وي نو هم بايد اسلام حاکم شي او که خدای مه کړه څوك په دی عقيده وي چې په اسلام کې سختي او تشدد دی نو دا انتخاب يې خپله کړي دی، بل دا چې اسلام د اعتدال نظام دی. په دې نظام کې نه تفريط او نه افراط وجود لري، بلکي يو معتدل نظام دی.

خلاصه دا چې زما په نظر افغانستان په غربي دموکراسي نظام سره نه شي جوړيدلای او نه هم دموکراسي پېکښې آرامي راوستلای شي، ځکه چې د دموکراسۍ په وړاندې داسې مخالفتونه شته چې په داخل کې قوي او پخې جرړي لري. اسلام په خپلو ټولو حدودو کې چې په عملي طور دهر وخت واکمنو ته د يوې سالمې ټولنې جوړولو امر کوي نر او ښځي ته د پاك لمنۍ تحفه ورکوي. له فحش او بې حيايۍ څخه نجات ورکوي چې انسانان په يوه داسې ټولنه يا چاپيريال کې ستر شي چې له اخلاقي پلوه يو با ادبه، با عمله، پاك او سالم انسان وي. که څه هم اسلام د آزادۍ له بريده د اوښتو مخنيوي کوي، هغه د لوی خدای د حکمت او د اسلام د معجز دين ښه نتيجه ده چې ورو ورو يې تجربه کار او با علمه شخصيتونه په حکمتونو پوهيږي او ساينس پوهان يې په عصري تجهيزاتو سره کشف کوي. غربي مقلدين بايد په دې پوه شي چې د دوی تقليد موږ ته او زموږ ګران هيواد ته په ګټه نه، بلکي په ضرر تماميږي، لکه وړاندې چې د هغه مثال وينو له

غربي تقليد سره ښايي زموږ ټولنه او خلك دماديادتو له پلوه پرمختګ وکړي، خو له بل پلوه يې معنويات هغه معنويات چې په ماديادتو او پيسو نه پلورل کيږي او نه پيدا کيږي له منځه ځي، هغه معنويات چې زموږ د دوديزې ټولنې لپاره د لويو نيکمرغيو سبب کيږي.

اوس تر ټولو مهمه داده که د غربي مقلدينو د تقليد مقصد تمدن او پرمختګ وي، تعليم او تربيه، ساينس او تکنالوجي وي، نو اسلام خو له هغه سره په هيڅ شکل ټکر نه لري او نه ورسره کوم مشکل ستنه. که د هغو موخه د دوی د کلتور، غربي قانون ، د دموکراتيکو بې جلوه آزاديو، بشري حقوقو يا د نر او ښځې د بشپړې آزادۍ تقليد وي؟؟؟ نو دا خو دافغان مسلمان هيواد لپاره د بد مرغۍ ورونه پرانيزي، که لږ کوچنی مثال د غربي تمدن د واکمنو د يوه سالار امريکا را واخلو او بيا د هغه نتايج راوسپړو نو څه به وموو لاندې جدول د هغه څه لږ تحفه رانښيي:

۱. په امريکا کې د همدې دموکراسۍ په رڼاکې هره ورځ ۲۵۳ کسان په مخدره توکو روږديږي. سره له دې چې شراب څښل له دې نشې څخه مستثنی دي.

۲. هره ورځ د ۱۸۰ ښځو پرېت باندې په زوره تيری کيږي.

۳. هره ورځ ۵۵ تنه د غلو او بد معاشانو لخوا وژل کيږي.

۴. هره ورځ دغلا ۲۶۲۰ پيښې د پوليسو سره ثبتيږي.

۵. هره ورځ ۱۲۸۳ارموني يابي پلاره زامن له زنا څخه پيدا کيږي.

۶. هره ورځ ۲۹۸۶ ښځې په خپله طلاق اخلي او يا د مړو لخوا طلاقيږي، چې له دې کبله اوس په سلو کې اويا خلك ودونو ته زړه نه ښه کوي او په زناباندې ژوند تيروي.

۷. هره ورځ نوي ميليونه بوتله مختلف شراب څښل کيږي.

۸. هره ورځ ۲۷۴۰ زنا کاري نجوني ځکه له زنا څخه حمل اخلي چې تر زنا وړاندي واده ته له دې امله نه ږدي چې نر د ځو نجونو او ښځه د ځو هلکانو خوندونه وګوري.

۹. په سوونو ځوانان او ځواناني د ایډز او سفلیس په ناعلاجه مرضونو اخته کیږي، چې تر ټولو لوی علت یې زنا او لواطت دی. سره له دې چې د دغو ناروغیو لپاره په ډیره لوړه کچه روغتونونه کار کوي. دا چې دغه ټول امراض له غربي کلتور او پرمختیا څخه سرچینه اخلي زنا او لواطت هم په تمدن کې راولي. د حیواناتو سره هم جنسي اړیکي دوی (Beastiality) یاله محرم سره نکاح کول هم د تمدن یوه برخه ده. زه فکر نه کوم چې مسلمان افغان بچی دې له داسې کلتور سره مینه ولري که څه هم فقر او غربت او د واکمنو او چارواکو خیانت او لا ابالیتوب د لویې بې اعتمادۍ فضا رامنځ ته کړیده ترڅو زموږ خلك دیته اړ او مجبور شي چې د مرستې او کمك لپاره لاس غرب ته اوږد کړي. زموږ د مجبورۍ له امله د ایډز او سفلیس تحفه اوس زموږ هیواد ته د غربي زنا کاروسره یوځای راغلې او مخ پر ډېرېدوګړندی روانه ده.

اسلام او اسلامي نظام یې د مشکلاتو علاج کولای شي ځکه چې د هغه په وړاندې کورنی مخالفت یا تاوتریخوالی په نشت شمارل کیږي. د هر کور د جوړولو لپاره داخلي توافق تر بهرني امتیازاتو او تر ټولو اړین دی.

د ډیورنډ کرښه

لکه څنګه چې مې وړاندې یادونه وکړه د ډیورنډ ناولې کرښه د افغانستان لپاره د ناسور د زخم حیثیت لري خو دا ناسور د مشکل په توګه هغه چا افغانستان ته ور ډالۍ کړې دی چې همدااوس اوس د مرستې او بشري خواخوږۍ په نامه زموږ ورونه، خویندې ښځې او ماشومان تر مردکو او ګولیو تیره وي، هره ورځ د مځکې غیږې ته د افغانانو په لسګونو مړي او جنازې وراستوي، کلي او کورونه په

بمونو، لويو لويو توپونو او غټو توغنديو د خاورو سره خاورې کوي، د ديموکراسي نظام د پلي کولو لپاره يې د وژلو او تبليغ ټول اسباب په کار اچولي دي. دغه سره بلا يوځلي بيا غوارې چې د دغه ناسور زخم وسپړي او پر زړو زخمونو باندې تازه مالګې وشيندي، دا چې څه به کيږي، هغه به هغه وخت ته پريږدو، مګر موږ بايد د دغه ناسور د زخم اسباب په غورسره وڅيړو:

که د افغانانو پخوا ته ځغلند نظروکړو وبه وينوچې د نړۍ په تاريخ کې افغانانو له خپلواکۍ سره د مينې يو ښه تاريخ درلود. د آسيا په زړه کې دغه ملت د زړه مراندي او واکي سره نښولي دي، خو د افغانستان عزت او وقار يې او چت ساتلی دی، مګر له بده مرغه چې له تيرو څو پيړيو راپديخوا د نړۍ د يرغلونو ښکار ګرځيدلی دی، چې تر ډېره يې د نړۍ ژوندي تاريخونه دعکس او تصوير ښکارندوي او شاهدان دي دا چې ولي نړۍ خوړونکو او حريصو بلاګانو ورته خولې وازې نيوليدي مختلف علتونه لري چې يو عمده علت يې د افغانانو د زعماوو خودخواهي او جاه طلبي په ګوتو شوې ده، چې البته په تدريجي توګه د افغاني مختلفو قومونو د فرقوي، تفرقي او انشعاب سبب ګرځيدلي، چې په نتيجه کې يې د افغان او اسلام د ښمنو نړۍ خوړونکو ليوانو لپاره د يرغل زمينه برابره کړې ده. د دې مثالونه ډير زيات دي او نتايج يې چې منفي اړخ لري ټولو خلکو ته بربنډ شوي دي. موږ کولای سو هغه بېلګې له بيخه راوسپړو چې د ډيورنډ منحوسه لانجه يې له دې يوولسو لسيزو راپديخوا لاينحله پرې ايښې ده، احمدشاه ابدالی **رحمه الله** له هغو تاريخي اتلانو څخه يو اتل دی چې په ياد او نامه سره يې تر اوسه پورې موږ افغانان وياړو او په نامه يې د غليمانو د ماتې يادونه کوو، احمدشاه بابا د زيږو، خړو او ساده پښتنو په ټاټوبې کندهارکې دنيا ته سترګې راسپړلي وې. هلته ستر شوي او هلته بيرته خاورو ته سپارل شوي دی.

احمدشاه بابا د یوه لوی افغانستان د جوړېدلو ابتکار په اسلامي نظام سره کړي چې هغه وخت يې د هيواد حدود د مشهد، بخارا او بيا د هند تر نيمايې پوري رسيدلی دی. احمدشاه بابا په خپله واکمني کې اسلام او اتحاد ته په نه سترې کېدونکي توګه خدمت کړی. د اتحاد او اتفاق په مټ يې د غليمانو ټولو دسيسو ته معقول ځواب ويلي دی.

کله چې لوی احمدشاه ابدالي **رحمه الله** په **۱۷۷۳** ميلادي کال له دنيا څخه سترګي پټې کړي دهغه پرتاريخي ميراث دهغه زوی او لمسي ټېر ولګاوه، چې تر یو څه وخته يې د پلار ميراث په نيمګړتيا سره وساته خو د هند ځيني برخي يې له لاسه ووتي. هند ته چې د انګريزانو د استعمار لاس په تجارتي، اقتصادی او بشري نومونو باندې را اوږد شو، په همدې وخت کې د افغانستان په وړاندی د شيطانت او دسيسو لاسونه دننه راوغځيدل، چې د افغانستان دننه يې د دراني قومونو په بې اتفاقۍ کې پوره نقش ولوباوه، د بارك کهول يې د سدو د کهول په وړاندې چې په حکومت کې يې ښه اعتبار درلود په قومي نامه راوپاراوه دهغه په نتيجه کې د افغاني قومونو ترمنځ خونړي جنګونه پيل شوه. په پنجاب، سند، کشمير او د ډيلي په شا وخوا کې د سيکانو او مسلمانانو تر منځ خونړي جنګونه تاوده شول، برتانوي شيطانانو به ورته له ورايه د ګرميدو لمن وهله، د تيمورشاه تر مرګ وروسته دده **۳۳** زامن چې د بيلابيلو ميندو څخه وه هريوه يې د سلطنت غوښتنه کوله؛ نوري هم دنفاق جرړي قوي کړي او د قدرت سيمه يې تر خپلو قيادتونو پوري محدوده کړه، بالاخره په ۱۸۱۹ ميلادې کال کې د سدو کهول خپل واك له لاسه ورکړ. د پاينده خان تر بيرحمه وژني وروسته د هغه زامنو د زمانشاه په وړاندې بغاوت پيل کړ چې جمله۲۳ تنه وه د هغو د هڅو په نتيجه کې د پاينده خان مقاومت د هندپه وړاندې ډير ضعيف سو. له ځانه څخه يې دفاع نه سوای کولای چې تر ډېر تدريجي مقاومت وروسته د سدو کهول د حکومت په کارکې پاته راغی.. د بارک کهول ته ښه زمينه برابره سوه

چې له موقع څخه استفاده وکړي. د وخت په تیریدو سره د زمان شاه کورنۍ هدف ته ورسیدل. هغو د پاینده اوسدو د کورنۍ په وړاندې ډیر سخت عکس العمل وښود ، حتی د سدو کهول یې د خپل پلرنۍ ټاټوبې (کندهار) څخه هم وشاړه چې د هند په سیمو کې تیت وپرك شول. چې تر اوسه هم د هغو اولادونه د خان او پټهان په نامه هلته خال خال لیدل کیږي . ژبې یې ګرځېدلي دي ، خو د قبیلې نوم لا یو څه ورته پاته دی. څه وخت وروسته د بارکزو کهول هم د بې اتفاقی په رنځ اخته شول، لوی افغانستان یې پر وړو وړو ټوټو سره وویشی. هر ورور یې ځان د یوي سیمي امیر او واکمن وټاکه، چې د دوی په دې احمقانه کار سره د برتانیې یرغل ته ښه زمینه برابره شوه. برتانوي واکمنانو د هند سکهان دې ته چمتو کړل چې د سیمي د آزادولو لپاره جنګ وکړي چې د هغه په نتیجه کې د بارکزو واکمنۍ د هند ډیري سیمي د کشمیر تر پولو پوري له لاسه ورکړې. که څه هم امیر دوست محمد خان د یوه امیر په حیث پیژندل کیدی؛ خو د هغه په مقابل کې ډیرو شخصي امارتونو وجود درلودی چې ټول په بارکزي قوم پوري تړلي وه. د سکهانو له اختلاف سره سره شاه شجاع چې د سدوزو د پښتي او د پوپل د قوم د مشرۍ دعوه یې کوله په هند کې د برتانیې د امپراتورۍ دمرستي په هیله شپې سباکولې، دلته دافغانستان د واك پر سر خونړي خپل منځي جنګونه ګرمیدله. ورځ په ورځ د واکمنو د واك واګې سستیدلې چې د هري ورځي په تیریدو سره یې د برتانیې حرص ورژوندی کاوه، په ۱۸۳۸ کال کې برتانیه دې نتیجې ته ورسیده چې نور نو د افغانستان د خوړلو وخت دی. د شاه شجاع غوندي ګوډاګی یې د دې ورځي لپاره نور هم ساتلي وو. شاه شجاع چې د افغانستان په نیولو کې یې د برتانیې مرستې ته سترګې نیولې د هغو د مرستو په بدل کې یې هرڅه پر ځان منلي وه. پر افغانستان باندې تر حملې وړاندی د شاه شجاع او برتانیې ترمنځ ځیني قراردادونه په هند کې لاسلیك شوه، چې د هغو له مخې کشمیر،

پېښور، بنو، وزيرستان، ډيره اسماعيل خان او نوري سيمې د برتانيې واکمنو سکهانو ته ور بخښلې وې. قرارداد يې ورسره لاسليک کړی وو ځو شاه شجاع په محدود افغانستان کې محدود قدرت ته ورسيږي. په قرارداد کې د افغانستان بهرني او کورني سياستونه هم محدود شوي وه. همداسې ډير د غلامۍ ټکي پکښې لاسليک شوي وه. که څه هم شاه شجاع د کرزي په شان د احمد شاه ابدالي رحمه الله د وراثت دعوه کوله خو دې ته بنه متوجه نه وو، چې احمد شاه بابا ابدالي څه کول او څه يې ګټل او دوی څه کول او څه يې بايلل؟

په هر صورت شاه شجاع د انګريزانو بدغوني لښکري د افغانستان پر مقدس حريم باندې راورمولي په ۱۸۳۹ميلادې کال کندهار ته د انګريزانو پر اسونو سپور راغی. د انګرېزانو په مرسته يې هلته د پاچاهۍ اعلان وکړ چې په لنډ وخت کې يې کابل هم د امير دوست محمد خان له لاسه وايست. د کابل د دنګوغرونو په منځ کې يې د قدرت پر تخت تکيه ووهله ، خپل ارمان ته د برتانوي عسکرو په مټو ورسيد.

که څه هم امير شاه شجاع له ډيرو اميدونو سره هيواد ته راغی او هدف ته ورسيد ، مګر لږ وخت وروسته هغه د دې کار په هکله خپله مايوسي او پښيماني وښودله ځکه چې انګريزانو د اوسنيو متحدو انګريزانو په څير خپلسري کوله. د افغانستان د خلکو د زغم کاسه يې تر ځوکو پورې ورسوله چې له کبله يې د جهاد لپاره افغاني مجاهدينو پر انګريزي يرغلګرو حملې پيل کړې. لږ وخته وروسته انګريزي يرغلګر د شاه شجاع د غلام حکومت په شمول د سختې وارخطايی سره مخامخ شول، امنيتي ګډوډۍ زياتې شوې هرځای پر هغو باندې حملې جاري او ورځ په ورځ زياتيدلې چې په نتيجه کې يې بالاخره په ۴۲ـ۱۸۴۲کال کې انګريزانو ماته وخوړه، د کابل او نورو سيمو پرېښودلو ته اړ شول، همدا د انګريزانو لومړنۍ ماته وه چې له درنو تلفاتو سره مل وه، له کابل څخه تر جلال آباده پورې يې اوولس زره عسکر د مجاهدينو تر ګوليو تير شول، يوازې يو عکسر چې (ډاکټر

برایډن) نومیدی ژوندی پرېښودل شو ، څو د نورو یرغلګرو له حالاتو څخه برتانویان خبر کړي، خو برتانویانو دا ماته یو تصادف باله او حقیقي ماته یې نه منله، همدا سبب وو چې د شاه شجاع د موافقي سره سم د دویم ځل لپاره یې بیا د افغانستان خوړلو ته زړه ښه کړ، په ۱۸۸۸میلادي کال انګریزان د دویم ځل لپاره بیا د کابل د هسکو غرونوڅوکو ته ورسیدل او د وخت واکمن امیر شیر علي خان یې له واکه ګوښه کړ.

امیر شیر علي خان تر خپلي ماتي او تیښتي وروسته په مزارکې د روسانو د وعدي د پوره کولو په تمه د هغو د کمك انتظار کاوه د هغه زوی محمد یعقوب خان یې په وراثت پاته وو، مګر روسانو پر خپلو وعدو هیڅ وفا ونکړه. شیر علي خان د روسانو له وعدو د نهیلۍ په وجه زړه چاودی په مزارکې مړ شو.

انګریزان یوځلي بیا د څه وخت لپاره پر افغانستان واکمن پاته شول. د شیرعلي خان ځای ناستی امیر محمد یعقوب خان یې د اسیر په توګه له ځان سره وساته. د امیر د اسارت په وخت یاموده کې بیا هم انګریزانو څو قراردادونه په زوره په هغه باندې لاسلیك کړل چې دهغه له مخي کورمه، مردان، پیښور، کوټه او ځیني نوري سیمي انګریزانو ته وبخښل شوي، خو د قرارداد متن د موقت وخت یالفظ یادیدو په ډول لیکل شوي وو، دا قرارداد د ګندمك عنوان درلود، مګر د دوی له داسې کړنوسره سره هم له انګریزانو سره مقاومت دوام پیدا کړ هغوی یې دې ته مجبور کړل چې افغانستان تر لږو تلفاتو وروسته پرېږدي؛ خو د امیر عبدالرحمن په مریبې ډوله توافق انګریزان له کابل نه پر شا شول، چې له درنو تلفاتو سره د هند او افغانستان د پولې پر منځ دڅه وخت لپاره تم سول. د عبدالرحمن تر قرارداد وروسته په اصرار او دوام سره انګریزانو غوښتل چې د افغانستان ډیري سیمي له افغانستانه بیلي کړي چې لوی کندهار هم د دغه قرارداد یوه برخه وه، چې وروسته افغانانو له میوند او کندهارڅخه انګریزان د دیارلسو زرو

عسکرو په له لاسه ورکولو تیښتې ته مجبور کړه، خو د ډیورنډ تر پولي اخوا سیمي چې اوسنی پاکستان یې د ځان لپاره سرحد بولي هم داسې په مقاومت کې پاته شول. همدارنګه د ډیورنډ کرښي پر هغه بله خوا به همیشه له انګریزانو سره پوره مقاومت کیدی. انګریزان به یې نه پریښودل چې پر آرامه واوسي. دا مشکلات به ډیر ځله افغانستان ته راتلل او د افغانستان د خلکو دود به یې پاراوه. انګریزانو به د خلکو پر کورونو بمبارۍ کولي او مسلمانان به یې شهیدانول، همداسې د مسلمانانو جهاد او مقاومت د دوي په وړاندی دوام درلود، تر ۱۸۹۳ کال پوري همداسې مشکلات روان وه چې د افغانستان او هند تر مینځ کومه پوله او پانډل وجود نه درلود، که څه هم برتانویانو عبدالرحمن ته د بډو یا کمك په نامه دوولس لکه هندۍ کالداري ورکولي چې وروسته یې کچه اتلسو لکو ته لوړه شوه.

کله چې انګریزانو دا ومنله چې دوی په زور سره پر افغانانو حکومت نه شي کولای او نه د دوی یرغل پر افغانستان باندې مثبتي پایلي لرلاي شي، نو له همدی کبله یې د سیمي د ارامولو او د خپل اجتماعي شکست د مخنیوي لپاره بله د شیطانت لاره په کار واچول چې د یوه سرحد په شکل د افغانستان د نفوذ مخنیوی وکړي. په همدي خاطر یې سر هېنري مورټېمر ډیورنډ (**_Sir Henry Mortimer Durand_**) دیوه هیئت په مشري کابل ته واستاوه چې هغه طرحه یا پلان په عبدالرحمن باندې په پټه او بډو لاسلیك کړي چې دوی د خپلي خوښي سره سم په یو اړخیزه توګه جوړ کړي وو. همدې طرحي د یوه قرارداد بڼه درلوده چې باید د ملت په توافق سره امضا شوي وای، په قرارداد کې د ډیورند کرښه د افغانستان او هند تر منځ کرښه بلل شوي وه خو تردې زیاته نا ارامه سیمه چې د سرحد هغه بله خوا وه مستقله یا آزاده سیمه بلل شوي وه.

ویل کیږي چې عبدالرحمن په داسې وخت کې قرارداد لاسلیك کړ چې د دې لپاره یو ډیر مکرجن محفل جوړ شوی وو چې په هغه کې برتانوي ښکلي پیغلي جوړي شوي وي. د نشي یا مستۍ لپاره ډول

ډول شراب تيار شوي وه، ګومان کيږي چې عبدالرحمن دغه قرارداد د شهوت يا بيهوښۍ او نشي په حالت کې لاسليک کړي وي خو ښکاره دلائل د انګريزانو زور او فشار ګڼل سوی دی.

وړاندی مو وويل چې په دې محفل کې پنځه ماده ييزه قرارداد لاسليک شوي وو. همدغه قرارداد په يوه پټ ځای او پټه خوله سره لاسليک شوی وو، چې د ملت ټول وګړي ورباندې ناخبره او د ډيورنډ د کرښي دواړي غاړي له دې ترون څخه ناخبري ساتل شوي وې، کله چې د دغه مرموز قرارداد خبر خپور شو ټولو افغانانو په يوه خوله دغه د غدارۍ قرارداد يو غلط او ناقانونه کار وباله چې ديوه قوم پر زړه د پولادو چاړه راکاږي او دوې ټوټې کوي يې. افغان ولس دا د انګريزانو مکر وباله د ټول هيواد لخوا يې يوه غير رسمي کرښه اعلان کړه، خو بيا هم انګريزانو له زور، زبردستۍ او بډو څخه کار واخست. له بله پلوه د افغانستان د واکمنانو د غلامی او سستی علت هم وو چې سيمه د انګريزانو تر نيمه واک لاندې تر ډيره وخته پاته شوه. کله چې انګريزان دويم نړيوال جنګ وځپل تر هغه وروسته په ۱۹۴۷ م کې له هند څخه پر شا کيدل. د مسلمانانو په نامه يې پاکستان د هند او افغانستان د مشترکي خاوري په ترکيب کې رامنځته کړ. که څه هم د پاکستان جوړيدá او له هند څخه جلا کيدل چې اوسنی بنګله ديش يې هم جز وو يو قانوني حيثيت د اکثرو خلکو په رضايت خپل کړ مګر پښتنو او بلوڅو ته پکې د برخليک حق ورنه کول شو. فقط د اسلام په نامه د پاکستان په څنګ کې معلق پاتي شوه چې تردی دمه هم دا مغلقه معضله د بې خاونده مړي يا جنازي غوندې بې سرنوشته پاته ده، دا چې د دې کرښي قانوني او حقوقي اعتبار څه دی؟ دا يوه بيله مسئله ده. دا چې د افغانستان د امنيت او جوړيدلو لپاره فوق العاده خنډ ګرځيدلې دا بله مسئله ده چې هره مسله يې بېل تفصيل غواړي.

د حقوقي پلوه دغه قرارداد يو اړخيز شکل درلود. همدارنګه امرعبدالرحمن خان يو داسي امير وو چې د برتانيي د غلامۍ او شرايطو د قبلولو په نتيجه کې قدرت ته رسيدلی وو. دغه مرموزه او له زهرو ډکه پريکړه يالايحه د افغانستان مېشتو قومونو او خلکو ته که د ډيورنډ پر هغه غاړه که پر دې غاړه پراته وه د قبول وړ نه وه. کله چې يو قرارداد يو اړخيز شکل ولري او بيا د زور او فشار په صورت کې منځ ته راغلی وي هيڅ قانوني حيثيت او اعتبار نه لري.

دويم: په نړيواله توګه د ملګرو ملتونو په قانون کې داسې ماده ستة چې کله د قرارداد يا تړون يو اړخ له منځه ځي نو د تړون متن يا اهميت هم ورسره ختميږي. له همدې کبله چې برتانيي د مځکي د کرې پر نيمايي برخه خپته اچولې وه هند او د افغانستان ځيني سيمي يې په خپل واک کې راوستلي وي، د انګريزانو دغه واکمني په ۱۹۴۷م کې پاى ته ورسيده. په نتيجه کې يې هند آزادي واخستله همهغه وخت په کار وه چې د افغانستان مستعمره سيمو هم آزادي اخستي واى. هغو ته د آزادۍ فرصت ورکول شوى واى چې د خپل راتلونکي برخليك يې روښانه کړي واى، لکه پنجاب، سند، بنګله ديش، سريلانکا او د هند نورو سيموته چې ته فرصت ورکول سوى وو، ځکه چې د قرارداد او استعمار اهميت د دوى له واکمنۍ سره تړلی وو.

دريم: په ملګروملتونو کې په ۱۹۶۸ م کال کې يوه ماده تصويب شوه چې د قرار له مخي يې هغه ټول تړونونه بې اعتباره ګڼل شوي چې د زور له لاري تصويب شوي وه، څنګه چې استعماري قوتونه هر څه په زور او فشار تر سره کوي همدا رنګه يې د افغانستان ډيري سيمي په زور سره جلا کړي وي ځکه نو دغه تړون د ملګرو ملتو د پورتني پريکړي او منشور له مخې بې اعتباره بلل کيږي، په حقوقي ډول دغه دري مثبت دلائل وجود لري چې د ډيورنډ کرښه يو ظالمانه او بې انصافه کرښه ثابتوي چې په هيڅ ډول قانوني او حقوقي ارزښت نه لري افغانستان او افغانان يې ټوله په رسميت نه پيژني که څه هم

د پاکستان واکمنو د وخت څخه په استفاده په افغانستان کيءله هر واکمن څخه د هغي کرښي د مراعات او رسميت غوښتنه کړيده پاکستان په تکرار سره غوښتي دي چې د افغانستان له ضعف او کمزوري حالت څخه لکه برتانويان استفاده وکړي خوله نيکه مرغه ميړنيو افغانانو د شاه شجاع او عبدالرحمن غوندي هر څه ته زړه نه دی ښه کړی.

دا چې دا کرښه د افغانستان لپاره څومره ستونزه ده يا څومره ورته اهميت لري رښتيادواړه سته اوځانته بيلابيل دلايل لري:

لومړی: دا چې د پاکستان او افغانستان تر منځ په رسمي ډول حدود وجود نه لري. دا خپله يوه ستونزه ده؛ ځکه هر هېواد د خپلو حدودو د ساتلو مسؤوليت لري دلته به امنيتي مشکلات ترټولو ډير ستونزمن وي چې يواړخيز ډول مسؤوليت يې بايد د يوي واکمنۍ ياحکومت تر غاړه شي.

دويم: هغه سيمه ياسيمي چې په قانوني توګه په يوه اړخ پوري ونه تړل شي نو له هره طرفه د پامه غورځيدلي وي، دهغو اقتصادي او تعليمي چاري به کمزوري مخ ته ځي، کله به هم له پوره پاملرني څخه نه برخورداره کيږي ځکه د هغوی پرمختګ دسيمي تراهميت پوری اړه لري.

دريم:ددغي سيمي ياسيمي ته د نه پام لرني له کبله به د دواړو هيوادونو تر منځ کله هم د اعتماد فضا نه رامنيځ ته کيږي او نه به ديوه او بل هيواد دمداخلو مخه نيول کيږي. هميشه به د دښمنی او رقابت په موقف کې قرار لري چې دا پخپله د بې امنيتی او بې ثباتی لامل کيږي.

څلورم: د پولي د دواړو غاړو اوسيدونکي له يوه قوم او يوي کورنۍ سره ربط لري د دې سره سره دواړې غاړې دوستی او د پولي او پانډل شراکت لري، که هر وخت د پولي په يوه خوا کې ستونزي وي نو د يوه بدن په څير به هغه بل لوری ورسره اوتومات ستونزمن کيږي او سيمه به هم له دی کبله ورسره ستونزمنه وي.

پنځم: لکه څنکه چې مو وړاندې يادونه وکړه د دغه نه بېلېدونکي قوم بېلتون په شخصي ژوند کې هم ستونزي راولاړي کړي؛ ځکه چې دغه وروڼه قومونه هميشه د يوه ګډ ژوند هيله لري او ګډ ژوند غواړي، د پولي په ويش دغه ګډ ژوند د ډيرو ستونزو سره مخامخ کيږي، بلکي مخه يې نيول کيږي.

شپږم: د پولي دواړو غاړو ته اوسيدونکي افغانان هر وخت د داسي تومتونو قرباني کيږي چې اصلا بنياد او اساس نه لري همدارنګه د زيږنده ستونزو قرباني به د تل لپاره ټول وګړي وي.

اووم: تر ټولو غټه ستونزه داده چې بهرنيو دښمنانو لکه څنګه چې دا کرښه ستونزمنه پرې ايښي تري ناروا او بده استفاده کړي اوکوي به يې ترڅو د خلکو له سپيڅلي عقيدي، بې علمی، کمزوري سياسي دريځ نه ناوړه استفاده وکړي او هر وخت يې د دوو اسلامي هيوادونو تر مينځ د بې اعتمادۍ او نه باور سبب وګرځوي، هر وخت چې وغواړي چې د هغوی تر منځ نفاق او ستونزه راولاړه کړي هلته د نفاق کاڼي اونوکان جنګوي چې هم ګټه او هم خوند تري واخلي او هم د کوربه او غله ترمنځ منځګړ يتوب وکړي.

دا يوازنۍ ستونزه نه ده چې برتانوي شيطانانو د خپلي امپراتورۍ پر وخت افغانانو ته ډالۍ کړي، بلکي ورته ستونزي يې په چين، هند، کشمير، پاکستان، سريلانکا، تايوان، کوريا او نورو ځايونو کې هم تخليق کړي ترڅو سل يا دوه سوه کلونه وروسته هم تري استفاده وکړي. د ډيورنډ اوسنی لانجه چې يو ځلي بيا د بهرنيو يرغلګرو په موجوديت کې د هغوی په پارونه راپورته شوي د افغانستان لپاره يوه نوي ستونزه ده داچې موجوده ستونزي ته به ګټه وکړي هيڅ فکرنه کوم دا چې خپله به يوه نوي ستونزه توليد کړي د دې به انتظار وکړو. په هر صورت! داسې او دې ته ورته موضوعات بايد حتماً حل شي او دغه جنازه چې له ډيره وخته را په دې خوا د خلکو پر اوږو بار ده خلك تري ستومانه شوي بايد نوره دغه جنازه خاورو ته وسپارل شي او هيره کړای شې، خو دا چې څوك بايد دا ابتکار وکړي دا يو ډير مهم سوال

دی چې يوه مثبت او قانع کوونکي جواب ته اړتيا لري او يو مناسب وخت غواړي. که دا کار د جرګو او مرکو له لاري کيږي او د سيمي د ميشتو افغانانو د عنعناتو په توګه کيږي دا وروستۍ خبري دي، دالوی مشکل په موجوده بحراني حالت کي نه د افغانستان حکومت حلولای شي نه پاکستان او نه په بهرنيو يرغلګرو پوري اړه لري، دا د هغو قومونو مسئله ده کوم چې پر زړونو يې همدغو يرغلګرو يوه پيړۍ وړاندي په بل نامه چاړه راکښلي وه، هم هغه په وينو سره چاړه او هم هغه قاتل چې نن په بل رنګ ورته لمن وهي اوغواړي چې په خپلو لاسپوڅو ځيرو خپل هدف ته ځان ورسوي مشروع او مقبول نه دی.

زما مقصد دلته د ډيورنډ د فيصلي موضوع نده زما مطلب يوازي يوازي دادی چې ډيورنډ د افغانستان په بنسټيزو ستونزو کې يو جز دی چې دغه جز د ستونزي يو اړخيز حل نه مومي نو ډير يا نور مشکلات به وجود لري، خو دا چې د دی څه په کار دی؟ د افغانانو په وروستي تصميم پوري اړه لري چې څه بايد وکړي؟ په دې وخت کې د افغانانو هوښياري داده چې داسې موضوعاتو ته چې د بهرنيانو په پارونه ورته لمن وهل کيږي ګوتي ورنه وړي او د هغه پر ځای کورنيو ستونزو ته پام واړوي، په لوی لاس هغو غليمانو ته موقع په لاس ورنه کړي چې له ډيره وخته يې دغه تودي ښوروا ته خوله اوبه کوي چې دا اوس هم د بهرنيانو، پاکستان، هند او نورو هيوادونو لنګي غواوي لوشي پيسي او بډي په خيټو منډي چې په دی ترتيب هم ځانونه د سولي او ثبات پلويان وبولي، هم په پټه سودا خيټي ډکي کړي او هم پر دواړو غاړو پرتو محکومو ، مظلومو قومونو ته د پرديو په زور ټينګه لغته ورکړي.

که خدای مکړه امريکايي يرغلګرو ته دايمي اډې ورکول سي ، نو دا به هم د ډيورند په توګه د بلې ناپايې ستونزي په څېر افغانستان ته پاته سي . زما مشوره د يوه افغان په توګه داده چي اوسنۍ اداره په

ورځنيو اړينو چارو اکتفا وکړي اړ نوري لانجې راتلونکو نسلونو ته جوړي نه کړي . دغه قدرت چي دوی پکښي د بل په مټ ناست دي خامخا تلونکی دی او بيا پښېماني په درد نه خوري.

مخدر مواد

په دې کې شك نشته چي مخدره توکي زموږ په ټولنه کې دډېرو ستونزو لامل ګرځيدلي او ګرځي، په عمومي توګه دا کښت د افغانستان لپاره لويه ګټه نه لري، مګر بالعکس د سياسي او اقتصادی پلوه ټول ملت له بيلابيلوستونزو سره لاس او ګريوان کوي، دا چي زموږ د هيواد د څو تنو يا اشخاصو پکښي څومره وړی ولاړه ده څومره ګټه يې ده، د نورو خلکو لپاره عام کيدلای نه شي. دا چې د ټولني لپاره يو جدی ګواښ او د هر حکومت لپاره لويه ننګونه بلل کيږي د ټولوهيوادوالو لپاره عام شکل لري، نو له دې کبله دا يوه عامه ستونزه بلل کيږي. که څه هم د ځينو خلکو به څټونه ښه پکښي پلن شوي وي.

دا چي څوك دغه کار وبار کوي او څوك تري ګټه اخلي او څوك تري نشه اخلي دا ټول بهرنيان دی. هغوی په دې لړکې پوره زيار باسي او دغه تجارت ته ښه پراختيا اووده ورکوي.

دا چې څوك پکښي ستړي ستومانه کيږي، متهميږي، وژل کيږي، بنديانيږي هغوی خوار افغانان دی، پردي سربيره يې وطن په همدغه نامه اشغاليږي، اقتصاد يې شاته پاته کيږي، پر کور او مال باندې يې د سروخوګانو، بېرحمو يرغلګرو لخوا چاپي وهل کيږي، ګټه يې دومره محدوده ده چې په متې د يوه کال څخه تر بله کاله فقط ځانونه له مرګه وژغوري او بس.

اوس به وڅيړو چې زموږ د ښکلي هيواد لپاره دغه بدرنګه تخم څومره ګټه لري، څومره تاوان يا ستونزه لري.

لومړی : د هر هيواد د اقتصاد لپاره يوه تر ټولو مهمه سرچينه زراعت دی چې د يوه هيواد لومړني مواد او د خلکو اړتياوي لکه

غنم، وريجې، جوار، وربشې، ميوې، سابه او نور پوره کوي، او دويم لاس مواد لکه غوړي، کالي، بوره او دې ته ورته نور مواد. که خدای مه کړه د هيواد اکثريت د مخدره موادو لکه تارياکو او بنګو له کښت سره بلد شي طبعي خبره ده چې د هيواد مهمه سرچينه (زراعت) به له منځه ورې چې په همدغه صورت کې به ټول هيواد دلومړنيو توکو په لاس ته راوړنه کې اړ او محتاج وي.

دويم: د دغه کښت په عامېدو کې اسانه ده چې خلکو ته نشيي مواد اسانه او په وړيا توګه پيدا شي، چې په نتيجه کې به يې دهيواد ډير وګړي په ځانګړې توګه ځوان نسل له دغه مهلك عمل سره روږدي شي. همدارنګه به دا کچه د هرې ورځې په تيريدو سره لوړيږي.

دريم: هغه مواد اوميوه چې افغانان غواړي بهرنيو هيوادونو ته يې صادر کړي، له همدې امله چې له افغانستان نه پکښې مخدره مواد ليږل کيږي يا ونه ليږل شي، د تازه او وچو ميوو لکه انارو، انګورو، منو، انځرو، وچې ميوې او داسې نورو صادراتو مخه نيسي او هم يې بزګر او کروندګر د نرخ د ټيټ والي له کبله زيانمن کيږي.

څلورم: که لږ نور دقيق وګورو نو وبه وينو چې په ترکمنستان، ايران، ازبکستان، پاکستان، سعودی عربستان اونورو هيوادونو کې هره ورځ تر پنځه ويشت ډير افغانان د دغه توکي د قاچاق له امله وژل کيږي يا اعداميږي، همدا رنګه په سوونو نورافغانان په زندانونو کې لويږي، څوك ورکيږي چې د مرګ او ژوند برخليك يې ټولې کورنۍ ته يو اوږد او دروند مشکل دی.

پنځم: په عمومي ډول د هر افغان تبعه لپاره چې کوم هيواد ته سفر کوي ستونزه راولاړوي. همدارنګه د افغانستان هويت او پيژند ته زيان رسوي چې دا هم دافغانانو د څور سبب کيږي.

شپږم: په عمومي توګه د افغانستان ټول تجارت ته په هر جنس او نوع کې صدمه رسوي، په لوړه او که په کښته کچه وي، حتی هوايي الوتنې مځکنيو او هوايي ترانسپورت او ډيپلوماټيکي حقوقوته.

اوم: د ملت او حکومت تر منځ همیشه اختلافات بدګماني او ترينګلتيا زيږوي چې هم د اقتصادی پرمختيا مخه نيسي او هم په همآهنګۍ کې بېلتون ته نوره لاره پراخه وي چې همدغه اختلاف له يوه پلوه مسافه ډيروي. دويم د امنيتي ستونزو سبب کيږي او له بله پلوه د حکومت سياسي موقف ته سخت تاوان رسوي، دا بېله خبره ده چې حکومت څنګه حکومت دی، اسلامي شرعي مستقل حکومت دی او که يې عکس؟

اتم: تر ټولو غټه ستونزه داده چې د بهرنيو هيوادونو د لويو اعتراضونو سبب ګرځيدلي چې بالاخره د وخت په تيريدو سره يې د هغو يرغل ته زمينه برابره کړه. لکه برتانيه چې په هلمند کې د ترياکو د بندولو په نامه د خلکو د سرونو او اندامونو پريکولو بيرحمه قصابي شروع کړيده، چې په نتيجه کې يې ټوله سيمه په هغه بدرنګۍ اخته کړې چې وينو يې، دا لا خدای **جل جلاله** ته معلومه ده چې دوی د خپل انتقام، د اسلام د بيخ ايستلو، د افغانانو د وژلو، د همدې توکي د تجارت لپاره داسې ناتارجوړکړي او که د بل کوم هدف لپاره؟؟؟

خو اوس يې همدغه نوم د ځان لپاره د يرغل مجوز اعلان کړی دی، همداسې نوري ستونزي چې دي ته ورته ستونزي دی ټولي د افغانانو او افغانستان لپاره جوړيږي سره د دې چې په شريعت کې د دغه کښت د جواز يانه جواز يوه بله مغلقه مسئله ده چي دلته يې څيړلو ته اړتيا نسته.

اما فايده او ګټه يې څومره ده ؟ په عموم کې افغانستان، افغانانو او سيمي ته پرته له څو لويو قاچاقبرانو د نورو کروندګرو لپاره د ترياکو او چرسو کښت په لويه پيمانه ګټه نه لري چې د هغوی خپله او د افغانستان د عمومي ستونزو لس فيصده دې ورسره مقايسه کړای شي چې سړی پرې ځان او ملت ته قناعت او ډاډينه ورکړي، که په دی باندې پوره تحقيق او څيړنه وسي چې د مخدرو توکو ګټه او تاوان سره مقايسه شي په سل کې اتيا فيصده تاوان او شل فيصده

احتمالي ګڼه لري چې هغه هم د افغانانو د کم مهارت، ستونزو او مجبوريت اړخ دی او بس. زما په نظر افغانان ټول په دې ښه پوهيږي چې دغه کښت زموږ او زموږ د هيواد لپاره يوه مهمه ستونزه ده او ستونزه به هغه وخت حل کيږي چې دغه کښت په افغانستان کې په يوه بل کښت سره بدل شي، ترڅو خلکو ته د هغه د اړتيا وو بسنه وکړي، د نړۍ هيوادونو هم دې ته ګوته نيولې چې تر بنديزونو پورې په هڅو کې دي، نو دلته يو توافق وجود لري چې هغه پر ستونزو د نظر يو والي دی، مګر اوس يو توپير وجود لري چې هغه دوې ستونزې دي: کرل، او نه کرل. کيدای شي همدا يوه مشترکه ستونزه وي چې ظاهراً يو اړخيزه معلوميږي، ځکه کرل يې لکه ماچې ورته وړاندې اشاره وکړه ډير اړخونه لري او نه کرل يې هم يوه ستونزه ده چې هغه د افغانستان د بزګرو مجبوريت او په عموم کې د نړۍ والي مافيا او قاچاقبرانو تجارت دی.کيدای شي د هيواد د ننه او له هيواده بهر ډېر ځواکمن لاسونه پکې د خيل وي، دا حقيقت دی چې دا دواړه ستونزې دې خو اوس دا خبره مهمه ده چې سړی يې معلومه کړي چې دنه بنديدو عوامل يې څه دي او رښتيا هم بهرنيان غواړي چې د دغه کښت د بنديدلو په اړه اخلاص وکړي او که هسې سندري دي چې په لوړ آواز سره يې بدرګه کوي، دوی په دغه مورد کې چې بند يې کړي او بزګرو ته بديل معيشت برابر کړي عاجز دی او که څنګه؟ دا يوي عميقي څيړنې ته اړتيا لري ترڅو مثبته نتيجه لاس ته راوړي.

لکه څنګه چې مي وړاندې ذکر کړل چې يوه ستونزه بين المللي تجارت دی چې امکان لري د مخدره توکو په بنديدو کې دې خنډ وي، دا چې د دغه بين المللي تجارت لوبغاړي او اصلي تجاران څوك دی دا هم يو مهم ټکي دي، دا چې د کوکنارو همدارنګه د چرسو کرونده ګر د ملګرو ملتونو د راپور له مخي په سل کې پنځوس بيا شپيته يا اتيا آن تر نوي فيصده پوري افغانی بزګران دي همدارنګه وړوکي تجاران او قاچاقبران هم افغانان دي چې مثال يې د لښتيو او وړو

ويالو د کبانو دی نسبت د بحر او سمندر لويو کبانو ته همداسې مثال دی د افغاني ووړو قاچاقبرانو نسبت و بهرني مافيا او قاچاق برانو ته، دلته دوه ټکي د پام وړ ټکي دی چې يو د رسمي منابعو دخالت او بل د غير رسمي تجارانو غير قانوني تجارت دی، ډير خلك په دې نظر دي چې رسمي حلقي د دغو قاچاقو او تجارت يوه لويه برخه تشکيلوی چې امريکا بريتانيا او نور غربې هيوادونه پکښې مثبت رول لري هم ديته ورته هيوادونه په آسيا او اروپا کې شته اما کوچني هيوادونه په هغو کې لوړ مقامات د وزيرانو او جنرالانو په کچه دخيل بلل کيږي. کيدای شي دا کچه تر نومړيو وزيرانو پوري همداسې ترڅار ګرو ادارو پوري غځيدلای شي، که دا اټکل سم وخيژي نو د ترياکو او بنګو بندول تر کرلو ډير ستونزمن او سخت کار دی که څه هم ځيني هيوادونه ظاهراً د هغو د بنديدو لپاره چنده ورکوي او يا تبليغاتي او نظامي امکانات کاروي، دلته بيا دوه اړخونه لري. ګمان ګيږي ځيني هيوادونه هم د بنديدو لپاره هم د کرلو لپاره په تجارت بوخت دي.

دويم اړخ يې د بنديدو په نامه تجارت شروع او روان دی. د دې تجارت په لومړۍ کټګورۍ کښې هغه هيوادونه بلل کيږي چې قوي او مضبوطي ريښې لري، دويم يې د نورو هيوادونو په مرسته متې مظبوطوي لکه ملګري ملتونه او له هغو سره تړلي‌ادارات او نوري انجوګاني او موسسات چې هيڅکله نه غواړي د ترياکو يا نورو نشيي توکوو تجارت دی په ټپه ودريږي، دا چې ملګري ملتونه او ترځنګ يئ انجوګاني نه غواړي دا خطرناکه کار ختم شي دوه دليله دي.

لومړی: د مخدره توکو په نامه ملګري ملتونه د پيسو د پيدا کولو ښه مرجع پيدا کړي چې ميليونونه ډالر له نورو هيوادونوڅخه راټول او خپله تري استفاده وکړي.

دويم : د ملګرو ملتونو په چوکاټ کې کيدای شي په لسګونو زره کسان او په سلګونو اداري‌کار کوي چې د مخدره توکو د مخنيوي له فنډ څخه مصارف کوي او تري معاشونه اخلي همداسې ګمان کيږي چې څارګري اداري په همدغه سوري ياغار سرونه ننيستي دي.

همدارنګه د انجوګانو لپاره دغه دوه علته وجود لري چې دکوکنارو د بندیدو لپاره مهمه ستونزه ده، ځکه که د تاریاکو پلمه ودریږي نو کیدای شي هم فنډ او هم دفاتر بندشي او هم د ملګرو ملتونو انجوګانې، موسسات او کار کوونکي وزګاره شي، چې یو مثال یې د مخدره توکو پر ضد د افغانستان وزارت دی چې ګومره بهرني مشاورین کار پکښې کوي او څومري ډېرې او پلنې تنخواګاني لري. کیدای سي په اروپا او امریکا کې به تر ټولو لوړ معاشونه وي اوعزت به یې د یرغلګرو له برکته تر هغو څو چنده اوچت وي. سره ددې چې ګومان کیږي دغه مشاورین هغه ترټولوبې استعداده خلک دي چې په غربي نړۍ کې دکاوړتیانه لري.

د دې علت یو ښکاره ثبوت د اسلامي امارت وخت په ګوتوکولای سئ چې کله په قطعي صورت تاریاك بند شول یو جریب هم په سیمه کې نه وه کرل شوي، نو د دی لپاره چې ملګري ملتونه په دې کار مطمئن او باوري شي او بیا نورو هیوادونو ته په دې اړه قناعت ورکړي چې تاریاك او چرس په کلي توګه بند شویدي د هغو هیئت ته اجازه ورکول شوه چې هغو سیمو ته ورشي چې وړاندی پکښې دغه کښت کرل کېدی ترڅو هغه سیمه په خپلو سترګووګوري. مګر د دې پر ځای چې نورو هیوادونو ته قناعت ورکړي او یا له بزګرو اوکروندګروسره بدیل کمك وکړي، ملګرو ملتونو او د هغو انجوګانو د امارت پر ضد منفي تبلیغات پیل کړل، بهرنیو هیوادونو ته به یې ویل چې د افغانستان اسلامي امارت د دی لپاره چې تاریاك ارزانه شوي دي دا کښت بند کړ. یاداچې د طالبانو چارواکو خپله ډیرتاریاک رانیولي او داسې نورخارجي منفي تبلیغات. همدا رنګه به یې د دې په ځای چې کروند ګرو ته د حوصلې، کمك او بدیل تخم معیشت خبري وکړي بالعکس یې د هغو په پارونهٔ لاس پوري کړ ترڅو د حکومت او خلکو تر مینځ اختلافات او ستونزي راولاړې شي. بزګرو ته به یې ویل چې تاسو به څه خورئ! دا ځمکې خو ستاسو د ژوند لپاره کفایت نه کوي،

حکومت ستاسو مشکلات په نظر کې نه دې نیولي، په شریعت کې هم دا کښت جواز لري قطعي حرام نه دی. په ځانګړي توګه ستاسو لپاره چې بله دعوایدو لاره نسته او داسې نور...

زه خپله په دې باندې پوره باور لرم چې ملګري ملتونه اوغربي انجوګاني چې په دغه اړه کار کوي مطلق سوداګر دي چې خپل تجارت په وړاندې بیایې د خپلو ګټو لپاره کارکوي ، ملګري ملتونه موسسې حتی وزیر، معین، مشاورین، رئیسان ټول د دې ښې او په زړه پوري سوداګرۍ له ګټې څخه برخمن دی، ښه پلن څټونه یې پکښې وکړل د ښو ماڼیو اوشتمنیو خاوندان شول چې کله یې مور او پلار په خوب هم نه وه لیدلي.

دویم اړخ یې سوداګریز میکانیزم دی، په افغانستان کې د مخدره توکو تجارت په اوله کټه ګوري کې تر ډیره ترافغانانو پورې اړه لري چې ګټه یې ډیره کمه ده نسبت دویمي کټه ګورۍ ته، په دویمه کټګوري کې افغاني قاچاقبر او بهرني قاچاقبر ترخپل منځ مساوي شکل لري چې ګټه یې نسبت دریمي کټګورۍ ته ډیره کمه ده، دریمه کټګوري یوائې په بهرنی مافیااو قاچاقبرو پورې تړلیده چې د افغاني قاچاقبرانو پکښې هیڅ دخل نشته چې ګټه یې نسبت تر ټولو لوړه ده همداسې څلورمه، پنځمه کټګوري ده. د مثال په ډول یو کیلو هیروئین د افغاني قاچاقبر په واك کې زر ډالره قیمت لري چې هغه لومړۍ کټګوري ده. داکټګوري ترډیره په افغانستان پورې محدوده ده، دویم لاس په ایران، پاکستان، ترکمنستان او نورو ګاونډیو هیوادونو کې‌ده تخمین څلور زره، پنځه زره ډالره قیمت ولري چې افغانان او بهرنیان ددغې سیمې پکښې برخه لري، دریمه کټګوري چې اروپا امریکا اونورو لري هیوادونو ته ځي شاید له پنځه ویشت زره څخه تر پنځو سو زروپورې قیمت ولري چې دا کار ټول د بهرنیو قاچاقبرو، مافیا او حکومتونو له لارې کیږي. افغانان پکښې هیڅ برخه نه لري، دا چې حکومتونه څنګه پدې قاچاقو کې ونډه لري، دا ګرانه خبره ده چې کچه یې معلومه شي، خو ویل کیږي چې ډېر د لوړو

منصبونو خاوندان په ډيره لوړه کچه پکښي ونډه لري. همدارنګه تر ډيره شك کيږي چې دا کار امريکا او برتانيه د مخکښبانوپه توګه پر مخ بيايې.

د دې کار يو عمده دليل د کولمبيا د کوکاينوکيدای سي، په کولمبيا کې افغانستان ته ورته وضعيت دی چې په لوړه کچه د چارواکو مافيا پکښي دخيله ده. هلته د امريکا په مرسته دکولبيا نظامي مصارف د کوکينو له عايداتو څخه بشپړه کيدل او دا د امريکايې نظامي مشاورينو په مرسته کيدل. همدا رنګه د امريکا د حکومتي چارواکو په مرسته جنوبې امريکا ته د کوکاينو صادرات لېږديدل ترڅو د ځينو لويو ښارونو وګړي ورباندي معتاد وساتي چې دسياست له ډګره بې برخې پاته شي.

يو بل دليل د افغانستان د اسلامي امارت پر مهال هغه تهمتونه دی چې ملګرو ملتونو، امريکا او برتانيې طالبان په دې تورمتهمول چې ګواکې‌د طالبانو حکومت په مخدره توکو او قاچاقو کې لاس لري او د قاچاقو کاروبار کوي په پيسويې وسلي او مهمات رانيسي جنګك پري کوي. د هغو دليل داوو چې د اسلامي امارت تر راتګ دمخه د ترياکو د کښت کچه په سل کې پنځوس وه. د طالبانو په واکمنۍ کې داکچه له پنځوسو نه شپته تر پنځه شپيته پوري پورته شوه. د دي دا ثبوت دی چې طالبانو دا کار کاوه په همدی خاطر دغه کچه لوړه وختله. که طالبانو دا کار نه کولای نو دا کچه به حتمي کښنته تللای. سره د دې چې طالبانو په تدريجي شکل د درو کلونو په موده کې د ترياکو او بنګو کښت په کلي توګه بند کړ، تر پنځوسو ډيري يې د نشيې توکو د جوړولو فابريکي او په ټنونو چرس وسوځول، اوس چې د ناټو، ايساف، امريکا او برتانيې تر يوسل او پنځوس زره يرغلګر په افغانستان کې دې تريو سل او پنځوس زره زيات د افغانستان اردو او پوليس هم د دوی په چوپړ کې دې، د مخدره توکو د مخنيوي په نامه مستقل وزارت هم جوړ شوی دی، خو بيا هم د ترياکو او چرسو د

تولید او کښت کچه تر نوي او پنځه نوي پوري لوړه ختلي ده. نو دا څه مانا لري؟ د دوي د دې ادعا پر اساس موږ په کلکه ویلای سو امریکا او برتانیه چې په بهرنیو یرغلګرو کې پوره واك او رول لري د دې کچې د لوړیدو مستقیم مسؤول ، ټیکداران اوکار کوونکي دې.

یو بل دلیل د افغانستان د اسلامي امارت په وخت کې د امارت د زعیم په فرمان په ټولو هغو سیمو کې چې د اسلامي امارت تر واکمنی او کنټرول لاندې وي د تاریاکو او بنګو کښت په بشپړه توګه بند او په عملي توګه دا کار په ټوله هیوادکې پلی شو، خو برتانیې، امریکا او نورو هیوادونو د ملګرو ملتونو په شمول هیڅ عکس العمل ونه ښود او نه یې د هغه د بریالیتوب لپاره د کرونده ګرو او بزګرو سره څه مرسته اوکمك وکړ، آن تردې چې تش په وینا یې د دې کارهر کلی هم ونه کړ. سره له دې چې د افغانستان په تاریخ کې د مخدره توکي پر ضد دا تر ټولو لومړی ګړندی عملي ګام وو، چې نه یې له دوي څخه فوجونه، چمتووالي او الوتکي غوښتی او نه یې عسکر، یرغل اوجنګ اونه یې د ځان او مسلمانانو مرګ ژوبله غوښته، یواځینی هیواد ګاوندی ایران وو چې په هلمند کې یې یوه کمکي پروژه جوړه کړه کیمیایې سره او د ځمکو د یوې کولو لپاره تراکتورونه به یېٔ خلکو ته ورکول تر څو پروژه د تاریاکو د کرونده ګرو سره مرسته وکړي چې بیرته د دغه توکي کرنې ته پام وانه ړوي، دا چې اوس په سوونو زره عسکر په زرګونو ټانګونه په سونو الوتکي اونور تجهیزات افغانستان ته په خاصه توګه هلمند ته راولي په زرګونه میلیونه پونډه اوډالر خاوري کوي. په لسګونو زره افغانان په شهادت رسوي کورونه کلي په الوتکو اوچولکو او ټانګونو له خاورو سره خاوري کوي دهري ورځې په تیریدو سره خپل یرغلګر عسکر د تاریاکو دله منځه وړلو په پلمه له لاسه ورکوي، اخر څه مانا لري، زما په نظر دا اټکل به روغ وي چې په همدې سوداګری کې ستره ونډه لري مګرداسې مهارت او تجارت زیات عمیق بیخ لري والله تعالی اعلم.

يو بل دليل دادی چې موږ وينو چې د مخدره توکي پر ضد ځومره تبليغات کيږي، وزارتونه، رياستونه، مديريتونه په ټولو ولايتونو آن په ولسواليو کې جوړ شوي، د خلکو لپاره چې په دغه کار و بارکې بوخت دي د افغانستان په دننه کې د سزا لپاره خاصه محکمه جوړه شوي، چې په ځانګړې توګه د امريکايانو لخوا روزل شوي قاضيان لري. د هغو لخو معاش خوري،د افغانستان بې خاونده غريبوخلکو ته د بند حتی د مرګ سزاګاني اوروي، خو له بله طرفه هغه لوی لوی کارو بار کوونکي چې ګومان کيږي په ټنونو کارو بار به کوي او په دئ تور تورن دي چې له بهرنيو قواوو سره ښې نږدی اړيکي لري او يا په حکومت کې ښه غټ اعتبار او مقامونه لري. هم ددې هنداري يو بل مخ دی چې دڅټ لخوا ځان ښکار کوي.

يو بل دليل دادی چې مخکي مو ذکر کړ. هغه دا چې اقلاً دا سوداګر يا کارو بار کوونکي په دري ډوله ويشل شوي دي چې په لومړی قطار کې افغانان راځي. هغه افغانان چې کروندګردي او د مجبوريت له کبله يې ورته زړه ښه کړی دی. دوهم ډول د افغاني قاچاقبرو او بهرنيو قاچاقبرو واړه ګروپونه دي. دريمه ډله د بهرنيانو نړيواله مافيا ده چې افغانان پکښې هيڅ ډول رول نه لري، تر ټولو غټ کاروبار چې لويو لاسونو، ډېرو پيسو او ټينګ امنيت ته اړتيا لري همدا ډله ده. دلته د سوال اوسرخلاصی خبره داده چې د دغه توليد لويه برخه په اروپا ، استراليا ، امريکا او ځينو آسيايې او افريقايېهيوادونو کې لګيږي، د هغو بازارونه په دغه توکي ګرم، ډك او په ميليونونو خلك يې پري معتاد دي. دا چې دلته اختصاصي محکمه جوړيږي افغانان چې ديوې، دوو تر لسو کيلو ګرامه په هيواد کې دننه او يا لږ تر لږه په نږدې کاونډيو هيوادونو کې د اختناق او مخمصي سره په مشابه وخت کې معامله کوي نيول کيږي، بنديان کيږي، وژل کيږي، په اعدام باندې محکوميږي، ولې هغه کسان چې دغه لوی کاروبار

کوي په ټنونو مواد په کښتيو، الوتکو کې انتقالوي نه نيول کيږي او نه ورته ځانګړې محکمه جوړيږي؟؟؟

برتانيه، امريکا او نور غربي هيوادونه چې په ميليونونه خلك ويني چې معتاد دي په لارو، کوڅو او واټونو کې دغه مواداستعمالوي په دې باندي نه شي توانيدلای چې دغه مافيايې قوه درك کړي،هم دې ته متوجه شي چې دغه خلك دغه مواد له کومه او په څه طريقه پيداکوي او څوك يې ورته راوړي. آيا افغانان دي که د همدغو هيوادونو کارکونکي دي. د چا په مرسته د چا په الوتکو او کښتيو کې راوړل کيږي. دوی کولای شي چې په ډېر کښته مصرف او نه تلفاتو په دی کار سره موفق شي او هم يې مخ نيوی کولای شي، خو دا چې افغانستان ته راځي او بيا دلته د وينو په تويولو دا کار ترسره کوي څه مانا لري؟ والله تعالی اعلم.

دلته دا مهمه نده چې دا کار څوك کوي، څوك يې ګټه وړي، څوك وربانديې ځوريږي او څوک وربانديې مريږي او پړسيږي. مهمه داده چې که دا اټکل سم وخيږي چې ملګري ملتونه نه غواړي چې دا کښت دی ختم شي، دننه او بهر لوی لاسونه او حکومتونه په دی کې دخيل وي، د بلې خوا ځيني هيوادونه او واکمنان غواړي چې دا مضر کښت له منځه ولاړ شي، نو دا يقيني او معلومه خبره ده چې داد افغانستان او افغانانو لپاره يوه غټه مغلقه ستونزه ده، کرل يې هم ګران کاردی بنديدل يې هم ورته ګران او مشکل کاردی، دا ځکه چې په دواړه صورته کې افغانستان له امنيتي،اقتصادي او سياسي کړاونو سره لاس او ګريوان کيږي چې په نتيجه کې افغانستان او افغانان له سخت اقتصادی کړاو سره مخ کيږي چې هغه خپله د زرګونو بد مرغيو سبب ګرځي. ګټه او خوند به بل او يا کم افغانان تري اخلي او قرباني به يې ټوله ولس او ملت پر غاړه اخلي، دا چې اوس افغانانو ته څه په کار دي خلک هيڅ نه پوهيږي. د مثال په ډول که محکمې ته ورسو چې پر ځينو غريبو خلکو يې د بند او اعدام حکم کړی دی له بلې خوا په ټول هيواد کې دغه کښت کرل کيږي. حکومت د بهرنيو يرغلګرو په شمول

په دې کارکې پاته راغلي چې په زور يا د خلکو په قناعت سره دا کښت په بشپړه توګه بندکړي. په نورو خلکو باندي چې واسطه اوقوت نه لري فيصله کول هيڅ حقوقي او قانوني اړخ نه لري، يوازي دا چې پر خلکو به د ظلم مانا ولري ځکه چې داسې پردى قضاوت نور هم د خلکو
د ځور سبب کيږي دا چې حل يې څه دى موږ به يې ان شاءالله څه ناڅه رونښانه کړو.

نتيجه:

هره څېړنه په تکرار سره د خلګولپاره مثبت انځور لري چې بالاخره ښه نتيجه تري لاس ته راوستلاى شي، يا دا چې په څېړنو سره د ډيرو مثبتو او منفي برخونو ارزښتناکې تجربې په وجود راولي په دغه شربلوسره کيدلاى شي په نوره څېړنه او بشپړتيا سره تري کوچ وايستل شي، خو دقت او حوصله او بې تبعيضه او تعصبه مطالعه او څېړنه به نوره ښه نتيجه ولري، په لوړه سرسري څېړنه کې ما په پنځو علتونو او يا پنځو اصولو کې ډير علتونه څېړلي که په ښه ځيرتيا ورته د بل ښه مجرب عالم په هڅو کې نيمګرتيا په ګوته شي، يا ورسره نور علتونه او يا د نورو علتونو اصلونه په فهم کې راولي، ورسره ضميمه کړاى شي او نيمګړتيايي په دقت سره بشپړه کړاى شي زه باور لرم چې د يو اصل پر بنا به تري ګټه واخستل شي.
زموږ ګران، ښکلي او لرغوني هيواد په پرله پسي ناورين کې راګير شويدى لاتر اوسه هم د نورو ويرونو او کړاوونو بلاګانو خولې وازې نيوليدې. تر ډيره پوري ګټه تري بل اخلي او په اورکې موږ او زموږ هيواد سوځي. په نړيواله کچه مو اعتبار کميږي، اقتصاد مو کمزوری کيږي او ياله منځه ځي، بې علمي او بې کسبي راپکښې جرړې ټينګوي ، د نړۍ په تيره د ګاونډيو هيوادونو له سيالۍ نه شاته پاتيږو، په غربت، هجرت او فقر کې به نورهم تر ډيره پاتې يو، په دغه وړه ډالۍ

کې زه زما د تجربې په زیږنده فکر او د تیرو تیارو او د ژوندیو د قبرونو په دوران کې هغو ډیرو نیمګړتیاوو ته ځیر شوی یم، د فکر آس مې ورباندې ځغلولی دی، دماغ مې ښه وربانديې ستومانه کړیدی، خو هغه څه ته مې تلوسه کوله چې د اسلامي عنعناتو او ملي کلتور په رڼا کې رامنځ ته شي د هغه څه په وړاندې استقامت او مبارزه وسې چې زموږ هیواد، د هیوادوالو له لاسه د ډیرې بیځایه خوشباورۍ له کبله د پردیو په مستقیمه مداخله د هغو د شومو او ناولو اهدافو قرباني شوی؛ لاتراوسه وریسې قرباني کیږي، دا چې ځوک بریالي شوی یا ځوک شاته تللي او یاهغوی خپله په هغه اور کې سوي دا د هغو د تدبیر سرچپه نتیجه او د الله د تقدیر فیصله وه، خو په شروع کې هر څه په یوه تدبیر سره پلان شوي او بیا مخته تللي.

لومړی:زما په ټوله څیړنه کې د اسلام او کلتور ټکي هرځای کارول شوي، په ډیرو علتونو کې له هغو سره ربط ورکول شویدی دا ځکه چې هره اسلامي ټولنه په ځانګړي توګه په افغاني ټولنه کي دا تر ټولو یو مهم او ښکاره اهمیت دی، نوځکه چې په هغه سره ټینګار تر هرڅه ډیر په کار دی زما اوس هم فکر او نظر دادی: کومو افغانانو چې د رهبرۍ دعوه کړي یاورته د چارو واګې ور سپارل شویدي یایې ترشا د ملاتړي په توګه همکاري کوي د افغانستان د حل یا مشکل له اصل نه پر بل لور روان دی. هغه څه چې افغانان یې غواړي او افغانان پرې اعتماد کوي افغانستان په جوړیږي اویا د افغانستان د ستونزو لپاره د حل لاره اواره وي شاته غورځولي. په هغه څه کې خپله ګټه لټوي چې له هغه علته څو ځله خراب شویدي، هغه چا ته دوست وایې چې د سرماغزه یې تري کښلي، هغه چاته یې د خپل زړه بوخچه پرانیستې چې وړاندې دهغه د زړه رګونهٔ ور پریکړي، هغه چاته یې زړه ورنژدې کړي چې د قتل خنجر یې د هغه زړه د راکښلو لپاره له پولادوڅخه جوړ کړي، له هغه چا څخه یې د وطن د جوړیدلو هیله اوغوښته کړي چې په توپونو یې ورته وران کړي دی، خو بیا هم دغه کسان لاتراوسه په خپلو سرچپه کړو نه پوهیږي او نه وربانديې پوهیدلای شي، په دې

تمه چې له هغو څخه مثبته نتيجه لاس ته راوړي. بالعکس په رواني او روحي امراضو اخته شول، بيا هم د يوه احساس په رهبري کې د زړه بداوي بيلگې ډيري ليدل کيږي.

بيرته به د څيړني پايلي ته ورشو، زما نظر دادی چې افغانستان يوازي د افغانانو په زيار او پوره اخلاص جوړيدلای شي. د حل لپاره به يې له هغو موثرو اصولو کار اخستل کيږي چې اسلامي او افغاني صبغه ولري. د تعصب مخه به په ډيره زيرکتيا سره نيول کيږي، له زغم او تحمل څخه به کار اخستل کيږي، د افغانستان پر اصل او د افغان پر وجود به اعتماد کيږي، بهرنی فکر او د هغو مداخلي ته به نه ځای او نه اهميت ورکول کيږي، که څه هم تر ډيره دلته د بهرنی مداخلي قوت موثر ښکاري او ځيني افغانان په دې عقيده لري چې بيله بهرني تاثيره به د افغانانو شتون پياوړی بنسټ ونه لري او يا به تري گټه وانه خستل شي، خو زه په دې عقيده يم چې د افغانستان په مستقله پريکړه او جرگه کې د بهرنيو شتون د هغو د منافعو نماينده گي کوي، افغاني ستونزو ته د افغاني وقار کلتور او مذهب په رڼا کې د حل د لاري د موندلو لپاره خنډ گرځي. د افغانستان هغو ستونزو ته چې د داخلي مسئلې په توگه د افغانانو تر منځ وجود لري او بهرنيان تري د ځانونو لپاره استفاده کوي، د سپين ږيرو، علمای کرامو،روحانيونو او منورينو په ملگرتيا د حل لاره پيدا کيدلای شي چې د خير او مصلحت لپاره پر ټولو ابعادو څيړنه وکړي، ټولو خواوو ته په افغاني دود قناعت ورکړي او يوه معقوله او مقبوله فيصله وکړي.

موږ دا منوچې دلته همدااوس د بهرنيو هيوادونو او بهرنيو قوتونو مفکوري له نظره نشي غورځيدلای، ځکه چې هغوی اوس په صحنه کې په اوتوماتيک ډول مطرح دي. که څه هم دوی زموږ د هيواد لپاره د زهرو او د ساري امراضو مثال لري، خو بيا هم يو ډول قناعت ورکول پکار دي ترڅو د هغوی شر دفع سي خو داسې نه چې هر څه چې هغوی غواړي بايد ومنل شي او هر څه يې پلي کړای شي، بلکي بايد تر

اسلامي او ملي منافعو ورته په هيڅ شکل ترجيح ورنه کول شي، ځکه د دين او وطن پر سرمعامله د هيچا حق نه دی، زما نظر او ادراك دادی چې د بهرنيو قوتونو استمرار يا ډير پاته کيدل که څه هم د څو محدود اشخاصو د کنټرول ساتلو په نامه وي د افغانستان د ځمکنۍ بشپړتيا لپاره يوه لويه او خطرناکه پايله لري. د دې استمرار په نتيجه کې به داسې ستونزې راوخوټوي چې بيابه يې جبران ناشونی وي.

دلته يوه توصيه ليکم او دا چاته د عار او عيب او پيغور ورکولو خبره نده. که د طالبانو د واکمنۍ په وخت کې چې هم افغانان او هم مسلمانان وه دومره تحمل شوی وای لکه اوس چې له امريکايانو، برتانويانو او نوري کفري کړيو سره چې نه مو په دين مذهب، کلتور او ملت راسره شريکان دي، نه مو د ژبي او سيمي مشترکات سته، نه خدای او د هغه رسول د دوی دغه تقرب ته اجازه ورکوي، نو ولي به د داسې ستونزو سره مل کيدلای، ولي به مو د ورور په مقابل کې د پرديو د ناولو مفکورو تګلاره تعقيبولای، ولي به مو پر افغاني او اسلامي وقار ګوزارونه کيدلای، که تر طالبانو وړاندي د رباني صاحب د حکومت په وړاندی بيا هم د تحمل لاره تعقيب شوې وای زيات نه دومره تحمل چې دا اوس له يوه سرټمبه مغرور امريکايې سره کيږي، زه په دې باوريم چې هيڅ به پيښه شوي نه وای، زه بياهم پر دې خبره ټينګار کوم چې د بهرنيو قوتونو قرباني که د پيسو ده که د سرونو ده د افغانستان او افغانانو لپاره نه ده، هر څوك چې وي او د هر دين سره چې تړاو ولري د افغانانو د يو کولو او اتحاد لپاره هڅه نه کوې بلکي پر عکس خپلې منافع د مسلمانانو او افغانانو په بې اتفاقی اوتوپيرونو کې لټوي. په ټوله نړۍ کې د مسلمانو له همدی بې اتفاقۍ نه خوند اخلي، يوله بله يې سره جنګوي، يو په بل يې سره وژني او نور پکښي د دښمنۍ او تعصب ريښي او جرړې غځوي.

دلته د غربيانو د سيسي جالونه اوهغه مخفي اوپټ رازونه په ګوته کوم چې دافغانانو د کمزورۍ او ناوسۍ لپاره ورباندې کار شوی او کار کيږي. هغه د غربيانو پوخ پلان په اسلامي نړۍ کي په مختلفو

نوموړو د ډېرو ټولیو او ګوندونو جوړول دي، د ډېرو ګوندونو او شوراګانو جوړېدل څه فایده لري؟ هغه دا چې په هر لور او هره سیمه کې مختلف احزاب او ګوندونه له مختلفو افکارو سره کار وکړي کوچنۍ ډلې او ګوندونه په خپلو کې سره اړم او مختلف اوسي، د خپلو منافعو یا بریالیتوب په لټه کې شي، یو بل ته د ماتې ورکولو تکل وکړي له همدې کبله د بهرنیو مدارکو څخه د پیسو او کمک غوښتنه کوي، د فقر لاس د مادیاتو د لاسته راوړلو په خاطرد خپل ورور سره په مقابله کې پردیو ته اوږد ساتي ، څو په داخل کې د خپلو ورونو په وړاندې رقابت ته دوام ورکړي، مګر په داسې احتیاج سره مجبورا هغه څه ومني او د هغه چا ومني چې ورته پیسې ورکوي. د همدې مرستې په بدل کې د دوی فکر ته وده ورکړي، دلته د سوال او جواب ډېر مشکل نشته خو موږ باید له داسې حالت نه تجربه واخلو او تیرې نیمګړتیاوې جبران کړو. دانه چې د خپلو خطاګانو تسلسل وساتو، موږ د دې تسلسل ژوندي شاهدان یو د مقدس جهاد وخت موتراوسه ښه په یاد دي داچې د جهاد په وخت کې په پاکستان او ایران کې څه له پاسه ۱۴ ګوندونو او افغاني تنظیمونو فعالیت کاوه، ښه وده یې وکړه او سیاسي مشرانو یې له یوه او بل سره نژدې اړیکې درلودې، له بده مرغه کوم چا چې د جهاد د پیروزې نه وړاندې د قدرت د نیولو لپاره د جهاد واګې ټینګې کړې هغوی د راتلونکې په فکر کې شوه، د سیاسي وړتیا لپاره یې بهرنیو مرستندویو ته نور هم د سوال لاسونه ور وړاندې کړه، د جهاد له بري او کابل ته د ننوتو سره سم په خپلو کې اړم شول او هغه څه یې وکړه چې باید نه یې وای کړې. هغوی د دې لپاره چې خپلو ورونوافغانانو ته چې همسنګرې، هم مذهبې، هېوادوال او هم هدفه ملګرې یې وه ماته ورکړي، هغه چاته د مرستې او کمک لاس وغځاوه چې تردې مهاله یې دښمن، په دین او

ملت يې پردی وو، ان تردې چې د خپل مقام او قدرت د ساتلو لپاره يې د امير عبدالرحمن په څير د وطن ټوټه کيدل هم پر ځان منلي وه.

دلته به له چا سره سوال پيداشي چې هغه ګوندونه او اوسني يا راتلونکي سياسي ګوندونه به ډير توپير ولري ځکه چې پخوانيو ګوندونو مسلح کسان او نظامي قوتونه درلودل اوسنی ګوندونه بيا يوازي پر سياست او رقابت ولاړ دي؟ د هغو په ځواب کې زه ابعاد نه څيړم خو دومره ويلای شم چې ماته د اختلاف تر ټکو د اتفاق ټکي ډير مهم دي، اتفاق موږ جوړولای شي خو نفاق مو له وطنه ورکوي.

دويم په بهرنيو هيوادونو کې چې کومې پارټۍ پر پرمختلفو ايډيالوجيو اتکا لري هغوی د خپل استقلال، بهبود او پرمختګ لپاره کار کوونکي دي. هغوی د مادياتوله کبله کافي امکانات لري. هغوی د خپلو خلکو په مالي مرسته خپلو پارټيو ته وده ورکوي. خارجي مادياتو ته سترګي نه کږوې، مګر په اوسني حالت کې چې په افغانستان کي څومره سياسي قوتونه ډيروالي پيدا کوي هم دومره بهرنی لاسونه هيواد ته ننباسي، هم دومره بهرنی ايډ يالوژۍ په هيواد راننوځي، هم دومره د نفاق جرړي پياوړي کيږي، ځکه چې د سياسي پارټيو مالي لګښت له داخلي منابعو څخه نه تمويليږي، بهرنی پانګه يامرسته کله هم وړيا اوبي مقصده نه وي. دا طبعي خبره ده چې کومه پارټۍ د چاله خواتمويليږي د هغو له اغېزي څخه به برخمنه وي.

يوه بله مهمه خبره چې سياسي احزاب وربانديې تقويه کيږي داده چې په نورو هيوادونو کې اکثره وګړي د زړه له کومې دا غواړي چې خپلو سياسي ګوندونو ته پانګه ورکړي. د دې امکانات لري چې خپله ډله غښتلي کړي، مګرله بده مرغه په افغانستان کې تر ورکړه د راکړه اصطلاح ډيره دود ده، نو ځکه چې سياسي قوتونه يا پارټۍ خامخا بهرنيو پانګو ته سترګي کږه وي که په رشتياقياس وکړو نو نتيجه به يې پانګي ته وفاداره شي دا به يو مهلک مرض شي چې واکمن واک ته په رسيدوسره پرخپلووعدووفانسي کولای.

دريم: که موږ هغو هيوادونو ته ځير شو چې اوس په افغانستان کې د احزابو پر ډېر والي ټينګار کوي او يا دغي رواني پروسي ته په جدي توګه وده ورکوي، د هغو په خپلو هېوادو کې دومره احزاب ولي نشته، د مثال په توګه په امريکا کې يوازي مطرحي پارټۍ دوی دي چې سم فعاليت کوي، جمهوري غوښتونکي،(ريپبليك ګوند)او ليبرال پارټۍ (دموکرات ګوند) دی. د دغو دوو پارټيو په منځ کې هميشه رقابت روان دی. د امريکا واکمني اداري ډېر زيات کوشش کوي چې نوري مطرحي پارټۍ جوړي نشي دا ځکه چې په ملت کې د انشعاب او ډېرو اختلافاتو سبب ګرځي. همدارنګه کاناډا ، استرالیا ، برتانيه، جرمني، فرانسه او نور هيوادونه چې ډېري کمي او محدودي مطرحي پارټۍ او احزاب لري، دا چې د هغو ځمکني مساحتونه او نفوس تر افغانستان څو چنده ډېرهم دي په لږو احزابو کفايت کوي، مګر زموږ په کوچني کور کې چې د امکاناتو کچه يې صفرده سل تر دوه سوه پارټۍ غواړي او لا پسي ډيريدل د څه مطلب لپاره دي؟ که دا کار ګټه او ښه پايلي ولري سوال دادی چې ولي يې دوی پخپلو هيوادونو کې نه غواړي او که ښي اومثبتي پايلي و نه لري نو بيايې دلته په ډيريدلو کې څه مطلب دی؟

څلورم: د رقابت خبره ده. دا مهمه ده چې د ځينو پارټيو په منځ کي که رقابت نوي بيا به مطلقه ديکتاتوري خپريږي. د پرمختګ مخه به نيول کيږي، دواکمنانو عيبونه به پټ پاته کيږي مګر د رقابت مانا بايد دانه سي چې بايد سل يوسل او شل ګوندونه جوړسي دا ګوندونه چې نه د ځانونو واک ولري او نه د دفترونوکرايه د ګوند مشر په ځان پوري حيران او خلګ په ده پوري حيران وي. په هغه صورت کې چې د خارجيانو ماغزه نورمال نه وي.بيا خو نور هم کار خرابيږي پاته درقابت خبره سوه رقابت په دوو او درو تر پنځو ګوندونو پوري په وجود راتللای شي تر دي زيات هسې د ګډوډيو لامل ګرځي او بس.

دلته بايد په ډير غوراو فکر سره وګورو چې په اوسنيو شرايطو کې چې خلک د لوږي فقر او بې امنيتی سره لاس او ګريوان دی د احزابو ډير والی د دغه ځپلي هيواد لپاره د ژور نفاق زنګ دی. د دې ډيروالي په نتيجه کې به ملت پر څو توکميزو برخو ويشل کيږي او دښمن چې اساسي، بنيادی او تاريخي دښمن دی، د ټولو جرياناتو په صحنه کې واکمن او حاضر دی او عميق فعاليت لري تري خوند او ګټه اخلي. زه په دې باوريم چې افغانستان په اوسنيو شرائطو او په نژدی راتلونکي کې هيڅ د دې جوګه نه دی او نه کيدلای شي چې په داسې يوه چوکاټ کېعمل وکړي او ځانونه دي يو په بل کي مدغم کړي چې ټولواك دې قانوني کړل شي، دلته د خنډ په توګه دوه عمده علتونه پروسه ډب کولای شي، لومړي دا چې د افغانستان تاريخ د زور واکۍ په حاکميت کې ځوان شوي او د هغه فکر سره يې وګړو وده کړې ده، که څه هم د خلکو د پوره خوښي واکمني د خلکو لخوا نه ده حاکمه شوي او له دغه فکر سره د خلکو اشنايې نه ده پيدا شوي، په دې صورت کې بيا دوه علتونه په ګوتوکولای سو اول دا چې د حاکمانو فکر د انحصار، جاه طلبۍ او حرص پر محور چورلي او په دې اعتماد ډير غټ کارونه صورت نيسي. دويم: ډېری افغانان په يوه مذهبي غوندې حاکميت سره لاري ته له سيځېدو پرته ګرانه ده چې په سراسر يو غربي قانوني چوکاټ کې روان شي ځکه چې عمده علت د مذهبي او کلتوري عنعناتو سره ليوالتيا او په غربي قانون نه پوهيدل دي.

دويم علت: خپله پر هغه قانون د خلکو اعتراضات دي چې محتوا يې ډيرو وګړوته د قناعت ورکولو جوګه نه وي دائکه چې دلته د الله **جل جلاله** او د هغه د دښمن خپلول پکې را نغښتي دې. ديته اجتماع د نقيضينو وايې دا په خپل ذات کې محاله ده چې دواړه طرفه په يوه وخت کې خوښ او خوشحاله وساتل شي، نو مانا به يې داسې چې دوي هندوانې په يوه لاس کي نيول ياپه پام کې نيولي دواړي ګټې به له لاسه ورکړي، نه به الله **جل جلاله** راضي کړي، نه به لويديځ

باهدفه او مغرور ځواکونه راضي شي او نه به هم هیواد د بل په موټو جوړ شي،
د خلکو لپاره به امنیت هم برقراره نه شي او همدا وژل، ترل او ایله کول به روان وي، ځکه چې دلته د خلکو د افکارو عقیدوي توپیر وجود لري چې حل ته یې د بهر دخیل اړخونه زړه نه شي ښه کولای.
دوهم: لکه څنګه چې ټول ملت اوهیوادوال په دې کې شك نه ویني چې په هیواد کې ډیري ستونزي او مخالفتونه زاړه او نوي وجود لري او زموږ ګران هیواد او وګړي د دې ستونزو او مخالفتونو قرباني دي، له همدې کبله څوك خپل خوږ ژوند له لاسه ورکوي او څوك خوږ اولاد ورور پلار او بل قریب له لاسه ورکوي. د چا پښې او لاسونه غوڅیږي څوك د پلرني ټاټوبې پرېښیدلو ته مجبوریږي، رشتیادا هغه وژونکې اودردونکې ناروغي ده چې یا خپله زموږ له لاسه زیږیدلي او یا ورته بهرنیو دښمنانو فعالیت کړی ترڅوزموږ له وینوخوندواخلي، زما په نظر ښه به داوي چې د ټولو ناخوالو پیټې په خپلو اوږو بار کړو او بهرنیان که لري دي او که نژدې دي پړه ونه ګرځوو دا ځکه چې دا ټول موږ یو چې بهرنۍ لاس وهني او یرغل ته مو یا دعوت ورکړي او یا مو ورته زمینه مساعده کړیده. موږ د دي مسؤولیت د همدې درانه مسؤولیت د پورته کولو لپاره به دا ښه فیصله نه وي چې ځان ته پخپله برائت ورکړو.

ما تر خپله وس ، توان او ستعداده او تر خپل لنډ، تنګ ادراکه کوشش او هڅه کړې چې د دی ستونزو عوامل وڅیړم او پایلې یې په ګوته کړم.

لکه څنګه چې مي په څیړنه کې پنځه اساسي او دوه عارضي مشکلات وڅیړل هغه راته په څیړلو دا نتیجه پلاس راکوي چې رشتیا د افغانستان لپاره په لنډ مهاله او اوږد مهاله توګه د ستونزو بررسي او د هغو وحل ته اړتیا لرو چې په سوله ییزه او امنیتي فضا کې د وروروولی ژوند وکړو، دلته باید ووایم چې د مشکلاتو حل اسانه او

ساده کار نه دی چې په سادګۍ اواسانه ډول پرې اقدام وشي، دا یوې اوږدې پروژې ته اړتیا لري چې تر امینو لاسونو لاندې پرې کار وکړای شي، لکه څنګه چې دا مشکلات او ستونزې په تدریجي توګه زېږېدلي او پیدا کړل شوي او بیا د پیچلتیا حد ته رسیدلیدي همداسې په تدریجي توګه حل کیدلي شي. په ځانګړي توګه ښوونه او روزنه، قومي جوړښت، او ځیني نوري ستونزې هم تدریجي فکر، تحقیق او څیړنې ته اړتیا لري داچې نوري ستونزې هم لویې ستونزې دي خو بیا هم د ښوونې او روزنې په نسبت لږ وخت ته اړتیا لري.

په هر صورت په افغانستان کې د اخوت او وحدت فضا رامنځ ته کیدل یوازې او یوازې په خالصه اسلامي مفکوره او افغاني طریقه باندې منځ ته راتللای شي، خو دا پکښې تر ټولو ضروري خبره ده چې صداقت علمیت پوره پوهه او قوي تحمل موجود وي، دا ځکه چې اسلام یواځنۍ ماده ده چې د ټولو افغانانو تر منځ بې له توپیره، بې له شك او تردیده د یقین ماده ده چې په ټول هیوادکې څوك پرې اعتراض نه لري، بغاوت ترې نه کوي، که بالفرض د بهرنی لاسوهنې په لمسون په زروافغانانوکې یوهم پیدا کیږي نو هغه ته شاذ اونادر ویلای شو چې په نه څه باندې شمیرل کیږي، مانا دا چې د افغانستان د بنسټیز مشکل بیخ ایستل د توافق په ماده سره کیږي خو اسلام به د دې اجنډا په سرکې وي.

کله چې موږ د اسلام خبره کوو ماناداچې د الله **جل جلاله** او د رسول الله **صلی الله علیه وسلم** ټولو اوامرو ته ځان تسلیمول دي که هر مسلمان د اسلام په دعوه کې صادق او ریښتونی وي نو له اسلام څخه بغاوت نه شي کولای او نه یې کوي.

قومي سپین ږیري، د قوم علمای کرام، سادات او مخور خلك، علمي کدرونه په دې اړه ښه او مثبت رول ادا کولای شي، ترڅو د اسلام تر مبارك عنوان لاندې صادقانه مذاکرې، ټولنې او جرګې ته

لاره ولټوي ترڅو د بې اتفاقۍ او وېش مخه ونیول شي او یوه اسلامي ټولنه رامنځته کړای شي.

لکه څنګه چې مو په څېړنه کې دکلتور یادونه کړې دا ضروري ده چې د ټول افغان ملت کلتور چې له اسلامي قوانینو سره ټکر ونه لري پوره په نظر کې ونیول شي ترڅو د یوه پلوه د خلکو احساسات زخمي نه شي، او له بل پلوه هره افغاني ټولنه اسلامي کلتوري صبغه ولري، له شك او تردید پرته له بهرني سازش او نفوذ څخه ځانګړې سالمه پاتې شي. په همدې توګه کیدلای شي د مخالفت ټول اړخونه قناعت حاصل کړي، له دې سره سره د پوره اعتماد فضا جوړه شي، مانا دا چې د ستونزې لپاره په اسلامي چوکاټ کې د علمای کرامو قومي مشرانو او ساداتو رول په درانه احترام په بشپړ ناپیلتوب ډیر مهم دی. همدغه نسخه کیدلای شي د افغانانو د زخمونو او کړاونو دوا او دسیمې لپاره شفا وګرځي، کله چې موږ د جرګې خبره کوو له هغه سره جوخت د ناپیلتوب خبره کوو مطلب یې دادی چې افغاني کلتور او افغاني عنعناتو ته خامخابايد د پردیو لاسونه ننه نه وځي، همدارنګه داسې مهمو نسخو ته د هغو نفوذ او رول لاره و نه مومي چې دهغه په نتیجه کې به د دغې نسخې مثبت اثر له منځه ولاړ شي له دې کبله به د افغانانو د ګڼو ناروغیو لپاره دغه مجربه نسخه دهیوادوالود بې اعتمادی په خاطر شنډه شي، کیدای شي د ډیرو بهرنیو دښمنانو هدف همدغه وي چې هر وخت جرګه جرګه یادوي او بیا ترې خپله ګټه اخلي والله تعالی اعلم.

د افغانستان بهرني او کورني سیاستونه باید د اسلام په چوکاټ کې د اسلامي اساساتو او ملي غوښتنو په پوره نظر کې نیولو سره جوړ شي. د هغو اشخاصو چې مطلق د خپل مال، عزت، منصب، منطقي ګټې ورته تر ټوله هیواد او هیوادوالو اولویت لري او ترجیح ورکوي د هغو نظرونه باید مردود وبلل شي او د هغو موقت نفوذ د دې سبب ونه ګرځي چې د ټولو هیوادوالو یا د اکثریت احساسات مجروح کړي،

بهرني سياستونه چې تر ډېره يو قطبې اړخ لري پر دوستي او دښمني تعبيريږي، ليدل کيږي چې تر ډيره پټ او په محدودو خلکو پوري تړلي دي چې د هغو روابط او پلانونه غلاته ورته مثال لري که څه هم په اصطلاح ملي منافع په نظر کې نيول شوي وي خو بيا هم ډېر منفي اړخونو ته پام نه وي شوي اړينه ده چې د اسلامي چوکاټ په غلبېل کې چاڼ او صاف شي او د اسلام تاييد ترلاسه کړي، همدارنګه د اتفاق او اختلاف اړخونه يې ښه وڅيړل شي. د پرديو هيوادونو له يرغل او يرغمل کيدو، همداسې د هغو له تاثير څخه محفوظ او وژغورل شي ترڅو د خلکو د رضامندی سبب وګرځي. د هغو د اعتماد پوره حفاظت وشي، ديني او عصري ښوونه او روزنه په متوازنه توګه او پوره پاملرنه پرمخ ولاړه شي. د هر وخت حکومتي واکدار بايد د دواړو سيکټورونو اهميت له نظره ونه غورځوي. د مدرسي او مکتب په پياوړتيا کې جدي پام لرنه وکړي ترڅو ټول هيواد له دې لوی نعمت څخه پوره برخمن شي.

که څه هم دا ښکاره خبره ده چې د نړۍ ډيرغيراسلامي هيوادونه له ښوونځيو سره خپله بې حده او ډيره لوالتيا ښيې، په ځانګړي توګه د ښځو په تعليم او تربيه او د هغو په روزنه کې ډيرجديت لري، مګردا خبره هم ډېره اړينه ده چې زموږ جامعه تر ټولو وړاندي مذهبې اسلامي پوهي تعليم او تربيې ته اړتيا لري، ټولي کورنۍ ټول قومونه له دې زده کړي سره خپله ليوالتياښيي او هم ورته اړتيا لري، دا غلطه خبره او احمقانه مفکوره ده چې يو افغان دې د خپلو هيوادوالو اړتيا او ليوالتيا په يو اړخيزه توګه له نظره وغورځوي او بهرنۍ ايډيالوژۍ او ليوالتيا ته دئ ښه راغلاست ووا يې. د هر حکومت لپاره په اسلامي جامعه کې اړينه او ضروري ده چې دواړو اداروته په نه تبعيض سره پاملرنه وکړي. يوه هم له نظره ونه غورځوي په بهبود کې يې مرسته او کومک وکړي. د فارغينو لپاره يې په احترام سره د هغو د برخليك په اړه اقدام وکړي، هغه بېلتون ته ډيره پاملرنه وشي چې د ډير وخت په تيريدو سره د کرکي، نفرت، نفاق او بالاخره د نورو بدمرغيو او

بدبختيو سبب ګرځيدلي يا ګرځي، چې په ښوونځيو او مدرسو کې پر ديني او مذهبي روحيه سمبال د لايقو استاذانو شتون، هر طالب ته په مساوي توګه د لياقت او استعداد په پام کې نيولو سره امتياز، درجه او داسې نور، په نصاب کې دمذهبي کتابونو داخليدل او هغو ته پوره پاملرنه کول، د مکاتبو او مدرسو د استاذانو او شاګردانو په منځ کې انجمنونه اوګډ مجلسونه جوړول، هغو ته مساوي امتيازات، ډالۍ او جايزي ورکول ترڅو د زړو په نژدې کولو سره د هغو د ذهنونو د شکونو او تهمتونو لريوالي راشی له يو او بل سره يې مينه او محبت پيدا شي. په هېواد کې دننه دلايقو او ښو استاذانو چې دعالي تحصيلاتو درلودونکي ماهر او ځيرك اشخاص وي، همدا سې د هغو د تجربو لپاره تجهيزات چې په عملي ډول دساينس او تکنالوجۍ په اړه کمك کوي تمرکز وشي، ترڅو د نوو شاګردانو لپاره په خپل هيواد کې د زده کړې زمينه برابره شي او کوشش وشي چې له بهرنيو مفکورو او دسيسو څخه د زده کوونکو دماغونه وژغورل شي، په مکاتبو او مدارسوکې د زده کړې په ټولو درسونو کې اړينو مضامينو ته وخت ځانګړی شي، همدارنګه په مکاتبو او مدرسو کې په اسلامي عنعناتو افغاني فرهنګ باندې زده کوونکي مکلف شي خو لږ تر لږه استاذان بايد دا عمل پلی کړي. د هغه په اهميت باندې بايد شاګردان ښه پوه کړي، په اوونۍ، مياشت او کال کې بايد حداقل يو ځلي د مدرسو او مکاتبو د زده کوونکو په منځ کې د ازمويني مسابقات تر سره شي، همدارنګه د دې پر ځای چې زده کونکي بهر ته د روزني لپاره وليږدول شي دننه استاذان راوستل شي ترڅو زده کوونکي د خپل مذهب او کلتور په غيږ کې ستر او وروزل شي، چې په دې کار سره کيدای شي فاصله نوره هم ليري شي، په دې سره به هماهنګي او اتفاق هم راشي ټول زده کوونکي بايد د نورو مختلفو مضامينو لکه مذهب، ساينس، سياست، اقتصاد تاريخ، جغرافيه او نورو علمونو په اهميت پوره پوی شي، ترڅو په خپلوکې د مختلفو نظرنو درناوي وکړي، جغرافيايي

ستونزې چې د ډیورند د کرښې سره یې هم اړین توب لیدل کیږي په ستراتیژیکې ډول دګاونډیو هیوادونو او لیرې پتو د زبر ځواك هیوادونه چې د خپلو ګټو یا ارزښتونو په پام کې نیولو سره زموږ هیواد ته لاسونه راغځوي تر ډیره زموږ د هیواد په مثبته پالیسې او ټینګ وحدت پورې اړه لري، که موږ ددوستۍ او دښمنۍ یو اړخیزه پالیسي ولرو څپاندوهلې ټولنه او جامعه مو په خپل کور او دباندې منطقه کې پراګنده اوسي نو دې ته به ښه زمینه مساعده شي چې هر بهرنی دښمن له همدغه حالته بده استفاده وکړي، چې څه یې زړه غواړي هغه راباندې وکړي، وینه به مو وړیا وې، قدر به مو کم او قوت به مو پر نه څه شمار وي، غم به مو د بل لپاره خوشحالي وي. په شکایت او ژړا پورې به مو خلك خاندې، دژوند په برخلیک اوسرنوشت به مو دښمنان د دوستۍ او دښمنۍ په نامه په ډېره اسانۍ سره لوبې کوي، وروڼه او خویندې به مو د خیر لاس دوست او دښمن ته ورغځوي، څوك به مو وژني، څوك به مو پلورې، څوك به مو د خپل ناروا هدف لپاره په تورو جیلونوکې بې تحقیقه او محکمې غورځوي په یوه او بل نامه سره به چې څه یې زړه غواړي هغه راسره کوي. د ډیره وهمه او ویرې به څوک د بېګناه خلکو شفاعت هم نه سي کولای.

جغرافیا یې ستونزه زما په اند تر هغه وخته نه شي حل کیدلای ترڅو زموږ پاشلې ږغ یو نه شي او خپل مینځې اختلافات او ځان ځاني مو په یوه مخلصه او یوه ښه ټولنه بدله نه شې ځکه چې دادومره ستونزه ده چې یوه قوم او ټبرته یې نسبت نه سې کیدلای اونه دخاصي منطقې سره تړاو لري. دا تر ټولني او ټبرونوپورې تړاونیسي.

د تاریاکو او چرسو کښت جغرا فیایې ارزښت ته ورته ستونزه ده چې زموږ د ځانځانۍ، بې اعتمادی اونفاق نه ریښه اخلي ځانګړې باندړونه تشکیلوي، د افغانستان دښمنان تري ناوړه ګټه اخلي. مخدره مواد بندول یوه داسې قوت ته اړتیا لري چې ملت ورسره په صادقانه توګه همغږی وي او په غم کې یې ځان شریك وبولي. بدنامي یې

د ځان بدنامي او ګټه يې د ځان ګټه او تاوان يې د ځان تاوان او برى يې د ځان برى وبولي، نه په زور او قوت، نه په مرګ او بند سره ددې کار مخه نيول کيږي، لنډه دا چې دافغانستان د وحدت لپاره د افغانانو جرګه په کار ده. د جرګې لپاره اسلامي چوکاټ او په نهايي ډول ناپيلتوب په کار دى. د ناپيېلتوب او اسلامي چوکاټ د پوهولو لپاره، علماى كرام، سادات، محترم شخصيتونه، قومي مشران او رښتونى صداقت اوزره سوى په كار دى، خو يو شى چې تر هر څه مهم دى هغه دادى چې د جرګو مرکو ابتکار بايد د افغانانو په خپل لاس وي او پخپل کورکې يې له خپل مذهب او عنعناتو سره سمه جوړه کړي چې د داسې حرکت تر شا ټولنه په ټينګه ودريږي چې په مستقله توګه د دين، وطن او ملت سره مخلص وي. دغه لرغونى اسلامي هيواد نه په بهرنيو قوتونو، نه په بهرنيو زهرجنو افكارو، نه په غربي فاحشه ډموکراسي او کمونستي نظامونو او نه په خونړيو جنګونو، وژلو، نيولو سره جوړيږي ترڅو د هر ملت په ځانګړنه حل و نه موندل شي، زموږ د هيواد ځانګړتيا د جرګو اسلامي او قومي عنعناتو، د استقلال او خپلواکۍ غرور، پر علماى كرامو ساداتو مشرانو باندې نيك ګومان او غوږ ورته نيول، د مشرانو احترام، د هغو په وينا عمل كول، خو دا ټول په اسلامي چوکاټ کې، په افغاني ابتکار پوري اړه لري ترڅوهيوادوال وربانديې اعتماد او باوروکړي.

الله پاک دې وکړي چې زما دغه نيمګړې ليکنه ستاسې درنو لوستونکو وروڼو او خويندو د توجه وړ وګرځي ستاسو د دعاپه هيله والسلام.

لوى څښتن فرمايي:

’írér Aqß9#(qã‹Û&r ©!$#(qã‹Ûr&ur tAqß™9$# ’Í<'ré&ur ÍöDF{$#

ãä bÎ*sù óOçFôãt“»uZs? ’Îû &äóÓx« çnrŠã¨sù ’n<Î) «!$# ÉAqß™9$#ur

(ÇÎÈ ¸x ƒÍrÙ ß¡ ôm&r žöz 7ÿŒ ÌÅ F$ Ïö%$ «!$ bqãZ$ sê

[النساء : ٥٩]

ژباړه: ای مومنانو! د الله حکم او د رسوګá حکم او د خپلو چارواکو حکم ومنئ، که مو په څه کي شخړه سره راغله ، نو الله او رسوګá ته يې وروګرځوئ، که (رشتيا) تاسي پر الله او د آخرت پر ورځ ايمان لرئ. دا غوره او په انجام کي ډېره ښه ده.

شعر

دښـــمن وخــــوړá باندېونــــه د نفـــاق
وران ويجـاړ وې تـل کورونـه د نفـاق

د غليم پـه وړانـدې سم درېداى نـه سي
ډلـې سـولي مـات فوجونـه د نفـاق

د ليوانــو ومنګولــو تــه بــه لــويږي
جـدا سـوي شـاذ پرکونـه د نفـاق

د حـرم مـاá اوعفـت سـاتلاى نـه سـي
سـوړي سـوړي ديوالونـه د نفـاق

سياá به نوي د سيالانو پـه ټولۍ کـي
چـې پرانيسـتي وي ډيـر ورونـه د نفـاق

د پنـا دښـتونه خـوري هـډوکي واړه
لار چـې واخلـي کاروانونـه د نفـاق

درنـده د ښـکارپه نخښـه هغـه ګـوري
لتـوي چـې پــټ رغونـه د نفـاق

دښـمنان بـه يـي پـه هرتصـميم خبريـږي
سـاتل کيـږي نـه رازونـه د نفـاق

پـه حاصـل بـه يـي ودان کورونـه نـه سـي
پـه سـيلۍ چـې سـي باغونـه د نفـاق

ملتونـه بـه يـي ورک سـي پـه نـړۍ کـي
وروسـتـه پاتـه هيوادونـه د نفـاق

بې ذلته به نور هيڅ ګټلای نه سي   څوک چې پورته کې سوالونه د نفاق
وچ لانده به يې د اور په مخ لوګی سي   چې تعقيب کې څوک جنګونه د نفاق
مزه نه کوې که هر څو مره رنګين سي   مجلسونه ، محفلونه د نفاق
نتيجه د اثبات نه لري هيڅکله   که مظبوط هم وي فکرونه د نفاق
ضعيف هر کله د هغه چا خادم دی   ماتوې چې زنځيرونه د نفاق